

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 346 (44).

1926. a.

II Riigikogu koosolek 26. märtsil 1926. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Teemant**, siseminister **K. Einbund**, välisminister **A. Piip**, põllutöominister **H. Laretei**, sõjaminister **J. Soots**, rahaminister **L. Sepp**, teedeminister **O. Amberg**, kohtuminister **T. Kalbus**, kaubandus-tööstusminister **E. Veberman**.

Päevakord:

1. Omavalitsuste liitude seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Eesti-Saksa konsulaarlepingu kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

3. Küütide seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Kalameeste riikliku laenufondi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Tolle-põhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

6. Kaitseliidu heaks võetava maksu seaduse täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr. 2 — II lugemisel.

8. Linatööstuse laenu seadus — II lugemisel.

9. Eesti ja Helveetsia vahelise kaubalepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

10. Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

11. Eesti vabariigi ja Ameerika Ühisriikide vahel 28. oktoobril 1925. a. sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

12. Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — II lugemisel.

13. Papiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee ja harutee Viluvere-Vana-Vändra ehitamise ja krediidi määramise seadus — II lugemisel.

14. Papiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus — II lugemisel.

15. Nuhtlusseaduse §§ 354., 358., 359. ja sõjaväe nuhtlusseaduse §§ 232., 234. ning 240. muutmise seadus — II lugemisel.

16. Peremeheta-maade tarvitamise seadus — II lugemisel.

17. Laevasõidu riikliku laenufondi seadus — II lugemisel.

18. Hoolekande seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

19. Kohtualluvuse ja rahatrahvide asendamise muutmise seadus piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salajaveetud piirituse varjamise asjus — II lugemisel.

20. Mõnesuguste kadumaläinud väärt-paberite hävinenuks tunnustamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**, pärast abisekretäär **L. Raudkepp**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **A. Rei**: Avan vastuvõtmine. Riigikogu koosoleku. Päevakorra kohta on juhatuselt tehtud ettepanek, täiendada päevakorda nende punktidega, mis eilsel koosolekul läbi vaatamata jäid: 1) Ühingute ja nende liitude seadus — III lugemisel; 2) ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — III lugemisel; 3) kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seadus — III lugemisel, 4) mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — III lugemisel. 5. punktiks võtta päevakorda seaduseelnõu, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja rahaasjanduse komisjoni poolt läbi vaadatud, nimelt riigiametnikkude ja -teenijate ühekordse palgalisa ja palgaseaduse muutmise seadus. Päevakorra-punktid 18, 19 ja 20, mis on märgitud III lugemisel, tulevad II lugemisele.

A. Anderkopp (töer): Teenettepaneku, võtta päevakorra 15. punktiks Riigikogu kodukorra muutmise seadus. Riigikogu on vastu võtnud uue Riigikogu liikmete tasuseaduse, aga tei-

ne paralleel-seadus võeti omalajal päevakorrast ära, sellepärast et teda arutada ei tahetud, kus on ette nähtud tasu ja samuti ka puudumiste kohta käivad normid, mis loomulikult nüüd praeguse palgaseaduse juures endised olla ei saa.

V. Hasselblatt (sks): Teen ettepaneku, eile arutamatajäänud seaduseelnõud tänase päevakorra etteotsa võtta.

O. Gustavson (stp): Ma vaidlen härra Anderkopp'i pool tehtud ettepaneku vastu. Vastuvõetud palgaseaduses on öeldud, et Riigikogu komisjonide ja muud lisatasud määratakse Riigikogu kodukorras. Selle küsimuse üle järelikult enam vaielda ei saa, missugusel teel tuleksid lisatasud kindlaks määrata. Siia maani on meil ju alati käidud seda teed, et kokkuastunud Riigikogu ise kindlaks määrab oma kodukorra ja ühteaegu sellega ka lisatasud. (Vahelhüüe A. Jürman'i, põl poolt.) Härra Jürman, Teie olete juhatusse liige ja peaksite teadma, et seda on teinud I Riigikogu. (Vahelhüüe J. Laidoner'i, põl poolt.) Just, härra Laidoner: kui see küsimus on jäetud kodukorra lahendamata, siis on sellega öeldud, et kokkuastuv Riigikogu ise lisatasude küsimuse otsustab. Kui oleks asutud seisukohale, et II Riigikogu III Riigikogu ning viimane jälle järgmise suhtes lisatasude küsimust otsustada ei tohi, siis oleks pidanud palgaseadusele teise kuju andma. Aga tähendatud seadus selle praegusel kujul on sarnane, et kokkuastuv Riigikogu ise määrab lisatasud.

Juhataja **A. Rei**: Ma pean Riigikogule teatama, et rkl. Anderkopp'i ettepanek põhjeneb eksitusel. Nimelt on nimetatud seaduseelnõu I lugemisel Riigikogu poolt tagasi lükatud, aga mitte päevakorrast ära võetud, nii et rkl. Anderkopp'i ettepanek jääb ära. Peale selle on rkl. Masik'u poolt kirjalik ettepanek tehtud, võtta päevakorra viimaseks punktiks — seisuslike varanduste osalise korraldamise seadus.

On tehtud järgmised ettepanekud: juhatusse ettepanek, täiendada päevakorda 4 punktiga, mis eilsel koosolekul läbi vaatamata jäid, ja võtta 5. punktiks riigiametnikkude ja -teenijate ühekordse palgalisa ja palga seaduse muutmise seadus. Sellega langeb ühte rkl. Hasselblatt'i ettepanek, eile läbiarutamata jäänud 4 päevakorra-punkti võtta tänase päevakorra etteotsa. Rkl. Masik'u poolt on ettepanek, võtta päevakorra viimaseks punktiks — seisuslike varanduste osalise korraldamise seadus. Mis puutub riigiametnikkude ja -teeni-

jate ühekordse palgalisa ja palgaseaduse muutmise seadusesse, siis paneb juhatus ette, võtta see päevakorra algusesse pärast neid 4 punkti, mis eile läbi vaatamata jäid. Asun ettepaneku hääletamisele — võtta päevakorra algusesse eile läbiarutamata jäänud 4 päevakorra-punkti ja 5. punktiks riigiametnikkude ja -teenijate ühekordse palgalisa ja palgaseaduse muutmise seadus. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on need 5 päevakorra-punkti vastu võetud. Hääletamisele tuleb rkl. Masik'u ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 22 häält, vastu 25 häält, seega tagasi lükatud. Sellega oleks päevakord kindlaks määratud, kuid, nagu ma tähendasin, päevakorra-punktid 18, 19 ja 20 ei tule III lugemisele, vaid II lugemisele. Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaande korras.

2. Teadaandmine muudatuse kohta Riigikogu koosseisus. Sekretäär **J. Piiskar** (loeb): Tagasi on astunud Riigikogust 26. märtsil 1926. a. Aleksander Oinas — Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Järvamaa valimisringkonna nimekirja järele. Riigikogu tööst on osa võtma kutsutud Voldemar Krabi.

3. Teadaandmine komisjoni antud seaduseelnõu kohta. Riigikogu juhatusse poolt on antud — riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seaduse muutmise seadus rahaasjanduse komisjoni.

4. Ühingute ja nende liitude seadus — III lugemisel. Juhataja **A. Rei**: § 3-da kohta enam sõna-soovijaid ei ole. Rkl. Gustavson'i poolt on ettepanek, § 3 välja jätta. See ettepanek on puht eitav ja ei tule sellepärast eraldi hääletamisele. Panen § 3-da hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3. vastuvõtmise poolt on 31 häält, vastu 20 häält, seega on § 3 vastu võetud.

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 4—20.

§ 4. Eelmise (3) paragrahvi korras politseiülematele teadmiseks esitatavas põhikirjas peab sisalduma vähemalt: 1) ühingu või liidu nimetus ja eesmärk ja 2) eestseisuse või juhatusse koosseis ja asukoht.

§ 5. Mittepoliitilised ühingud ja liidud alluvad käesoleva seaduse §§ 3 ja 4 nõuetele,

kui nad võtnud oma tegevuskavasse poliitilised ülesanded.

§ 6. Sõjariistadega varustatuid või sõjalisteks harjutusteks loodavaid ühinguid ja liite võib asutada ainult siseministri loaga.

§ 7. Ühingu või liidu võivad ühineda teiste ühingute ja liitudega, läbikäimisesse astuda nendega kui ka ametasutustega ning teiste seltskondlike organisatsioonidega, samuti sõlmida kokkuleppeid väljamaal asuvate ühingutega ja liitudega, kusjuures aga väljamaal asuvate ühingutega ja liitudega sarnasesse ühendusse astumine, kus nad väljamaal asuvate organisatsioonide otsustele alluvad, võib sündida ainult siseministri loaga.

§ 8. Juriidilise isiku õigused, see on õigus omandada ja võõrandada kinnis- ja vallasvara, asutada kapitaale, sõlmida lepinguid ja võtta oma peale kohustusi kui ka kohtus nõuda ja kosta on ainult seaduslikus korras registreeritud ühingutel ja liitudel.

§ 9. Registreeritud ühingutel ja liitudel on õigus avada sellekohaste seaduste alusel vastavalt ühingu või liidu sihile ettevõtteid ja asutusi ning korraldada avalikke loenguid, ettekandeid, näitemüüke, korjandusi jne., ripumata sellest, kas see põhikirjas ette nähtud või mitte.

§ 10. Registreeritud ühingute otsusvõimseteks liikmeteks võivad olla isikud, kes saanud 18 aastaseks, kuna aga registreeritud ühingute ja liitude asutajateks ja juhatusliikmeteks võivad olla ainult täisealised.

§ 11. Ühingu ja liite, kelle siht või tegevus kriminaalseaduste vastane, või kelle tegevus avalikku julgeolekut või rahu ähvardab, kui ka käesoleva seaduse § 6. tähendatud siseministri loata asutatud ühingu ja liite, võidakse sulguda siseministri sellekohase otsuse järgi.

Siseministri sulgumisotsuste peale võib kaevata administratiivkohtu korras.

Kui kaebus sisaldab palvet esialgselt seisma panna siseministri sulgumisotsust, otsustab kohus kolme päeva vältel pärast kaebuse kättesaamist, kas rahuldada palvet või mitte.

Juhtumisel, kui käesoleva paragrahvi korras on lõpulikult sulutud registreeritud ühing või liit, kustutatakse ta registrist.

§ 12. Ühingu ja liidu võivad käesoleva seaduse §§ 8. ja 9. ettenähtud õigused kaotada ning neid võidakse selle järeltulekul registrist kustutada siseministri nõudmisel või üksikute liikmete palvel tsiviilkohtu korras: 1) kui nende tegevus sihitud ainelise kasu saamisele ja 2) kui nende põhikirjad ei sisalda poliitilisi sihte, kuid nende tegevus juhitud tähendatud sihtide teostamiseks.

§ 13. Registreeritud ühingu ja liidu likvideeritakse nende põhikirjades ettenähtud korras ja alustel.

§ 14. Nende ühingute ja liitude varanduse, kelle likvideerimine võimatu põhikirjas ettenähtud korras, likvideerib siseministri poolt määratud kolmeliikmeline komisjon, kuhu määratakse võimalust mööda liikmeteks eestkätt ühingu või liidu viimasel seadusepärasel peakoosolekul juhatusse valitud isikud, nende puudusel või isikliku ebakõlblikkuse korral võimalust mööda isikuid ühingu või liidu endiste liikmete hulgast.

§ 15. Käesoleva seaduse § 11. korras sulutud ühingute või liitude varanduse likvideerib siseministri poolt määratud likvideerimise komisjon, mille liikmete arvu ja koosseisu määrab samuti siseminister.

§ 16. Likvideerimise komisjonid (§§ 14 ja 15) on kohustatud lõpetama jooksvad tehingud, sisse nõudma võlad, välja kutsuma võlauskujad, tarbekorral võõrandama likvideeritava ühingu või liidu varanduse, rahuldama võlauskujaid ning ülejäänud varandusega toimetama vastavalt likvideeritava ühingu või liidu põhikirjas leiduvatele sihtidele, nende puudusel aga käesoleva seaduse § 18. ettenähtud viisil.

Komisjonidel on lubatud likvideeritavat varandust koormata võlgadega ainult siseministri poolt kinnitatud kava järgi. Likvideerimise kulud kaetakse likvideeritavate ühingute ja liitude varanduse arvel.

Komisjoni otsused kinnitab siseminister.

§ 17. Siseministril on õigus anda juhtnõore likvideerimise komisjonide (§§ 14 ja 15) lähema asjaajamise, aja ja korra kohta.

Ühingu ja liidu loetakse edasikestvateks juriidilisteks isikuteks kunni likvideerimise lõpetamiseni.

§ 18. Likvideerimisel ülejäänud varandused lähevad vastavas põhikirjas ühingu või liidu tegevuse lõpetamise korras ettenähtud asutusele või ettevõttele.

Kui varanduse otstarve tegevuse lõpetamise korras põhikirjas üldiselt ette nähtud või kui see ette nägemata, või kui põhikiri näeb ette varanduste kohta määrused, mis ei ole enam täidesaadetavad, otsustab Vabariigi Valitsus nende varanduste edaspidise saatuse üle, aluseks võttes tähendatud ühingu või liidu sihte ja tegevuskorda. Kui aga ühing või liit põhikirja järgi asutatud ainult oma liikmete huvides, ning peakoosolek ei ole otsustanud annetada seda varandust mõneks üldkasulikuks otstarbeks, siis jagatakse varandus ühetaoliselt ühingu või liidu liikmete vahel.

§ 19. Kaitsevälaste omavaheliste ühingute ja liitude põhikirjade kinnitamine, kui ka käesoleva seaduse alustel asutatud ühingutest ja liitudest osavõtmise tingimused on ette nähtud vastavates kaitseväge seadlustes.

Kooliõpilaste omavaheliste ühingute ja liitude põhikirjade kinnitamine kui ka käesoleva seaduse alustel asutatud ühingutest ja liitudest osavõtmise tingimused on ette nähtud vastavates kooliseadustes.

Usuühingute ja nende liitude, samuti tule ja teiste loodusvägede vastu võitlemiseks määratud ühingute ja liitude asutamine sünnib käesoleva seaduse järgi niivõrd, kui see vastavate riiseadustega ei ole teisiti korraldatud.

II.

§ 20. Käesoleva seaduse maksmahakkamisega tunnustatakse maksvusetuks ajutised määratud ühingute ja liitude kohta (Heakorra ja julgeoleku seadus, sead. kogu XIV k., §§ 218—257), kaubandus-tööstusettevõtetes töötavate isikute ja nende omanikkude ametühisuste määrus (suur-, kesk- ja väiketööstuse seadus, s. k. XI k. II j. §§ 44—67), määrus sõjaväes teenivatel isikutel poliitilistest parteidest ja koosolekutest osavõtmise keelu kohta (Heakorra ja julgeoleku seadus, s. k. XIV k. § 225. lisa) ja Vene ajutise valitsuse määrus ühingute ja liitude kohta 12. aprillist 1917. a. (Seadluste ja valitsuse korralduste kogu nr. 98, 3. maist 1917. a., art. 540 p. p. 4—8).

Juhataja **A. Rei:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt:** Silmas pidades, et käesolev seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, see vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

5. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1—25.

Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seadus.

I. Üldmäärused.

§ 1. Ainelist kasu taotlevad seltsid, ühingud ning nende liidud on kohustatud regist-

reeruma enne oma tegevuse algust käesolevas seaduses ettenähtud korras. Samas korras registreeruvad juriidilise isiku õiguste omandamiseks kõik ainelist kasu mittetaotlevad ühingud, seltsid ja nende liidud.

Märkus. Käesolev seadus ei ole maksev veetühisuste kohta.

§ 2. Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimine kuulub siseministri võimkonda.

Ainelist kasu taotlevaid seltsi ja ühinguid võib registreerida seadustes ettenähtud juhtumistel ainult sel tingimusel, kui nad on saanud vastavalt administratiiv võimult asutamisloa sellekohastes seadustes ettenähtud korras. Kui nende põhikirjad sisaldavad erilisi maksvates seadustes ettenägemata eesõigusi, võib neile anda registreerimisloa ainult seadusandlikul teel.

Kui ainelist kasu mittetaotlevate ühingute, seltside ja nende liitude juhatusliikmeteks põhikirja järgi võivad olla ka välismaalased, siis sünnib nende registreerimine Vabariigi Valitsuse loal. Viimase luba on samuti tarvilik välismaalaste ainelist kasu mittetaotlevate ühingute, seltside ja liitude registreerimiseks.

II. Registreerimisavalduste esitamise kord.

§ 3. Registreerimisavalduste esitajateks on ühingute, seltside ja nende liitude asutajad, samuti ka sellekohaste volituste põhjal isikud, kelle peale on pandud ainelist kasu mittetaotleva seltsi, ühingu või liidu asjade valitsemine ja juhatamine.

§ 4. Registreerimisavaldusele, millel avalduse esitajate allkirjad tõeks tunnustatud, lisatakse juurde kaks tähendatud esitajate poolt allakirjutatud põhikirja eksemplaari.

§ 5. Registreerimise asjaajamiseks võib volitada peale käesoleva seaduse § 3. tähendatud isikute ka neid, kel õigus ajada võõraid asju tsiviilkohtus.

Volitus võib ka registreerimisavalduses tähendatud olla.

§ 6. Ainelist kasu mittetaotlevate ühingute, seltside ja liitude põhikirjades peab tähendatama:

- 1) ühingu, seltsi või liidu nimetus ja eesmärk;
- 2) juhatuse koosseis ja asukoht;
- 3) peakoosoleku kokkukutsumise kord ja ta võimupiirid;
- 4) liikmete vastuvõtmise, väljaastumise ja väljaheitmise tingimused ja kord;
- 5) liikmemaksu määramise kord;
- 6) likvideerimise kord.

§ 7. Ainelist kasu taotleivate seltside, ühingute ja liitude suhtes maksavad eelmises paragrahvis tähendatud ja alljärgmised nõudmised:

1) juhatuse koosseis, võimupiirid ja asukoht, ta liikmete valimise kord ja volituste tähtaeg;

2) revisjoni komisjoni koosseis ja ta liikmete valimise kord ja volituste tähtaeg;

3) kui seltsil, ühingul või liidul veel teisi orgaane on või on kavatsatud neid ellu kutsuda, siis ka nende nimetus ühes nende kompetentsi kuuluvate asjade äratähendamise ja ka tähendatud organide liikmete valimise kord ja volituste tähtaeg.

Peale selle peavad aktsiaseltside, osühingute, kooperatiivühingute ja nende liitude põhikirjad vastama nende kohta käivates eriseadustes ettenähtud nõuetele.

III. Registreerimisajade otsustamine.

§ 8. Kuu aja vältel pärast registreerimisavalduse kättesaamist peab siseminister asja läbi vaatama ja otsustama.

Siseminister otsustab:

1) ühingu, seltsi või liitu registrisse sisse kanda või

2) registreerimisavaldus tagasi lükata.

Ei ole asi kuu vältel otsustatud, on ühingul, seltsil või liidul õigus ennast registreerituks lugeda ja tegevust alata. Käesolev lõige maksab ka käesoleva seaduse § 14. kohta.

§ 9. Kui siseminister on otsustanud ühingu, seltsi või liitu registreerida, siis kantakse ta registrisse ja kuulutatakse sellest „Riigi Teatajas“; ühtlasi saadetakse üks põhikirja eksemplaar registreerimise märkusega tagasi registreerimisavalduse esitajatele.

§ 10. Registreerimisavalduse võib siseminister ainult siis tagasi lükata, kui põhikiri ei vasta maksvatele seadustele.

§ 11. Registreerimisavalduse tagasilükkamise otsuses peab üksikasjaliselt tähendatama, missugustele seadustele põhikiri ei vasta ja mis suhtes ta nende vastu käib.

§ 12. Registreerimisavalduse tagasilükkamisest annab teada siseminister registreerimisavalduse esitajatele otsuse ärakirja kätte saates.

IV. Edasikaebamine siseministri otsuste peale.

§ 13. Siseministri registreerimisavalduse tagasilükkamise otsuse peale võivad registreerimisavalduse esitajad või nende volinikud edasi kaevata Riigikohtusse kuu aja vältel, arvates otsuse ärakirja kättesaamise päevast. Kaebus kirjutatakse Riigikohtu nimele ja esitatakse siseministrile Riigikohtusse edasi saatmiseks. Siseminister saadab edasi kaebuse ühes asjatoimetusega 7 päeva vältel.

V. Registreerimisajade otsustamine Riigikohtus.

§ 14. Riigikohtus arutab ja otsustab asja kuu aja vältel, arvates kaebuse kättesaamise päevast. Riigikohtus otsustab:

1) kaebus tagajärjeta jätta või

2) siseministri otsus muuta ja ühing, selts või liit registrisse sisse kanda.

§ 15. Pärast asja äraotsustamist saadab Riigikohtus kahe nädala vältel asjatoimetuse ühes oma otsusega siseministrile tagasi, kes eelmise (14) paragrahvi p. 2. ettenähtud juhtumisel ühingu, seltsi või liidu ajaviitmata registrisse sisse kannab käesoleva seaduse § 9. korras.

§ 16. Asja arutatakse Riigikohtus avalikul kohtuistungil. Riigikohtus ei kutsu välja asja läbivaatamise juurde registreerimisavalduse esitajaid, kuid asjaarutamise ajaks kohtuistungile ilmunud ühingu, seltsi või liidu registreerimisavalduse esitajad või nende volinikud võivad anda suusõnalisi seletusi.

VI. Põhikirja muutmiste, täienduste ja teiste ühingute, seltside ja liitude kohta käivate muudatuste registreerimine.

§ 17. Ühingute, seltside ja liitude põhikirja muutmised ja täiendused registreeritakse samas korras, nagu ühingu, seltsid või liidud.

§ 18. Kaebused käesoleva seaduse §§ 17. ja 22. põhjal tehtud otsuste ja korralduste peale esitatakse käesoleva seaduse § 13. ettenähtud korras.

VII. Maksud ühingute, seltside ja liitude registreerimise asjus.

§ 19. Ühingute, seltside ja liitude registreerimise asjus võetakse tempelmaksu üldisel alusel ja kuulutusraha „Riigi Teatajas.“

Aktsiaseltside ja osühisuste registreeritud põhikirjad avaldatakse täielikul kujul „Riigi Teatajas“ asutajate kulul.

VIII. Registrite pidamine.

§ 20. Registreerimiseks peetakse järgmised raamatud:

1) register ühingute, seltside ja nende liitude sissekandmiseks;

2) päevaraamat kõigi registreerimisavalduste sissekirjutamiseks.

§ 21. Iga registrisse kantava ühingu, seltsi või liidu tarvis seatakse sisse eritoimetus, kuhu koondatakse esitatud registreerimisavaldus ühes juurdelisatud dokumentidega, põhikirja algeksemplaar ja kõik järgnevad põhikirja muutmised ja täiendused, siseministri ja

Riigikohtu otsused registreerimise kohta ja kõik muu kirjavahetus.

§ 22. Registris avatakse eraldi leht iga ühingu, seltsi või liidu tarvis, kuhu vastavatesse lahtritesse sisse kantakse:

1) registreerimise järjekorra number;

2) ühingu, seltsi või liidu nimetus ja juhatuse asukoht;

3) siseministri või Riigikohtu otsus, selle aasta ja kuupäev, samuti märkus, millal ilmus kuulutus registreerimise üle „Riigi Teatajas“;

4) teadaanded ühingu, seltsi või liidu jaoskondade avamise ja tegevuse lõpetamise üle, ühes jaoskondade asukoha äratähendamiseiga;

5) tähtaeg, kui ühing, selts või liit teatava aja peale on asutatud ja see põhikirjas ette nähtud, samuti ka teadaanded tähtaja pikendamise üle;

6) vastavate kohtute või siseministri otsused ühingu, seltsi või liidu sulgumise, samuti nende kohtuliku maksujõuetuks tunnistamise ning peakoosoleku otsuste tegevuse lõpetamise üle;

7) teadaanded kasutaotlevate seltside, ühingute või liitude likvideerimise üle ühes äratähendamiseiga, mis ajal ilmunud likvideerimiskulutus „Riigi Teatajas“.

§ 23. Kõigist käesoleva seaduse põhjal siseministeriumis peetavatest registritest ja toimetustest võib soovija teateid saada, makstes kirjalikkude teadete eest tempelmaksu hariliku tariifi järgi.

IX. Lõppmäärused.

§ 24. Käesoleva seaduse maksmahakamiseni esitatud registreerimisavaldused lahendavad rahukogud. Pärast edasikaebuste edasisaatmist annavad rahukogud üle siseministeriumile kõik ühingute, seltside ning nende liitude registreerimisse puutuvad toimetused ja raamatud.

§ 25. Käesolev seadus hakkab maksma üks kuu pärast väljakuulutamist „Riigi Teatajas“. Samal tähtajal kaotab maksvuse seadus seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise korra kohta („R. T.“ nr. 18 — 1919. a.).

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt**: Silmas pidades, et käesolev seaduseelnõu redaktiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, see vastu võtta redaktiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

6. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, sissejuhatav osa ühes

§ 53-aga ja §§ 70—80.

Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus.

Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse („Riigi Teataja“ nr. 110/111 — 1919. a.) §§ 53 ja 70—80 muudetakse ära ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 53. Ühte liituda võivad niihästi ühe kui mitmelaadilised ühised kui ka ühisuste liidud.

Märkus. Ühisuste liitude liikmeks võib võtta ka omavalitsusi ja riiklikke ettevõtteid, kes juriidiliselt ja rahaliselt iseseisvad.

§ 70. Sunduslikud välisrevisjonid korraldatakse ühistegelistes asutustes revisjoniliitude poolt, mis ühistegeliste asutuste eneste poolt loodud.

Iga ühistegelise ettevõtte peab olema ühe revisjoniliidu liikmeks. Tegutsevad ühistegelised ettevõtted on kohustatud revisjoniliitu astuma 6 kuu jooksul käesoleva seaduse maksmapanekust arvates, ja asutatavad ühingud 3 kuu jooksul tegevuse algusest arvates.

§ 71. Ühistegeliste asutuste eneste poolt välise revisjonide toimepanekuks loodud liitude põhikirjad peavad peale nende teadete, mis üldise seaduse järgi nõutavad, veel sisaldama andmeid liidu tegevuspiirkonna, liikmete alammäära, revidentide valiku ja ametisse määramise, niisama revisjonide iseloomu ulatuse ja korra kohta.

§ 72. Sunduslikkude välisrevisjonide toimepanekuks liikmeksolevates ühisustes annab revisjoniliitudele luba siseminister. Revisjoniliidud võivad omi põhikirju muuta ainult siseministri loal.

§ 73. Iga revisjoniliidu juhatus on kohustatud siseministrile 2 nädala jooksul teatama igast omast uuest juurdetulnud kui ka väljaastunud või väljaheidatud liikmest.

§ 74. Siseministril on õigus tagasi võtta revisjoniliitudel revideerimislubasid juhtumisel, kui selgub, et revisjoniliit oma peale võetud kohustusi ei suuda täita või korra-

tult täidab, ära kuulates enne otsuse tegemist liidu juhatusese seletuse.

§ 75. Revideerimise aja ja korra oma liikmete juures määrab kindlaks iga revisjoniliidu juhatus ise, silmas pidades, et iga liikme revideerimine tingimata sünniks vähemalt üks kord kahe aasta jooksul.

§ 76. Jätab revisjoniliidu juhatus oma liikmete juures revisjoni määratud aja jooksul teostamata, siis on liikmed, kelle juures revisjon teostamata jätud, kohustatud sellest siseministrile teatama.

§ 77. Revisjoniliitude juhatused on õigustatud liitude peakoosolekute vastavate otsuste põhjal, peale harilikkude liidu liikmemaksude, oma liikmete revideerimise toimetamise eest võtma erilist tasu, mis on kooskõlas revideerimisel kulutatud ajaga ja muude eriliste revisjoniga ühenduses olevate kuludega.

Kõik revisjoniliitude peakoosolekute poolt määratud liikme revideerimise ja muud maksud nõutakse sisse riigi vastuvaidlemata nõuete korras.

§ 78. Välisrevisjonide sihiks on ühistegeliste asutuste korraldust, asjaajamist ja arvepidamist igakülgse revideerida, milleks ühistegeliste asutuste juhatused on kohustatud revidentidele ette näitama kõik varandused, mis asutusel olemas, samuti raamatud ja dokumendid ja ühtlasi neile revisjonil kõikipidi abiks olemä, toimepandud revisjoni protokollide oma esimesele peakoosolekule ühes oma järelvalveelundi otsusega ette kandes. Revisjonide protokollide algupärandid hoitakse alal revisjoni liidus.

Märkus. Ärakirjad ühistegeliste laenuasutuste ja vastastikuste kinnitusseltside revisjoni protokollidest saadavad liidud rahaministeeriumile informatsiooniks.

§ 79. Ühistegeliste asutuste juhatuseliikmed, kes selle seaduse nõudeid ei täida, langevad karistuse alla rahukohtu k. s. § 29. põhjal.

Järelvalve käesoleva seaduse täitmise üle kuulub siseministrile.

Märkus. Rahaministril on õigus korraldada revisjoniliitude tegevuse kontrollimist ühistegeliste laenuasutuste ja vastastikuste kinnitusseltside alal. Üksikute laenuasutuste ja kinnitusseltside revideerimist toimetab rahaministeerium krediitseaduse X jaotuse §§ 119, 141 ja teiste ning sead. k. X k. I jao § 2200 märk. 1 lisa §§ 6 — 8 ettenähtud korras.

§ 80. Lähemad määrused ühistegelistes asutustes toimepandavate välisrevisjonide korra kohta annab Vabariigi Valitsus siseministri ettepanekul.

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel**: Silmas pidades, et käesolev seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, see vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

7. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1—8.

Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus.

§ 1. Enne 11. novembrit 1918. a. asutatud seltsid, ühisused ja nende liidud loetakse lõpenuks ja nende varandused kuuluvad sundlikvideerimisele käesolevas seaduses ettenähtud korras:

1) kui nad tähtaja jooksul, mis ette nähtud registreerimise seaduses („R. T.“ nr. 18 — 1919. a. seadus nr. 44.), seadusandliku delegatsiooni määruses 23. detsembrist 1919. a. („R. T.“ nr. 70 — 1919. a. määrus nr. 136.) ja „Riigi Teatajas“ nr. 1 1920. a. välja kuulutatud valitsuse otsuses, seaduslik korras ei ole registreerunud;

2) kui nad asutatud seadusandlikus korras kinnitatud põhikirjade alusel, kuid käesoleva seaduse maksamahakkamisel ei tegutse või oma põhikirja nõuetele vastava liikmete, juhatus või esituse koosseisu kaotanud.

Märkus. Käesolev seadus ei ole maksev aktsiaseltside ja osähisuste („R. T.“ nr. 55/56 — 1920. a., sead. nr. 149), samuti ka krediitasutuste kohta.

§ 2. Paragrahvis 1. ettenähtud seltside, ühisuste ja nende liitude varanduste likvideerimist toimetavad kolmeliikmelised likvideerimise komisjonid, kes koosnevad: sise-ministeeriumi esitajast, kohaliku maakonna- või linnavalitsuse esitajast, kelle piirides asus likvideeritava seltsi juhatus, ja likvideeritava seltsi juhatuseliikmest või selle puudumisel seltsi endisest liikmest. Kaks esimest liiget määrab siseminister, seltsi esitaja määrab likvideeritav selts.

Juhtumisel, kui likvideeritava seltsi liikmed kolme kuu vältel pärast „Riigi Teatajas“ kuulutamist ei ole ennast üles andnud, määrab siseminister ka kolmanda komisjoni liikme kohaliku maakonna- või linnavalitsuse liikmete hulgest.

§ 3. Kui sundlikvideerimisele kuuluvate seltside, ühisuste ja nende liitude varandused on võetud kohtulikule hooldamisele, antakse niisugused varandused üle hooldajate poolt vastava kohtu korraldusel § 2. korras määratud komisjonile kahe kuu vältel, arvates käesoleva seaduse maksmahakkamise päevast.

Sel korral määratakse hooldajatele tasu siseministri äranägemise järgi kogu hooldamise aja eest kunni varanduse üleandmiseni.

§ 4. Juhtnõõrid likvideerimise komisjoni asjaajamise, likvideerimise aja ja korra kohta annab siseminister, kes ühtlasi ka kinnitab komisjoni kavad.

§ 5. Likvideerimisel ülejäänud varandused lähevad asutusele või ettevõttele, mis ette nähtud vastavas põhikirjas seltsi, ühisuse või liidu tegevuse lõpetamise korraks.

Kui varanduste otstarbete tegevuse lõpetamise korraks põhikirjas üldiselt ette nähtud või kui see ette nägemata, või kui põhikiri näeb varanduste kohta ette määrused, mis ei ole praegu enam täidesaadetavad, siis otsustab Vabariigi Valitsus nende varanduste edaspidise saatuse üle, kui nende väärtus ei ole üle 3.000.000 marga, aluseks võttes § 1. tähendatud seltsi, ühisuse või liidu sihte, tegevuskorda ja endiste liikmete sooviavaldusi. Kui aga likvideeritava seltsi, ühisuse või liidu varanduste väärtus kinnis- ja vallasvara kokku — võlad arvestamata — likvideerimise komisjoni hindamise järgi on üle 3.000.000 marga, otsustatakse nende saatuse seadusandlikul teel.

§ 6. Likvideerimise komisjoni kulud tasutakse likvideeritava varanduse arvel siseministri määramise järgi.

§ 7. 1919. a. seltside registreerimise seaduse põhjal kunni 1920. a. lõpuni registreeritud seltsid, kes oma selleaegiste liikmete koosseisu, nimetuse ja põhikirja järgi vastasid endistele seltsidele (on de facto identilised) sel määral, et ei või tekkida kahtlus selle kohta, et rahukogus nimetatud asutajad talitasid kui mõne vana seltsi esitajad, loetakse registreerituks vanade seltsidena, välja arvatud juhtumised, kus küsimus kohtu poolt seadusjõusse astunud otsusega otsustatud või seltsi varandused kohtulikule hooldamisele võetud.

§ 8. Käesolev seadus kaotab maksvuse 1. jaanuaril 1928. a.

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm**: Silmas pidades, et käesolev seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, teen ettepaneku, see vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Kuna rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Oja kohal ei ole, jääb vahele riigiametnike ja -teenijate ühekordse palgalisa ja palgaseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Kuna redaktsiooni komisjoni aruandja rkl. Gustavson kohal ei ole, jääb vahele omavalitsuste liitude seadus — redaktsioon.

8. Eesti-Saksa konsulaarlepingu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Tupits**: Riigikogu poolt 20. detsembril 1923. aastal kinnitatud Eesti ja Saksa vahelise esialgse majanduskokkuleppe artikkel XI on ette nähtud rea eriliste kokkulepete sõlmimine lepinguosaliste vahel, nende hulgas konsulaarlepingud ja kokkuleppe püüanduste käsitamise asjus. Hilisemate läbirääkimiste kestel otsustati mõlemaid küsimusi ühes lepingus käsitada, nagu Eesti poolt ka varemalt tehtud. Vabariigi Valitsus on nüüd lepingule allakirjutamisega, mis 13. märtsil 1925. aastal sündinud, osa kohustest lunastanud, mis ta esimese lepingu põhjal enda peale võtnud, ja praegu esitab väliskomisjon selle Riigikogule vastuvõtmiseks. Tuleb tähendada, et käesoleva lepingukava aluseks olid võetud Saksa-Türgi ja Saksa-Bulgaaria konsulaarleping, mõlemad tarvitati materjaalina käesoleva lepingu sõlmimisel. Peale selle tuleb tähendada, et Saksa konsulaarleping on üldjoontes samalaadiline, kui meie poolt varemalt sõlmitud konsulaarlepingud kolme Balti naaberriigiga, nimelt Leedu, Läti ja Poolaga. Käesoleva konsulaarlepingu sisu koosneb kolmest osast, nimelt 1) Loaandmise korra konsulaarametnike tegevusse astumiseks, 2) konsulaarametnike eesõigustest ja vabastustest, 3) konsulaarameti õigustest. Käesolevale lepingule on juurde lisatud ka lõpu-protokoll. Nagu ma juba tähendasin, on see leping üldjoontes samalaadiline, kui meie teised konsulaarlepingud, sellepärast leian mina, et ei ole tarvidust artikleid üksikasjaliselt ette kanda. Väliskomisjoni nimel panen ette,

lepingu kinnitamise seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja A. Tupits: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu arutamisel kolmepäevalisest vaheajast I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Kuna aruandja on ilmunud, läheb Riigikogu tagasi vahelejäanud päevakorra-punkti juurde.

9. Riigiametnikkude ja teenijate ühekordse palgalisa ja palgaseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja:** Riigiametnikkude ja teenijate palgalisa ja palgaseaduse muutmise seadus tuli eile õhtul rahaasjanduse komisjoni. Vabariigi Valitsus põhjendab oma ettepanekut ühekordse toetuse seadusega esinemisest sellega, et pole võimalik olnud uusi palganorme praegusele Riigikogule esitada. Rahaasjanduse komisjon tegi selles seaduses järgmised muudatused, nimelt: ei makseta kõigile riigiametnikkudele ühekordset palgalisa, vaid neile, kes kuus kuud vahet pidamata riigiteenistuses olnud, tähendab samal alusel, kui eelmised ühekordsed toetusseadused seda ette on näinud. Teiseks muudeti § 2. sarnaselt, et palgalisa ei makseta mitte uute palkade arvel, vaid ta antakse ühekordse toetusena, kuna siis uued palganormid vastavalt hiljem maksuma pannakse. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Selle asemel, et esitada Riigikogule riigiteenijate palgaseadust, mida on oodatud, on lubatud, on kaalutud, on Vabariigi Valitsus veel viimasel silmapilgul enne Riigikogu laialiminekut ära andnud Riigikogule ersats-palgaseaduse, kus on ette nähtud ühe kuupalga suurune toetus. Vist on Vabariigi Valitsus seda ainult selleks teinud, et rahuldada ajutiseltki riigiteenijaid. On ju riigiteenijad, nagu nad oma märgukirjas ütlevad, alganud palgavõitlust, mida nad tahavad lõpuni viia kõiki seaduslikke abinõusid tarvitusele võttes. Peab ütleva, et see riigile

soovitav ei ole, kui ametnikkude palgavõitlust peetakse aastast-aastasse, kui peetakse suuri koosolekuid, kus resolutsioone vastu võetakse, kui ametnikkude keskel alaliselt valitseb rahutu meeleolu, sellepärast et nad tarvilikul määral palka ei saa. Kahtlemata mõjub see ka töö peale, sest ka töö oleneb meeleolust, kahtlemata avaldab see ka mõju riigi ametasutuste asjaajamise peale. Sellepärast oleks siis ka täitsa loomulik, kui see küsimus nii ära otsustatakse, et „le oleks pea peale pandud, kuid selle asemel näeme meie mingisugust jupitamist. Igaüks katsub enese pealt kohustusi ära veeretada, ükski valitsus ei taha, nii öelda hänga sarvist kinni võtta, vaid püüavad mööda hiilida. Hiilimise seadus on ka see ühekordse palgalisa seadus. Kui Vabariigi Valitsus arvab, et ta niisuguse seadusega võib ametnikkude keskel jälle rahulikku meeleolu kätte saada, siis eksib tema. Sarnane seadus, kui tema mõjub, siis tema mõjub nagu morfiium. Kui morfiumi pritsitakse sisse, siis ei kaota tema ära tõbe, tema ei ravitse, vaid tema ainult vaigistab natukeseks ajaks. Mis siis lõppude-lõpuks sellega kätte tahetakse saada? Kui tahetakse, et meil asjaajamine riigiasutustes paraneks, siis tuleb ka ametnikkudele väärilist palka anda, kui tahetakse, et see rahutu meeleolu kaoks, siis tulevad need põhjused kõrvaldada, tuleb maksuma panna uus palgaseadus.

Vabariigi Valitsus ütleb, et tal ei ole võimalust olnud selleks. See ei ole aga mitte uus küsimus, see on vana küsimus. Siin on juba teatud eeltööd ära tehtud riigiteenijate eneste poolt. Nad on välja töötanud oma palgaredeli kavandi, ja ka seda võiks aluseks võtta ja oleks võinud, kui Vabariigi Valitsus seda seadust oleks tahtnud veel käesoleva Riigikogu otsustada anda. Tõsi, täna tahetakse minna vaheajale, täna tahetakse Riigikogu töö lõpetada, aga see pole sugugi tarvilik. Kui on terve rida kiireid seadusi olemas, siis võib ju Riigikogu kokku tulla veel uueks istungjärguks, võib kokku tulla pärast pühi, võib kokku tulla tuleval nädalal, võib 3,4,5 päeva tööd teha ja need teravad küsimused, mis riigi elus tekkinud, lahendada, kui Vabariigi Valitsus aga sellekohased ettepanekud esitamiseks valmistanud oleks. Nii siis, kokkuvõetult on käesolev seadus otstarbetu. Temaga ei saada seda kätte, mida tahetakse. Temaga ei saa asetada palgaseadust — korralikult väljatöötatud, oodatud ja tarvilikku palgaseadust. Palgaseadus on tarvilik ja oleks palju loomulikum, kui niisuguste ühekordsete toetuste asemele tuleks korralik palgaseadus, ja seda oleks võinud praegunegi valit-

sus esitada, kui tema selle küsimuse oleks tõsiselt võtnud ja selle kallal tõsiselt tööd teinud, ametnikkude seisukorda tõelikult hinnanud. Ei saa ka nõuda ametnikkudelt, et nad järjest peaksid nii madalate palkadega töötama. Tuleb korralikku palka maksta, kui Vabariigi Valitsusel ei lähe korda elukallidust vähendada, vaid isegi suurendatakse teda tollitariifide tõstmisega. Sarnasel puhul tuleks teenijate ja oma palgast elavate kodanikkude seisukorda teisel teel kindlustada vastavalt elukalliduse tõusule. Aga meie näeme, et ühelt poolt tõstetakse elukallidust ja teisel poolt palkasid ei tõsteta. Tõsi, hiljuti oli riigitöölise palgatõstmine — tagajärg oli mõnikümmend marka palgalisa. See ei tasunud õiguse pärast töödki ära, ei tasunud seda kära ära, mida selle küsimuse ümber tehti.

Ühenduses riigiteenijate toetuse saamisega tõuseb üles ka riigitöölise palgaküsimus ja ühekordse toetuse küsimus. Eelmistel aastatel, kui riigiteenijad said toetust, lasti seda ka osaks saada riigitöölisele teatud määral. Kas see väike või suur oli, selle jätab praegu kõrvale. Ka nüüd, tänavu, esitati vastav seaduseelnõu, see oli käesoleval nädalal rahaasjanduse komisjonis arutamisel, ja sealvaidles tema vastu härra rahaminister, öeldes, et ta põhjendatud ei ole sellepärast, et riigiteenijad ei ole saanud peale 13. kuu palga mingisugust ühekordset toetust. Härra rahaminister sidus riigitöölise ühekordse toetuse riigiteenijate ühekordse toetusega. Nüüd on riigiteenijate ühekordse toetuse seaduseelnõu arutamisel, ja arvatavasti võetakse tema vastu, kuid riigitöölise ühekordse toetuse seaduseelnõu on esitatud Riigikogule rahaasjanduse komisjoni poolt tagasilükkamiseks, päevakorda aga võetud ei ole. Kui Riigikogu täna laiali läheb, siis jääb riigitöölise vastu seegi lubadus täitmata. Ma küsiksin härra rahaministrilt ja paluksin, et rahaminister tuleks ja ütleks, kas on tal võimalik riigitöölisi rahuldada 3 eelmise kuu krediitide arvel. Kui see nii on, siis on võimalik leida ka mingisugune pääsetee riigitöölise suhtes. Kui seda aga mitte ei ole, siis on täiesti ülekohtune, kui riigitöölised, kes samuti madalate palkade all kannatavad, on kõrvale jäetud.

Mis sellesse seaduseelnõusse enesesse puutub, siis on siin öeldud, et uued palgad tahetakse maksta panna 1. aprillist alates. Selles seaduseelnõus, mis rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud, kus muudatused ette on võetud, on aga see välja jäänud. Muidugi, § 2. sissevõtmist sel kujul, nagu Vabariigi Valitsus esitanud, pooldada ei saa. Ei saa sellepärast, et tema tagajärjel tekiks rahulole-

matus riigitöölise keskel. Vabariigi Valitsuse ettepanekust on näha, et see ühekordne toetusraha, mis makstakse, võetakse edaspidi, kui palkasid kõrgendatakse, maha. Kujutage ette, et palkasid tõstetakse ametnikule, kes 4000 marka saab palka, 500 marga võrra kuus ja see ühekordne toetus 4000 marka võetakse maha 8 kuu jooksul. 1. aprillist alates on tal palgakõrgendus, aga mitte üht penni ei saa ta palgakõrgendust 8 kuu jooksul. Kujutage ette, missugune meeolu luuakse selle läbi ametnikus. Tema teab 8 kuu jooksul, et tema palka on kõrgendatud, aga osa tema sellest ei saa. Selle raha, mis tema ühekordselt on saanud, tarvitab ta kohe ära. Selleks on juba niipalju aukusid olemas, et sellest midagi edaspidiseks üle ei jää. Mis siis kõige selle tagajärg oleks? Tagajärg oleks meeolu langus, oleks rahulolematuse, aga niisugust rahulolematust ja meeolu langust ei tohiks ükski valitsus ametnikkude keskel sarnaste ebasüüdsate seaduseelnõudega tekitada. Vabariigi Valitsus peab valvel olema, et tema niisugused põhjused võimalikult kõrvaldaks, mis rahulolematust meeolu kodanikkude ja ametnikkude keskel sünnitavad. Sellepärast on täiesti põhjendatud, kui rahaasjanduse komisjon § 2. välja jättis. Kuid siiski tuleks seaduses ära märkida, mis ajast peale uued palganormid maksta pannakse. Ega sellel tähtsust iseenesest vast ei ole, sest meie ei tea veel, missugused uued palganormid on. Tuleb uus valitsus, tuleb uus Riigikogu, tema võib palgakõrgenduse asemel neid ka vähendada, tema käsi nüüd siduda ei saa. Loomulik oleks, kui käesolev Riigikogu selle küsimuse ära otsustaks. See oleks ainult siis võimalik, kui Vabariigi Valitsus vastava seaduseelnõu välja töötaks, ja Riigikogu, kuigi tema käesoleva istungjärgu lõpetab, enne kui tema tööd täiesti lõpetatakse, veel kord erakorraliselt kokku tuleks.

Rahaminister L. Sepp: Väga austatud härrad rahvasaadikud! Vabariigi Valitsusel ei ole kavatsust mööda hiilida uute palgamäärade ja palgaseaduse kokkuseadmisest, vaid Vabariigi Valitsus viib selle töö lõpule, ja käesolev valitsus esitab kindlasti selle Riigikogule. Kas sel ajal veel praegune Riigikogu koos on või tuleb uus Riigikogu kokku, ainult selles võib vahe olla. Esialgu oli kavatsus juba praeguse istungjärgu lõpul esitada uus palgaseadus Riigikogule, ja Vabariigi Valitsus tegi kõik, et seda võimaldada. Kuid selgus siiski, et meie praegused koosseisud on sedavõrd halvasti kokku seatud ja juhuslikult, nad on tehtud küünarnukkidega. Ametiasutused, kel olid paremad närvid ja kõvemad küünarnukid,

need viisid omapead teatava liigi ametnikud tervete astmete võrra ettepoole, kuna ametnikud, kes oma ameti järgi kõrgemat palka ära oleksid teeninud, aga sellejuures väga tagasihoidlikud olid, on taha jäänud. Ja kui meie nüüd ülepeakaela suurendaksime neid palgamäärasid kõigile proportsionaalselt, siis see ebaõiglus kestaks edasi, ja meie oleksime vihma käest viidud räästa alla. Nende raskuste kõrvaldamiseks on riigi keskasutused suure töö ära teinud, on esialgsetes palgaastmetes parandusi tehtud, näiteks raudtee peal ei saa nende palgaastmetega läbi, nagu kavatsatud oli, sest siis satuksid tööjuhataja, eesttöetgija ja tööline ühe ja sama astme peale, mis muidugi loomulik ei ole. Seal on terve rida ettepanekuid juba välja töötatud, kuid need pole veel lõpetatud, ja kõik keskasutused ei ole suutnud neid täiel määral esitada Vabariigi Valitsusele. Sellepärast loomulikult ei olnud võimalik täiesti läbikaalutud koosseisusid Riigikogule praegusel istungjärgul esitada.

Siin tähendati, et ametnikud ise on tänuväärt töö ära teinud, oleks tarvis seda ainult omaks võtta ja ülepeakaela maksuma panna. Kuid ametnikkude poolt on just sarnane mehaaniline ühest astmest teise viimise kava esitatud, et viiakse kõik, niihästi mahajäänud ametiastmed kui ka need, kes teistega võrreldes ette tõtanud, ühteviisi edasi. Selle läbi tõuseksid palgad umbes 35 protsendi võrra või meie palgakrediitidega võrreldes umbes 600—700 miljonit. Kui meie võtame juurde ametnikkudele peale palga ametivanuse lisa, mis teeks 150 miljonit välja ja perekonna-abiraha, mida kavatsatud tõsta ja mida tarvilik oleks tõsta 50 miljoni võrra, siis tõuseksid nende kavatsuste järgi juba esialgselt uued kulud 800—900 miljoni marga peale. Kuid see poleks veel kõik. On veel terve rida ametnikke, kes proportsionaalsuse mõttes teistest maha on jäänud, nende palkasid tuleks veel kord reguleerida ja tõsta, see teeks kokku üle miljardi välja, ja seda ülepeakaela valitsus esitada küll ei saa.

Sisuliselt on aga tarvis, et meie riigi ametnikud oma raskest seisukorrast välja saaksid. Kevad tuleb ja kevadega ühes on ametnikkudel oma väljaminekud. Sellest on tarvis üle saada ja sellepärast esitaski Vabariigi Valitsus praeguse ettepaneku, mis praktiliselt tõesti praegusest seisukorrast välja aitab. Ja kui uus Riigikogu kokku tuleb, siis ei ole arvata, et uus Riigikogu mitte heatahtlikult sedasama asja ei kaalu. Siis saaks aga see küsimus põhjalikult läbi kaalutud ja õigel ajal maksuma pandud. Vabariigi Valitsus arvas küll, et uued palganormid peaksid maksuma 1. aprillist saadik. Kui juuni- või

juulikuus uus Riigikogu uue palgaseaduse vastu võtab, ja uus palgakõrgendus siis maksuma hakkab, siis oleks see ühes praeguse ühekordse toetusega umbes niisama palju.

Mis puutub riigitöölise palgatasusse, siis on see Vabariigi Valitsusel põhimõttelikult juba otsustatud ja otsus saab täna lõpulikult redigeeritud, et kolme kuu krediitide arvel saavad riigitöölised samas suuruses abiraha, nagu nad endistel aastatel ühekordselt on saanud, see on 2000 marka ja neile, kes perekonna-abiraha saavad, 2500 marka. (O. Gustavson, stp: Mis alusel?) Harilikult on selleks tarvis olnud seadust, sellepärast et Vabariigi Valitsusel vastavalt krediiti on tarvis olnud. Praegu on võimalik seda otsekohe ilma krediiti nõutamata kolme kuu krediidi arvel välja maksta. Töölise palgamääravad kindlaks valitsuse asutused, aga mitte Riigikogu.

J. Uibopuu (rhvsv): Lugupeetud rahva-
saadikud! Minu eelkõneleja, rkl. härra Johanson puudutas selle seaduse varjukülgi ja tegi muuseas väikesed etteheited valitsusele, et valitsus ei olla sarnaseid samme astunud, et palgaseadus oleks võinud juba vastu võetud olla. Sellepärast lubage, härrad rahva-
saadikud, et ma väikese tagasimineku teen, meeldetuletuseks, kuidas meil palgaseaduse muutmise seadusega lugu oli. Ma mäletan, et juba Akel'i valitsus võttis eelarvesse 200 miljonit marka ja ühtlasi märkuse, et väiksemate ametnikkude palkasid tuleb tõsta. Pärast esimese detsembri sündmusi, teatud põhjustel, tuli koalitsiooni seinast seinast. Järelikult pidi siis selle suure koalitsiooni esimeseks ülesandeks olema palkasid reguleerima hakata, sest et eelarvesse oli juba selleks otstarbeks 200 miljonit sisse võetud. Nüüd aga tullakse ja öeldakse, et valitsus, mis ainult mõni kuu töötanud, ei ole korruga neid konarlusi kõrvaldanud, mida suure koalitsiooni valitsus oleks pidanud tegema, veel enam siis, kui selleks rahagi oli. Ka ütles siin lugupeetud härra rahaminister, et palkade ühelt astmelt teise viimine ei ole kerge ja see on nii, sest kui võtame näiteks asjaajajad ja pearaamatupidajad, siis on kohtuministeeriumis asjaajaja sootu suuremate ülesannetega seotud, kui mõnes teises asutuses jne. Kõike seda oleks võidud teha suure koalitsiooni ajal. Selle 200 miljoni arvel, mis oli määratud väiksemate ametnikkude palga kõrgendamiseks, asuti suure koalitsiooni ajal tehniliste jõudude palkade kõrgendamisele. Siis olime alles sattunud vihma alt räästa alla, kus selle asemel, et väiksemate ametnikkude palkasid tõsta, hakati üksi-

kute tehniliste jõudude palkasid kõrgendama. Siit tulid lahkkelid ja arvati, et see on meie demokraatliku riigi põhimõte, et kui üks inimene ühe ametkoha peal on, kus ta oma oskuse ja mõistuse kohaselt oma kohust täita suudab, siis ei tohi mõõduandev olla diploom, kas ta on näiteks tehnik, või on ta teistviisi omale vastavad kogemused saanud. Seega pandi piir omapärasele kavatsusele ja siis tuli ka see summa ühekordse toetusena välja anda. Käesoleval juhtumisel seisame meie jälle sammu ees ja meil tuleb otsustada, kas tahame ja suudame ametnikkude rasket seisukorda parandada, milles meie ametnikud praegu tõesti on. Veel mõni päev tagasi peeti ametnikkude suuremaid koosolekuid, mina kahjuks sinna minna ei saanud, sest kui ma tahtsin sinna minna, siis mulle öeldi, et selleks peab liikmekaart olema. (J. Hünerson, põl: Aga kust teised said?) Mõned võib olla käisid liikmekaartiga, aga minul igatahes liikmekaarti ei olnud ja sellepärast ka minna ei saanud, ehk ma küll heameelega oleksin kuulunud, mis seal kõneldakse ja pakutakse, kuid olgu, ega see isenesest asja ei paranda. Lugupeetud Riigikogu liikmed, kui meie seda küsimust konkreetselt tahame arutada, siis peame otsustama, kas meie tahame ametnikkude palgaseadust veel selle Riigikogu lõpul vastu võtta või mitte. Kui meie seda tahame, siis peame veel pärast pühi kokku tulema, aga kui meie seda seadust vastu võtta ei suuda, siis peame ühekordse toetuse andma. (M. Martna, stp: Enne peaks see seadus valmis olema?) Vaadake, see pidi valmis olema, kuid miks pole seda valmistatud, seda peavad teie ridadest isikud teadma. Enne peame jõudma otsusele, et meie ei saa palgaseadust vastu võtta, siis anname ühekordse toetuse. Kui meie oleme otsusele jõudnud, et meie anname ühekordse toetuse, siis peame ka otsusele jõudma, missuguste põhimõtete järgi meie tahame käia, kas meie anname neile, kellel suurem häda on, või väiksematele. Ma ütlen, mina ei tule mitte siia suurte lubadustega, vaid nende lubadustega, mida juba 3 aastat olen püüdnud teostada ja Teie lubadus olnud on ja nimelt, et meie peame alamametnikkude rasket majanduslikku seisukorda parandama, ja sellepärast kavatsen ka käesolevale seadusele vastava paranduse teha. Ma kannan oma paranduse ette selleks, et pärast oleks võimalik selle üle läbi rääkida. Ma teen nimelt ettepaneku: 16.—8. palgaastmeni, viimane juurde arvatud, 2 kuu palk, 7.—3. palgaastmeni, viimane juurde arvatud, 1½ kuu palk ja 2. palgaastmest alates — 1 kuu palk ning neile, kes on õigustatud perekonna-abiraha saama, lisaks perekonna-abiraha 2 kuu määral.

Ma põhjendan oma ettepanekut sellega, et kui meie anname ühekordset toetust aprillikuus, aga maikuus nad seda ei saa ja maikuus nende majanduslik seisukord ometi ka paremaks ei lähe, vaid võib olla isegi veel raskemaks, siis on hädatarvilik ka maikuu jaoks lisatoetust anda.

Veel enam ei ole kindlustust, et uus Riigikogu kokku tulles kohe uue palgaseaduse maksma paneb. Minu arvates on see täiesti võimatu. (K. Päts, põl: Palju Teie parandus üldse välja teeks? Aruandja B. Oja: 180 miljonit!) Minu arvates teeb see välja ligi 200 miljonit. (A. Jürman, põl: See on ühe kuu palk!) Ja selle juurde on veel arvatud see, mis siin ette on nähtud, nii et see teeb välja ligi 400 miljonit. (A. Jürman, põl: Härra Martna pakub üle!) Las härra Martna pakub üle või alla, aga mina väljapakumise peal väljas ei ole. Mina ütlen Teile, et kui Teie hakkate vahele hüüdma pakkumist, siis lubage, et ma pärast nende pakkumiste juurde tagasi tulen ja ärge siis minule etteheidet tehke, kui need pakkumised võivad veel kallimaks minna. Nii et minu äranägemise järgi ei ole võimalik juunikuus, või millal uus Riigikogu kokku astub, uut palgaseadust maksma panna ja sellepärast arvan, et on võimalik ametnikkude seisukorda parandada ainult sel teel, kui meie aprilli- ja maikuus ühekordset toetust anname.

Teine asi, mille kohta ma tahtsin paranduse teha on see, et perekonna-abiraha antaks ka adopteeritud laste peale. Praegumaksva seaduse järgi antakse perekonna-abiraha ainult lihaste laste jaoks, aga on ju palju inimesi, kel on adopteeritud lapsed üleval pidada, ja need perekonna-abiraha ei saa, mis aga õiglane ei ole. Sellepärast tahtsin mina ettepaneku teha, § 1. juurde vastav märkus sisse võtta.

Mis puutub rkl. Jürman'i vahelhüüdesse pakkumise asjas, siis võin Teile öelda, et mul on julgust Teile öelda, et mul on ametnikkude meeleolu väga hästi teada. Mina tean ka, et nad pole kunagi riigivastased olnud, vaid nad on alati riigi majanduslikust olukorrast paremini aru saanud, kui võib olla mõni teine, ja ma tean, et nende seisukord on sarnane, et inimesed on kõige peale valmis. Võib olla, et meie ka selle ees seisame, et meil teatud liikumisabinõud seisma jäävad, mis võib olla ei kohuta mind ega kedagi kolmandat, aga kui inimestel juba nüüd sarnane elektriseeritud õhkkond on, kas ei tule meil selle peale tõsist rõhku panna. Meie teame, et pole mitte kerge tulega mängida, ja sellepärast peaksime teed leidma, kuidas võimalik oleks ametnikkude seisukorda parandada, kes praegu majandus-

likult raskes seisukorras on. Kui seda ei tee, siis võib ta pärast kallimaks maksuma minna.

Nüüd tulen ma selle juurde, mille peale ka härra Johanson tähendas, ja nimelt riigitöliste ühekordse toetuse juurde. Siin arvatakse, et see ei olevat õige, kui riigitööstuse töölistele toetust anname, aga mina pean ütleva, et ka siin on tegemist isikutega, kes niisamuti alalised kuuteenijad on kui riigiametnikud, ainult seal on nad kui ülemääralsed teenijad, kuna riigiametnikud on koosseisudes ette nähtud. Seal on ka inimesi, kes on 20 kunni 30 ja veel rohkem aastaid ülemääralsed teenijatena olnud, ja need ei ole senni veel ühekordset toetust saanud. Kui meie ametnikkudele anname, siis peame ka neile andma.

Lugupeetud rahvasaadikud, ma tahtsin veel tähelepanu juhtida selle peale, et kui meie uue palgaseaduse maksuma paneme, siis annaksime meie sellega küll ametnikkudele palka juurde, kuid meie peaksime ka teed leidma, et elukallidus ei tõuseks. Mis oleks ametnikkudel sellest kasu, kui meie neile paberit kotiga selga annaksime, aga elukallidus tõuseks. Minu arusaamise järgi peaks Vabariigi Valitsus läbirääkimisi ette võtma kaubanduslike ettevõtetega ja kaupmeeste liiduga, et kui ilmaturul ei ole saaduste hindade tõusu, siis ei ole minu arvates ka põhjust neil toiduainete ja muude ainete peale hinda tõsta. On ju selge, kui näiteks palk on suurem, siis on inimesel võimalik endale rohkem lubada ja siis on ka nõudmine saaduste peale suurem ning seal võivad teatud defektid tulla. Kuid see ei tohiks elukalliduse tõusuks mingisugust tõuget anda. Minu arvamise järgi on Vabariigi Valitsusel võimalik samme astuda, et teatud tõkkes elukallidusele teha. Need olid need väikesed märkused, lugupeetud rahvasaadikud, mida mina pidasin tarvilikuks ette kanda. Ma tahan vastavaid parandusi teha ja arvan, et selles suunas meil pärast võimalik rääkida on.

Juhataja **A. Rei**: Faktiliseks märkuseks on sõna härra rahaministril.

Rahaminister **L. Sepp**: Faktilise märkusena tahtsin ma täiendada, et käesolev ajutine seadus veel ühe puuduse ära kaotab, ja see on vahetegemine Tallinnas asuvate ametnikkude, maakonnalinnades ja maal asuvate ametnikkude vahel. Maakonnalinnades arvati maha 5% ja maal 10%. Selle seaduse viimases paragrahvis kaob see vahetegemine ära ja kõikidele ametnikkudele maksetakse ühteviisi, sest nagu tegelik elu näitab, ei ole meil elu maakonnalinnades ja maal tegelikult odavam kui Tallinnas.

M. Martna (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Mina ei tule tõepoolest „üle pakkuma“, nagu arvati. (Vahelhüüe paremalt poolt: Veel vähem!) Ei, ka mitte seda. Mina isiklikult olen selle kombinatsiooniga, mida minu eelkõneleja, härra Uibopuu, siin ette tõi, täiesti rahul; olen niikaua rahul, kui teiselt poolt paremat ettepanekut ei tehta. Ma leian, et see kombinatsioon ametnikkude ja tööliste õigustatud nõuetele paremini vastu tuleb, kui valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu. Samuti on ka teise asjaga, mis minu eelkõneleja ette kandis, ja mida härra rahaminister oleks pidanud puudutama oma faktilises märkuses. See on — adopteeritud lapsed; need on sagedasti lihased või poollihased lapsed. Kui kaks leske on abiellunud ja kui naisel on endisest abielust lapsed, ja ta riigiametnikule mehele on läinud, siis antakse pärast sündinud lastele või lihastele lastele toetust, aga endistele lastele mitte. See ei ole õige, sest need poollihased lapsed või adopteeritud lapsed on samuti lapsed, keda see perekond toitma peab. Kas Vabariigi Valitsus on siis selles arvamises, et need lapsed vähem toitmist vajavad, kes eelmisest abielust sündinud on või keda see perekonnaisa on adopteerinud?

Näiteks Venemaal pandi ilmasõja ajal maksuma põhimõte, et ka väljaspool abielu sündinud laste eest hoolt kanti. Ma ei tea, mitme naisega võisid lapsed olla, aga need said toetust. Meie teeme aga nii suure vahe. Ma ootaksin, et härra rahaminister selle kohta jaatava seletuse annaks, mis sama rahuloldav oleks, nagu see, mida härra rahaminister siin ette kandis, sest nende mahaarvamiste pärast vähemates linnades ja maakohtades olid ametnikud rahutud ja on väga palju kirju tulnud, et see mahaarvamine ära kaotataks.

Mis sellesse puutub, kas Riigikogu ametnikkude palga suurendamise ehk tõstmise vastu võib võtta või mitte, siis minu rühmasõber Johanson tähendas, et Riigikogu võiks väga hästi kokku tulla, ja et aega peaks leiduma selle seaduse vastuvõtmiseks, aga siis — iseenesest mõista — peaks seadus valmis olema, praegu ei ole aga seadus veel valmis ja ei tea keegi, millal ta valmis saab. Sellepärast ei saa Riigikogu otsustada, millal ta selle seaduse vastuvõtmiseks kokku peaks tulema. See on valitsusele teatav etteheide, kui valitsus tõesti seisukohale oli asunud, mida härra rahaminister väljendas, et ametnikkude palgad valitsusel teada on ja et need palgad ka valitsuse teades väikesed on, ja et ametnikud sellega ära elada ei suuda. Siis oleks pidanud valitsus niisuguse palgakõrgendamise seaduse välja töötama, mis vastuvõetav oleks. Nüüd seati aga sarnane palgatõstmise redel kokku, mille kohta härra

rahaminister seletas, et keegi alam ametnik olevat selle palgaredeli kokku seadnud. (Rahaminister L. Sepp: Väike arusaamatus.) See arusaamatus seisab selles, et härra rahaminister samal silmapilgul, kui see palgaredel laiali oli saadetud, ei tühistanud seda. (Rahaminister L. Sepp: Ei saadetudki laiali.) Aga on ometi avalik saladus, et teatav plaan ministri nimel, selle autoriteedi nimel, avalikkuse ette on pääsenud! Kas meie ametkondade vahel on siis salajane kirjadevahetus olemas? (Rahaminister L. Sepp: Umbes nii.) Ma selle „umbes niiga“ rehkendada ei või. Kuidas ta siis inimeste kätte sai, kui teda laiali ei saadetud? (Rahaminister L. Sepp: Ainult palgaastmed saadeti laiali.) Palgaastmete põhjal tehti ometi see redel, pikendati selle redeli pulke ülemale poole ja seda tehti kõik härra rahaministri seljataga!? Sellest on minu parteisõber Johanson juba kõnelenud, et valitsuse poolt ette pandud § 2 vastuvõetav ei ole, sest kui § 1. räägitakse ühekordsest toetusest ja § 2-ga arvatakse see toetus maha, siis sünnitab see arusaamatusi. Härra rahaminister tähendas — meil on viimasel ajal Jaanuse peast kõnelema hakatud. Esiteks kõneleb härra rahaminister, et meie rahaline seisukord täielikku palgatõstmist või ametnikkude rahuldandamist ei luba läbi viia, sest see nõuaks 800.000.000, ja kui veel teised summad juurde arvata, millest härra rahaminister sellega ühenduses kõneles, siis peab arvama, et see nõuaks võib olla, terve miljardi. Pärast seda, kui härra rahaminister selle pildi ette maalis, ütles ta, et palkasid on ometi paratamata vaja tõsta. Kumba nägu peame uskuma? (Rahaminister L. Sepp: Poole võrra võiks tõsta!) Siis oli hirmupildi ettemaalimine varajane! Asjalugu on nüüd tahes või tahtmata niisugune, et kui riik ametnikke vajab, ja kui riik elada tahab, ja ta tahab elada ja ka ametnikke pidada, siis peab ta nendele ametnikkudele niisuguse palga võimaldama, et nad sellest elada võivad. Sel kombel, nagu meie ametnikkudepere senni on elanud, nagu on tähendatud, et haritud naisterahvad, kes riigi teenistuses, jõuluajal ja teiste pühade ajal kuivanud leivakoorukesi on pidanud sööma, sellepärast et neil võimalik ei olnud muud toitu osta, niisugune olukord on võimatu! Nende palk on nii väike, et suurem osa palgast üüriks ära läheb. Kui mina üleile õhtul pritsimaja läksin ühes ühe kõrgema palgasajaja riigiametnikuga, kes kõneles, et tema majaperenaine kuulda saades, et palkasid tõstetakse, temale kohe kuus on 4.000 marka üüri juurde pannud. Tema loodab, et ta vähe üle nelja tuhande rohkem saaks, sest tema on kõrgemaastmeline palgaline, aga ta ei saa ometi nõnda palju juurde,

et palgakõrgendusest kõrgendatud üüri ära võiks maksta! Niisugustes tingimustes elame meie, ja ma pean väga kahetsema, et meie valitsustel võimalust ei ole olnud, seon mitte küllalt head tahtmist ei ole olnud, ametnikkudele ja riigiteenijatele ja töölistele sel kombel vastu tulla, et inimesed lihtsa igapäevase elamise poolest ometi vähegi rahuldatus võiksid olla, ja mitte seda kibedat meeleolu edasi ja laiali ei kannaks, mis meie olemisele praegu ja ka tulevikus ainult kahjulik võib olla.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Palgavõitlus ei ole ju uus küsimus, tema on kestnud viimased kolm aastat, ja on võtnud aasta-aastalt ikka teravamama kuju. Ja see on arusaadav, sest on ju eriti just vähemad ametnikud, sealjuures aga ka terve rida keskmisi ametnikke aineliselt sarnases seisukorras, mis kaugeltki kerge ei ole. Sellepärast on ka mõistetav, et tahtes oma seisukohta parandada, see palgaredel, mida ametnikkude enda kutseorganisatsioonid kiirelt välja on töötanud, teatavas mõttes nõnda välja on kujunenud, ja temas ametnikkude eneste arvamise järgi puudusi sees on. Minul on võimalik olnud mitme inimesega mitmest ringkonnast kõnelda, kes tegevad on ametnikkude organiseerimises, ja igal pool on nende seas arvamine kuuldavale tulnud, et mitte üksi see kava, mis valitsuse poolt välja töötatud on, vaid ka see kava, mis ametnikud välja töötasid, mõneski mõttes lonkavat. Selles mõttes peab ütlema, et selle valitsuse põhjendusel, kus tema arvab, et tema mitte ei saa kiires korras seda kava ette panna, kuna praegused põhimõtted niiöelda küünarnukkidega välja töötatud on, et sellel teatud alus on. Ja Riigikogul tuleks siis küsida valitsuselt, kui ta tahab ametnikkude uue palgaredeli välja anda niisugusena, mis inimesi kuidagi rahuldada suudaks, kas on siis õiglasem seda ülepeakaela küünarnukkidega raiuda, või on parem õiglasem tee leida, et anda seda reaalselt, mida meie üldse anda võiksim? Soovitav oleks muidugi, kui valitsus oleks suutnud sellekohase kava juba enne pühi esitada. Aga raskused, mis valitsusel ees on, sunnivad neid Riigikogu käest küsima, mis meie teha saaksime. Kas peame meie ise ühe palgaredeli vastu võtma ja valitsusele peale sundima? See ei ole läbiviidav. Ja nõudma hakata, et valitsus ülepeakaela meile ühe kava annaks, mida tema täita ei suuda, see oleks ka väga raske. Sellepärast paistab, et Riigikogul üks tahtmine järele peaks jääma; see on kindel soov, et valitsus peaks seda lubadust, mida tema deklareerinud on, et tema loodab lähemal ajal Riigikogule, kui mitte sellele, kes ka veel pärast pühi kokku võiks tulla, siis vähemalt

järgmisele Riigikogule otsekohe lauale panna uue palgaredeli ja palgaseaduse kava. See tähendab teiste sõnadega, oleksime meie siis kohustatud täna ikkagi selle kava üle otsustama, mis praegu Vabariigi Valitsuse ja rahaasjanduse komisjoni poolt ette pandud, et ametnikkudele siiski teatud rahuldust ja rahustust anda, kuna ma ütlesin, et just viimasel ajal meil palgavõitlus teravam ja akuutsema kuju on omandanud, kui senni on olnud. Iseenesest peab ütleva, et see kava, mis valitsus ette on pannud, teatud puuduste all kannatab sellepärast, et tema aluseks võtab selle palgaredeli, mille puudulikkust meie kõik tunneme. Meie anname sellega abi, aga anname puudulikku abi, puuduliku palgaredeli alusel. Sellepärast peaksin mina õiglasemaks, kui aeg lubab, veel selles seaduseelnõus, mis rahaasjanduse komisjoni poolt vastu on võetud, mõned parandused ametnikkude olukorra parandamiseks ette võtta nende summade piirides, mis valitsus siin on lubanud, et praegune palgaredel ennast mitte enam nii teravalt tunda ei annaks. (Vahelhüüe M. Martna, stp poolt.) Mina arvan, härra Martna, et see meile iseäralikke raskusi ei teeks, kui meie ka homme veel koos istuksime, ja isegi tuleval nädalal. Igatahes peame meie tunnistama, et nende summade piirides, mis meie välja anname, teeme meie sedasama ülekohut, mis tehakse praeguse palgaredeliga. Kui meie seda summat õiglasemalt ära jaotada saaksime, siis ei tohiks meie raskeks pidada sellepärast veel kaks päeva koos istuda. Mina peaksin seda küll täiesti õiglaseks.

Edasi ei saa meie rühm mitte tervitamata jätta seda lubadust, mida valitsus nüüd kindlal kujul on andnud, et tema Riigikogule kõigelahemal ajal uue palgaredeli esitab. Samuti peab tervitama, et valitsus praeguse kava juures tarvilikuks on pidanud mõned parandused läbi viia. Üks niisugune parandus on kahtlemata selle protsentuaalse mahavõtmise ärakaotamine, mis senni maksev oli. Kui iseenesest meil maakonnalinnades üksikutes kohtades 5%-line mahavõtmeline ennast kaitsta lasi, siis üksikutes kohtades ei lasknud see ennast juba kuidagi kaitsta. Minul on kokkupuutumisi olnud terve rea inimestega mitmest kohast, Virumaalt, Võrumaalt, ja nende inimestega kõneledes, kes kaugel olid palgavõitluse mõttest, pidid nad avalikult tunnistama, et üksikutes kohtades maal elu palju kallim on kui linnas. On loomulik, et näiteks, kui inimene tahab seal paari saapaid osta, siis tal võimalik ei ole neid kohapealt saada, vaid ta peab selleks linna sõitma, ja see sõiduraha juba teeb need ained kallimaks, ja viib tasakaalu nende ainetega, mis tema kohapealt odavamalt võib saada. Et valitsus

võimalikuks on pidanud selle paranduse sisse võtta, see on üks suur samm edasi meie palgaredeli parandamisel.

Kõigil neil põhjustel, ja rehkendades selle deklaratsiooniga, mis Vabariigi Valitsus andnud, on minul meie rühma poolt teatada, et meie oleme valmis vastu võtma käesolevat seaduseelnõu, tahame aga siiski II lugemisel vastavaid parandusi teha, mis võimaluse annaksid neid puudusi, mis praeguses palgaredelis on, kõrvaldada.

O. Gustavson (stp): Käesoleval puhul maksab tuntud kõnekään: „Mägi oli käima peal, aga ilmale tuli ainult hiir.“ Palju on käidud ja kaubeldud, vihastatud ja vaieldud, järele antud ning kokku lepitud. Kuid tagajäreks — ainult kuupalk riigiametnikkudele ja muud midagi. On tekkinud nagu mingi nõiaring. Tõepoolest: kõik Riigikogu rühmad on omalt poolt rõhutanud, et nad riigiametnikkude ja riigiteenijate palgakõrgenduse poolt on. Kui uskuda ajakirjandust, siis on mõned parteid endid pealegi sidunud kindlate töötustega; nii- ja niipalju palka juurde ning sellest ja sellest ajast maksma. Meil oli alles eile võimalus kuulata, kuidas Riigikogu kristliku rahvaerakonna rühmgi härra Bauer'i suu läbi teatas, et nende erakonnale ametnikkude palgakõrgenduse küsimus väga südame lähedal seisvat. Härra rahaminister võtab palgakõrgenduse nõuet kui endastmõistetavat. Härra Riigivanemale osutub aksioomina: palgakõrgendus tuleb läbi viia. Aga mis edasi ei nihku, — palgaküsimus ise. Milles need takistused seisavad, jumal seda teab. Küsimuse tegelikuks lahendamiseks on valitud kõigelahvem tee — töötatakse, aga ei täideta.

Ma ei saa tegemata jätta paari märkust: Eelkõige rahaminister on jällegi kord näidanud, et kindel joon mitte üks tema kõige tugevamatest külgedest pole. Oli saavutatud kokkulepe riigiteenijate ja rahaministri vahel ning võis arvata, et seda kokkulepet sõlmides rahaminister pidi talitama mitte kui rahaminister üksi, vaid kogu valitsuse esitajana. (Rahaminister L. Sepp: Astmete paigutamisel ei saadud kokkulepet.) Aga mida meie nägime: saavutatud kokkuleppest ei peetud kinni, siis kui küsimus tuli Vabariigi Valitsuses kõne alla. Võib olla, et ajalehed, tuues teateid küsimuse lahendamisest valitsuses, eksisid, aga meil ei ole kahjuks muid andmeid, sellepärast tuleb leppida nende puudulikkude ajakirjanduse andmetega. Viimaste järgi osutub aga lugu sarnasena, et mõnede alamastmeliste riigiteenijate suhtes on oodatav palgatõus 83 marka kuus. Mu härrad, kas ei ole see muud kui mõnitus. Riigikogu ise on

varemalt fikseerinud selle põhilähtekoha, millest välja minnes tuleks esikätt tõsta alamastmeliste riigiteenijate ja -ametnike palku. Otsustati revideerida ja tõsta alamastmeliste riigiteenijate palku nõnda, et nad vastaksid elatismiinumile. See pealähtekoht oleks pidanud maksma käesolevas riigiametnike ja riigiteenijate palgakõrgendamise küsimuses. Mis meie aga näeme? Lõviosa on saanud kõrgemaastmelised ametnikud. Ma ei saa aru, kuidas tahetakse seda kooskõlastada Riigikogus varem vastuvõetud sooviavaldusega, mis alles praegu maksev peaks olema ja millest Riigikogu rühmad, samuti Vabariigi Valitsus kinni peaksid pidama.

Siin on juba tähendatud, missugust meelepaha ja ülekohut pärast seda tehakse riigi ettevõtete töolistele, kui viimased seaduse alt välja jäetakse. Nüüd on rahaminister seletanud, et Vabariigi Valitsus tahab ses suhtes vastu tulla riigitöolistele. On hea, et vähemalt nüüd sellele arusaamisele on tulnud. On ilma selletagi seal küllalt kibedust ja meelehärma. Alles hiljuti võttis Riigikogu vastu pensioniseaduse laiendamise seaduse, mille alusel riigitöoline, kes 50—60 aastat on teeninud kas raudteel või mujal, hakkab pensioni saama 1.500 marka kuus. (K. Päts, põl: 50 aastat teeninud?) Jah, mul oli juhus kõneleeda Valgas ühe vanakesega, kes juba ligi 80 aastat vana, kes peaaegu poisikese põlves raudteele teenima asunud, kes läinud aastal vagunilt maha kukkunud ning kaks ribi murdunud. Nüüd käib see vana kulupea Pontsiuse juurest Pilatuse juurde ja ei saa kätte sedagi natukest toetusraha, mis tema õigustatud saama. Härrad Riigikogu liikmed, mis peavad siis need kodanikud selle 1.500-margalise pensioni juures mõtlema, mille eest nad isegi toitu ei saa, rääkimata riietest ja muist tarvetest. Kibedust ja meelehärma on sedavõrd palju, et oleks lausa ülekohus seda veel suurendada katsuda. Meie rühm on alati olnud arvamisel: kui ametnikudele antakse lisapalku, siis peaks neid antama ka riigi ettevõtetes teenivatele töolistele. Meie tahaksime uskuda, et käesoleval puhul rahaministri lubadus tühjaks töötuseks ei jää, vaid et seda täidetakse.

J. Kana (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina sooviksin siin vastust saada kahe küsimise peale härra rahaministrilt. Nimelt lugu on selles, et härra rahaministril peaks väga hästi teada olema, missuguses raskes seisukorras on kõige väiksema ja alama palga saajad ametnikud ja teenijad. Härra rahaministril on ka väga hästi teada, et just nende alama palga saajate riigiametnike raskes seisukorra tõttu palgaküsimus sarnase

terava kuju on omandanud, nagu sellel küsimusel praegu on, ja kui vastavat rahuldust ei tule, võiks sellest veel raskem seisukord tekkida. Isëaranis teravaks läheb palgaküsimus enne ja pärast pühi. Meil on näiteks viisiks saanud, et antakse palk enne harilikku tähtaega välja. Nõnda makseti märtsikuu palk 15. kuupäevast välja, nüüd anti poolekuu palk välja. Väiksema palga saajad annavad saadud raha peaaegu samal päeval, kui see saadakse, jälle välja. Seega jäävad inimesed pärast pühi, kuigi nad enne pühi natukene rohkem palka saanud, jällegi raskesse seisukorda. Kui täna vastu võetakse käesolev seaduseelnõu, siis antakse selle seaduse järgi 30. aprillist peale 1 kuu palk. Kuidas kavatakse siis vahepeal, pärast pühi, rahaminister ametnike rahuldada? Kas mõtleb ta ära tarvitada oma õigust ja määrab palga jällegi varem väljamaksmisele? See annab neile väikese kergenduse. Kui palgamaksmine pärast pühi kunni 20. aprillini edasi läheb, siis on suur hulk riigiteenijaid ja just vähemapalgalisi väga raskes seisukorras. Palga väljamaksmine enne harilikku tähtaega oleks üheks kergenduseks. Peale selle annab vast rahaminister vastavad materjaalid summade kohta, mis võimaldab teha seda, mis minu parteikaaslane härra Anderkopp II lugemisel vastavate parandustega teha tahab, ja mis rahuldaks vähema palga saajaid ametnikke.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Sõna võtan täiesti isiklikult. Kõiki seletusi valitsuse esitajate poolt, kui ka rühmade esitajatelt kuulates, on mul hirmus tunne. Praegu on seisukord nõnda, nagu oleksime sõjaajast tulles nüüd hädaseisukorras, kus seisukord üle pea kasvanud, sellepärast et ei ole suudetud selle korraldamiseks midagi ära teha. Ja ometi elame täiesti normaaloludes. Ei ole ligemal ajal oodata, et olukord nii väga paraneks või halveneks, et nüüd hädasilmapilgul peaksime üht või teist otsust tegema, et asi pärast sootu teiseks läheks. Midagi sarnast ei ole. Ei ole ligemal ajal mingisugust iseäralikku paranemist oodata. Võib olla, et oodata võib head aastat; aga isegi siis, kui hea aasta tuleb, jääb seisukord ikkagi enam-vähem endiseks. Seisukord jääb kauemaks ajaks nii maksma, kui ta on. Edasi kestab meil hiiliv kriis, mis pigistab, mis surub, ilma et oleks ei tea kui kangeid vapustusi näha!... Aga surub ikka!...

Nüüd siis arvatakse, et mõni tund enne Riigikogu laialiminemist on tarvis suurt küsimust, mis riigielus otsustav võib olla, lahendada. Muidu võib tulla seisak raudteel, seisak siin ja seal!...

Aga kas on siis loota, et niiviisi midagi ära saab teha?! Kellele tahetakse selgeks teha, et niiviisi seisukord päästetakse?! Härra rahaminister on öelnud, et ametnikkude seisukord on raske. Nende seisukorra hõlbustamiseks tuleb anda praegusel korral ühekordset toetust. See teeb välja umbes 180 miljonit. Sellest jätkub, nagu härra rahaminister ütles, umbes 3 kuuks. See teeks aastas 720 miljonit välja. Tuleb loota, et see natukene seisukorda ikka parandab!

Kust aga võetakse need 720 miljonit? (J. Luur, krst: Kes sellest küsib!) Kust ammutatakse isegi lubatud 360 miljonit?!

Lugu on nõnda, et siin jaotatakse karu nahka, ilma et karu käes oleks. Härra Uibopuu tuleb ilusate projektidega, kuidas mõnele 2 kuu eest anda, mõnele poolteise kuu eest ja kolmandale ühe kuu eest. (Vahelhüüe tööerakonna rühmast.) Teie oma õhutamise! Isäranis ärevaks olete muutunud jaanuarikuul, kus tööerakonna häälekandja kirjutab: Nüüd varsti tuleb ametnikkude lisapalk!! Ameerika võlaprotsentide arvel!! Muidugi lahendamise tingimistes tuleb segadusi. Siis oli varsti jälle teade lanseeritud, et rahaministri jutul on käidud. See tähendab, asi on joonel! Mis härra rahaminister on rääkinud, seda muidugi ei tea!

Nii on seda asja koetud, nädalast nädalasse, kuust kuusse. On hellitatud lootusi, et varsti hakkab asi lahenduma! Mispärast ei ole valitsuse esitaja selgel sõnal öelnud, mis võimalik, võimatu on, seda meie ei tea.

Praegu on võimatu seisukord tekkinud, et niiviisi juhitakse kõiksuguseid sihilikke teated avalikkuse ette. Antakse lootusi ja teiselt poolt valmistatakse palgaredelit „rahaministri teadmisel“ ilma tema teadmata, kuid ei vaadata, mis reaalne jõud kõige selle taga on? Kuipalju suudetakse nendest projektidest tõsiselt teostada?

Kas see on siin õieti seisukorra vääriline, kas tohitakse sedaviisi talitada?! Nüüd on tõesti meeolelu kuumaks koetud. Muidugi, osalt on häda ise meeolelu kuumaks kütnud ja raskus rõhub inimeste meeli, aga koetud on ka selle sihiliku demagoogia abil, mida on tehtud ilma südametunnistusega!

Vaadake, kui sedaviisi keset rahuolusid kõneldakse, et kui nüüd seda ja seda ei tehta, siis jäävad meil seisma need ja need liikumisvahendid, — missugune seisukord see siis õieti on?! (J. Kana, tõer: Halb!)... Vilets on ta, aga ühtlasi ka lubamatu!

Ma tahaksin teada, millega see peab lõpema?!

Nüüd kinnitab rahaminister, et tema paneb

varsti valitsuse poolt ette uue seaduse, vististi siis selle 60 miljoni alusel iga kuu kohta, kui järeldusi teha tema sõnadest! Nüüd tahaksin mina aga siis teada, kui 22 t hat ametnikku suudetakse sedaviisi natuke aega rahuldada, — kuidas siis jääb 30 tuhande töölisega?! Kui ametnikkudele pannakse juurde, siis kuulsime juba rkl. Martna poolt, et majaomanikud soolavad siis üüri juurde. Meie teame aga ühtlasi endistest aegadest, et siis turul kohe teisel päeval hinnad tõusevad! Meie teame, kuidas elukallidus siis üles kerkib! (J. Kana, tõer: Juba tõusis!)... Teie arvate, et töölised saavad seda siis rahulikult ära kannatada, et rihma koomale tõmmata!? Mispärast ei nõua siis riigitöölise eeskujul palkade tõstmist ka teiste ettevõtete töölised?! Kas teie arvate, et üksi ametnikud teil seda aparati käimas hoiavad!? Seal tuleb siis vapustusi kõigilt poolt!

Aga kui nüüd katsutaks Inglise eeskujul riigivarandustest vahest tööliste toetamiseks summasid rohkem mobiliseerida, — mis siis?! Kas teie olete liikunud maal ja linnas?! Seal küsitakse teilt: Mis asi see on, teil on 13 kuud, millal palka saate; meil ei ole rohkem kui 12 kuud! Teie annate seal välja, aga kust kohast teie seda võtate, millest teie maksate!? Millest peame meie maksma?!

Kas teie teate, kuidas see meeolelu välja kujuneb? Kas arvate, et siis mõnikümmend tuhat töölise ja ametnikku selle riigi rahvajanduse aparadi käimas hoiavad?!

Kui aga meeolelu niisuguseks läheb, nagu tema kujunemas on, kes siis õieti need sajad-tuhanded vaos hoiab?! Mitte vaol ei hoi, vaid töö hoiab, et nad tööd teeksid! Sest kõik see muu, mis siin tehakse ja töötatakse, ei ole midagi väärt, kui seal töö ei liigu! Kui seal opositsioon tuleb nii suur, et ei tea, missuguseid otsuseid annab rahvas III Riigikogu valimisel, — mis siis?!

Vaadake, minu arust on see üks võimatu seisukord, kui nõrda tegutsetakse. Ammu oleme meie öelnud, muuhulgas ütlesin mina eelarve arutamise puhul, et meie ei saa muidu läbi, kui peame oma ametnikkude ja ohvitseride ja teiste palgaliste olukorda tõsiselt parandama. Meie ei saa aga seda mitte sellega teha, et meie mehaaniliselt ametnikkude arvu vähendaksime. Meie peame tööd korraldama, töö ülesandeid lihtsustama! (M. Martna, stp: Seda lihtsustatakse juba 8 aastat.)... Mis on nüüd sellepöolest saadud ära teha?! Kui meie tuleme nüüd üksikute valitsuste juurde etteheidetega, mispärast teie seda ära pole teinud; öelge nüüd, missugune valitsus on siis omast võimust tegutseda võinud?! Teine

Riigikogu kõige oma töövõimega ei ole suutnud seda alust kätte anda, mille põhjal oleks saadud midagi ära teha! (M. Martna, stp: Andke härra Rebasele kätt ja kihutage see maja laiali!)... Kui meie asja peale kainelt vaatame, siis on ometi selge, et siin on olemas orgaaniline viga, — et ei ole mitte suudetud õieti sealt kinni hakata, kust oleks tulnud kinni hakata!

Muuhulgas, kui teie liigute maal ja linnas, siis kuulete, et kogu meie valitsuseaparaadi tegutsemine oma keerulikkusega nõuab nii palju ülearust tööjõudu, et see andeksandmata on. Riigikontroll ei tohiks mitte oma paberlikke nõudmisi nii üles kruvida. Tuleb tõesti selle peale mõelda, et kõiksugu garantiabinõud ei tohi meie tööd raskendada ja ülearu keeruliseks teha. Siit näeme meie, et kõigest sellest väiksest kontroleerimise-sekeldusest kaugemale ei jõuta. Kõik see töölihtsustamise jutt jääb selleks, mis ta oli.

Ühtlasi on ometi selge, et meie sennist viisi oma valitsuse aparraati püsti hoida ei suuda, kui meie tahame oma ametnikkudele elamisväärilisi palkasid maksta. Meie ei saa töotusi anda, et meie maksame teile nii- ja niipalju palka, kas või iga kolme kuu tagant palgaredelit muutes. Seda ei tohi meie teha. Sest meil ei ole raha. Tulevane valitsus, tulevane rahaminister ei suuda neid töotusi täita! Kui meil juba nüüd on üle 4 tuhande korralisi netto kulusid igal kodanikul kanda, siis kuuleme, et meil läheb $42\frac{1}{2}\%$ kõigist kuludest ametnikkude peale. Nagu eelarve aruandja seletas, et kui meie kulude juurde võtame ka ainult pool protsenti rohkem, kui mullu, siis tuleb meil kulusid ametnikkude palga, lisapalga, toetuse ja sõidukulude peale üle 2 miljardi 750 miljoni marga välja anda. Siis küsime aga, millest siis saaksime tõsta seda kulu, kui selle 50%, peale tahaksime viia? Kui need 720 miljonit sennisele kulule juurde panete, siis läheb just 3 miljardit 220 miljonit vaja. (J. Uibopuu, rhvsv: 3 miljardit 500 miljonit.) ...Siis rehkendage veel 70% riigi netto kuludest palkade peale!

Kuidas tahate teie, kui niisugused välja-vaated olemas, veel kõneleda palkade tõstmisest ja keegi peaks seda ka veel uskuma?! Meie petame iseendid, kui niiviisi kõneleme, petame väliseid ringkondi, petame rahvast! Ometi tuleb seisukorra tõsidusele vastu vaadata. Seal ei näe ma mingisugust muud teed, kui et ametnikkudele tuleb praeguses olukorras vastu tulla, niipalju kui seda praegune silmapilk lubab. Et loodud meeoleolu ja tekkinud seisukorda silmapilguks lahendada, oleme sunnitud toetust andma! Toetuse andmatajätmine on minu arust võimatu!

Kuid nüüd anda töotusi, et kui valitsus, rahaminister töötab välja uue palgaredeli, siis laheneb asi väga kergesti, see on ka võimatu. Töotusi anda, et sel ja sel ajal anname niipalju toetust, kunni uue palgaredeli saame, ka see on võimatu! Järelikult, kui meie nüüd katsume häda kustutada, abi anda, siis on see minu arvates paratamatu. See peab sündima!

Teiseks aga peab selge olema, et kui meie tahame oma ametnikke tõsiselt rahuldada, neile töövõimalusi luues, ühtlasi siiski riigimajandust tasakaalus hoida, siis peab midagi teist sündima, kui senni on sündinud. Ja seal arvan mina, et võib ainult ühte öelda, nimelt et valitsus, eriti rahaminister võtavad selle asja tõsiselt käsile ja aitavad selle lühikese aja jooksul, mis meil valitseda jääb kunni III Riigikogu kokkutulemiseni, ette valmistada meie riigiaparaadi korraldamise tööd. Et praegune valitsus suudaks seda läbi viia, on võimatu töötada. Ja meie ei usuks seda ka, kui seda töötataks. Seda usume küll, et valitsus võib nüüd hakata tõsiselt ettevalmistusi tegema. Sest meil, nagu öeldud, ei ole teist teed, kui peame ülesandeid vähendama, et siis ka ülesannete täitjate arv väheneda võiks!

See on lihtne loogika ja see on tegeliku vilumuse ja oskuse asi, kas suudetakse siin õigest otsast kinni hakata.

Minu arust ei ole teist teed, kui see, millest siin varem rääkinud olen ja mida Vabariigi Valitsus juba 1920. aastal on heaks kiitnud. Peame talitama nii, nagu seda Inglismaal ja Ameerika Ühisriikides on tehtud. Peab pandama niisugune autoriteetlik inimene tööle, kellel oleksid täielikud volitused. Kui valitsus oleks tahtnud, siis oleks kas või Riigikogult selle volituse võinud nõutada. See inimene võtaks käsile kogu meie valitsemisaparaadi, kõik valitsuskonnad ehk resoorid ühes riigikontrolliga. See ei tohi sealt välja jääda! (Naer. Vahelhüüe: Ja Riigikogu!) Noh, rahvas ise hoolitseb juba selle eest, et ka siin revideritud saab! Ja mina arvan, et sellejuures nii mõnelgi kondid ragisevad! Seda võin ma öelda, et see viis, mis siin senni valitsenud, kedagi ei rahulda. Ja mina usun, esmalt tuleb tõesti üksikuid asju analüütiliselt lahutada, et algelemente kätte saada, mis üleshitamiseks tarvilikud. Sellest peab sünteetiliselt loodama orgaaniline valitsemisaparaat, milles ühtki ülearust rakukest ei ole, vaid mis ökonoomiliselt printsiibi alusel võimalikult vähese jõukulutusega võimalikult palju suudab ära teha. Ainult sel teel saadakse edasi. Olen kindel selles, et kui III Riigikogu kokku tuleb — ta seda suve jooksul ei suuda ära teha. Seda ma ei usu.

Sügisel aga võetakse see küsimus tõsiselt arutamisele. Siis on minu arust ka selge, et siin käiakse teiste maade eeskju järgi. Kui Leedus, iseäranis aga Tšehho-Slovaakias, või kui Taanis tuli valitsusaparati kokku tõmmata, siis ei talitatud mitte nõnda, et ametnikkude poolt oleks üleaarust vastuseis-mist provotseeritud, vaid katsuti asja nõnda arendada, et ametnikud sihilikult sellele kavat-susele vastu ei töötaks. Seda saadi sel teel kätte, et ametnikke, kui nad vabanevad koh-tade kokkutõmbamise järel, ei pillutud kolme kuu palga ettemaksmisega uulitsale, vaid neile kindlustati pikemaks ajaks elamise ja töötamise võimalus. Sellelt seisukohalt välja minnes olen ka mina soovitanud, et maksetakse ühe aasta jooksul ametnikkudele, kes kokkutõmbamise tagajärjel vabastatakse, sennist palka edasi, seejuures tarvitatagu aga neid ajutiste töjõududena, et mitte väljaspoolt ei oleks tarvis ajutisi töjõude otsida. Ja kui nende hulgas tublisid inimesi on, siis võib ju neid päris alalisteks amet-nikkudeks võtta sel puhul, kui mõni kuidagi-viisi välja langeb. Kui nad ka peavad vaba-nema, siis peab neile muretsema võimaluse teistele elukutsetele ettevalmistamiseks. Mõnel pool on ametnikkele antud ainelist toetust, et nad saaksid kohaneda uutele oludele. On võimaldatud neil kursustel ja töökodades õppimine uue elukutse jaoks. Meie oludes võidakse isegi uusi kutseid hakata ette val-mistama. Sellest ei hakka ma pikemalt kõnelema, aga kui niiviisi kavakindlalt tööle asutakse, siis ei ole karta, et ametnikud selle uuenduse vastu vaenulikuks muutuvad. Meie ametnikud saavad aru, et meie ei jõua muidu kõrgemat palka maksta. Meie ei tohi üldist palgasummat kõrgemaks ajada, nii et meie rahva kandejõud selle all kokku variseb. Sellest saavad need intelligent inimesed aru. (M. Martna, stp: Kas sellest ka aru saadakse, et nad ilma söömata elada ei või!) Seda arvan mina ka, et neile ei tule peale panna niisugust võimatut olukorda, kus nad süüagi ei saa. Ja sellepärast peabki nende arvu vähendama, et need, kes järele jäävad, võiksid kõrgemat palka saada. Tõm-matagu kokku ametnikkude hulk 22.000 pealt 15.000 peale, ja siis suudame meie maksta 33% kõrgemat palka, ilma et see meie riigi-kassat rohkem koormaks. See ei ole muidugi mitte kerge. Kas see aga kerge on, nüüd niisuguseid võimatuid olusid tekkida lasta, nagu praegu kavatsetakse!? Kui ametnikud teavad, et kavakindel uuendus käimas on ja selle-juures veendunud on, et see nendele kahju ei too ja nende arvel ei sünni, vaid uus kor-raldus parandab nende olukorda, ilma et üksi-

kuid hävitataks, siis võib julge olla, et kogu ametkond aitab omalt poolt selleks kaasa. Ja selle tagajärjel võime meie kindlad olla, et veel enne käesoleva aasta lõppu võime põhjaliku reformi teostamisele asuda, enne tulevase aasta eelarve vastuvõtmist. Siis võime ka suuremaid summasid mobilisee-rida, et hädatarvilikkude ametnikkude olu-korda parandada.

Sellest järgneb, et praegusel ajal kõik tuulised töötused võimatud on, et kõik niisugused deklaratsioonid, mis lootusi ära-tavad, lubamatud on, tulgu nad kelle poolt tahes, kas valitsuse poolt või rühmade poolt! Tuleb ainult seda teha, mis võimalik ja tar-vilik on! Tuleb ainult seda lubada, mis on läbiviidav! Siis, usun mina, kaob palju roh-kem ärevust, kui kõigi niisuguste lootustega toitmise juures nädalast nädalasse või kuust kuusse!

Ja mina arvan, teine Riigikogu laiali minnes nüüd siin jätab selle, et üksikute rühmade esitajad hakkavad viimastel silma-pilkudel demagoogiat tegema! (M. Laarman, põl: Kas pritsimajas või?) Mis seal siis on, mis pritsimajas on?! Pritsimajas ei ole rahvaerakonna rühma esitajad, nagu ma olen kuulnud, midagi lubanud, mis täide-saadetav ei ole. (M. Laarman, põl: Ega ma rahvaerakonnast, ma niisama)... Teie oma demagoogiaga olete aidanud kütta seda olukorda. (Vahelhüüe paremalt poolt: Aga mis nad seal käisid?)... Mis nad seal käisid — kas teie ei pääsenud vahest juurde!? Kui seal olukorda tõsiselt selgitati ja pääseteid otsiti, siis aitab see tõesti olukorra kainestamiseks ja lahendamiseks kaasa, aga et siin nüüd jällegi mingisuguse palgaredeli väljakujundamisega ja toe-tuseandmise ettepanekutega arvatakse olu-korda luua võida, mis meeoleu peaks rahus-tama, noh, seal tulge teie ja ristige seda talitamist, nagu heaks arvate, mina aga ei saa seda teisiti nimetada, kui demagoogiaks! (M. Martna, stp: Kahju et Eesti keeles selle kohta sarnast sõna pole, nagu Saksa keeles.) Kes meil ka ilma Saksa kee-leta seda tahaks öieti hinnata! Siin on kõetud sihilikult. Sellepärast on minu arust siin kõik need kalkulationsioonid ilma reaalse aluseta tehtud ja selle tõttu on nad ka üleaarused!... (Segane vahelhüüe)... Oleks siin seda tehtud, siis oleks meie seisukord palju teisem olnud kui praegu. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Ilusad sõnad!)... Teie sõnad, — need hakkavad ka juba vastu kõlama ja saa-dakse aru, kui rumalad nad on!

Lugu on nõnda, et ainult ärevate võt-miste ja nõudmistega ei saa kuigi kaugelt

edasi, kui ei ole ette valmistatud, et seisukorra parandamiseks tõesti midagi sünniks ja saaks ära teha. Vaadake, terve meie rahvamajandus kannatab selle all, et positiivselt midagi ära teha ei ole saadud teise ega ka esimese Riigikogu päevadel! Sellepärast siis mina ka hoiatan, et nüüd veel vahest mõnda ainust päeva ei katsutaks venitada Riigikogu tööd, mis oma aja ära on iganenud, ilma et saaks tõsiselt midagi ära teha! (Vahelhüüe pahe-malt poolt: Kas selleks need pikad kõned?)... Noh, ega need lühikesed ja rumalad kõned ka palju väärt ei ole. Sellepärast siis vaadatagu asja peale tõsiselt ja võetagu käsile ainult, mis tõesti hädatarvilik ja võimalik, kuid argu kaugemale min-dagu ja asjata lootust äratatagu, sest et see tulevikus veel raskema olukorra loob!

Juhataja A. Rei: Kuna Riigikogu koosolek 2½ tundi kestnud, kuulutan vee-randtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.30 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 12.50 min.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja A. Rei: Riigikogu koosolek kestab edasi.

J. Uibopuu (rhvsv): Väga austatud rahvasaadikud! Rkl. härra Tõnisson, kõne-tooli astudes, seadis üles küsimuse, kas on vastavate ettepanekute tegijatel leida ka allikaid, kust summasid võtta, mis käesolev parandus võiks välja kutsuda. Kui meie aga võrdleme härra Tõnisson'i valitsuse liikmena ja härra Tõnisson'i Riigikogu liikmena, siis peab ütleva, et siin ei ole millegi muuga tege-mist, kui ainult sõnadega ja ilusate shesti-dega. Praegune valitsusaparaat sai oma alguse härra Tõnisson'i valitsuse ajajärgul, see loodi tol ajal nii suures maastaabis, mida võib olla meie valitsemise kord ei nõudnudki. Ja siis ei leidnud lugupeetud rkl. härra Tõnis-son aluseid, mis oleksid käskinud meie valitsus-aparaati teist rada käia ning selleks moodust leida, et ta meie kandejõule kohane oleks. Nüüd aga tuleb härra Tõnisson ja kõneleb, et meie peame rahva kandejõust hinnatuna valitsusaparaati kokku tõmbama ja seda võib olla üle öö, sest praegune valitsus võib kõige rohkem tegutseda 3—4 kuud. Härra

Tõnisson ei seadnud ühtki teesist üles, mis oleks näidanud, kuidas meie tahame ametnikkude olukorda parandada, ta ei näi-danud midagi peale ilusate shestide ja sõnade. Küll aga võiks härra Tõnisson leida oma valit-semise ajast aluseid, mis tuleksid otsekohe kaotada, kui meie tahame riigi majanduslik-ku seisukorda kindlustada. Siin on, võib olla, vaja viia eraettevõtete alusele need riigistatud turbarabad, sinna pannakse igal aastal sisse miljonid, missuguseid ükski rahvariiklus enam välja ei õngitse. Vaat siit tuleks kokku-hoidu leida. Kui seda ei tehta, siis ei ole, minu arvates, see mitte kõige õigem samm. Minule tuletati meelde, et on tarvis kõneleda nendest abinõudest, mis härra Tõnisson rah-vamajanduse seisukorrast hinnatuna väga hä-datarvilikkudeks pidas, ja need olid salongid. Ma mäletan, kui härra Tõnisson Riigi-kogu esimees oli, siis tühja salongvaguni Vaivarasse kutsus ja sealt Tallinna sõideti, just nagu harilikus vagunis ruumi ei olnud. Minu arvates peab riigimees oma rahvaga raskusi ühes kandma. Kui rahvas on vaene, peab ka tema nendega teatud määral kokku kasvama ja näitama, et kui meie majandus-seisukord raske on, et siis ka tema seda üle elab. (J. Tõnisson, rhv: III klassi salong!) See oli salong nr. 1, ma võin tuua raamatu siia ja öelda kuupäeva, millal Teie sõitsite. (J. Tõnisson, rhv: Ma sõitsin oma raha eest.)

Nüüd edasi, vast hiljuti oli meil vaidlus, kas ei saaks nii kokku hoida, et ainult seda lubada, mis kõige hädatarvilikum on. Aga kes oli siis kõige suurem autode pooldaja? Ma nägin tihti, kui härra Tõnisson Riigikogu esimees oli, neid autosõituseid, mis otstarbe-tud. Sellest luksusest tuleb loobuda. Praegu-sel juhtumisel on meil riigiteenijate ja -amet-nikkude palgaseadusega tegemist. 1924. aastast alates, kui suur koalitsioon oli, segas härra Tõnisson tuntavalt valitsemise sekka, aga siis ei leidnud ometi härra Tõnisson, et ametnikkude palka tarvis tõsta on. Nüüd aga tuleb härra Tõnisson viimasel silmapilgul ja ütleva, et olge nii lahked, meie peame kokku hoidma ja veel ametnikkude arvel. See paran-dus, mida ma tegin, riiki ei löö maha. Minul on see tunne ja ma usun, et minu parandus-ettepanek ei ole mitte niisugune, et praegune valitsus ei suuda seda teostada ja selle ellu-viimiseks teid leida. Minu ettepanek ei ole mitte shestide tegemiseks tehtud, vaid et võimalust anda ka riigiteenijatele praeguses raskes olukorras elada kunni uue palgaseaduse maksmahakkamiseni. Teie kõnelete, et uus palgaseadus hakkab maksuma oktoobrikuus. Ja kujutage enesele ette, kuidas võivad riigi-

teenijad suvepuhkust vastu võtta, kui teie võib olla sõidate kuurortitesse endale mõnusi otsima, kas nad ei peaks siis seda osaltki endale tahtma. (J. Tõnisson, rhv: Mina teen seda omal kulul.) Nemad annavad oma oskuse ja kõik jõu riigile ja tahavad, et riik nendele vastavat palka ja toetust annaks. Ametnikkude olukorra parandamise abinõudena peaks keskastutustes tamme juurtest peale hakkama ja need vesivõsud suurte peavalitsuste ja inspektorite näol jne. ära lõikama. Tüvest tuleb hakata asja puhastama, aga mitte väikestest ametnikkudest, nagu seda praegu tehakse, kus näiteks 5 rööpaseadjat vähendatakse ja ametisse võetakse 1 suurem 25—26—27-tuhandelise palga saaja. Härra Tõnisson nõuab näidata, kust kohalt meie sissetuleku võtame, tahtes seega, et omad programmid ja kavad ühekorraga valmis seame ja esitame, et nii ja nii peame talitama. Vaadake, seda oleksite pidanud Teie kui lugupeetud riigimees aasta tagasi tegema. (J. Tõnisson, rhv: Mina olen seda 5 aastat tagasi teinud.) See oli turbarabades viibimise aeg, kust kohalt Teie ühtki maha maetud miljonit enam välja ei õngitse. (J. Tõnisson, rhv: See on igatahes kasulik olnud, kui Teie demagoogia.) Kõik, kes tulevad ja kõnelevad rahva raskest seisukorrast, need on praegusel silmapilgul Teie arvates demagoogiategijad ja häältekorrajad. Nii arvab härra Tõnisson. Minu arvates võivad inimesed nii kõneleda, kes selle peal väljas on ja kes käivad mööda pritsimajasid. (Naer.) Pritsimajades rühivad nad teine-teisele külje alla, et mina olen seda ja seda teinud ja öeldakse veel, et kui see minu võimuses kõik oleks, küll mina siis annaksin ja küll siis kõik hästi läheks. Kuid Teie olete valitsenud ja pole seda suutnud andmisega näidata, miks siis asjata lubate. Niisuguseid jõupingutusi ei saa meie ühegi ametasutuse käest nõuda, kui seda õiglaselt tahetakse reguleerida, et ta üle öö uue palgaseaduse maksuma paneks. Seadust ei saa ühe, kahe kuuga valmis teha ja maksuma panna, nagu Teie ka ise tähendasite, et see enne oktoobrikuud ei tule. Kui Teie ise selles äratundmises olete, siis peame ometi abinõud käsile võtma, et inimestele võimalust anda aprilli- ja maikuul toetust saada, et nad võiksid üle elada kunni uue palgaseaduse maksmahakkamiseni. Nii et minu arusaamise järgi, lugupeetud rahvasaadikud, võiksite meie selle paranduse vastu võtta, mida mina II lugemisel teen. Siin ei maksa niisugust küsimust teha, et Teie korjate häält. Kui Teie seda arvate, siis on see etteheide Teile endale.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Ei ole ma kuulnud, mis kõik härra Uibopuu siin minu arvel ette on toonud, aga niipalju, kui ma kuulsin, olevat ma sõitnud Vaivarasse salongides ja Vaivarast tagasi salongides. Pean ütleva, et kui ma Riigikogu esimees olin, siis olen ma tarvitanud kõiki neid õigusi, mis mul olid, seaduse piires. Ei ole ma aga mingisugust liialdust enesele lubanud. (J. Uibopuu, rhvsv: Teie keelasite piletimüümise Tapa jaamas.) Mis Teie karjute seal! Siin lubab enesele üksik inimene niisugust ülesastumist, nagu oleks siin vahest mõni oma kokkukutsutud seltskond. Kui Teie oma sõprade hulka lähete, siis astuge nõndaviisi üles! Võin aga siin öelda, et ma just igalpool olen kokku hoidnud, kus see võimalik on olnud. Nõnda olen ma oma äsitussummadest 1.250.000 margast aasta jooksul ainult 110.000 välja andnud esituse peale. Olen muidu igalpool, mis mu väljaandmistesse puutub, omal arvel tegutsenud. Kui ma olen autoga sõitnud, siis võidakse seda kontroleerida. Autot olen linnas nii vähe tarvitanud, et ainult paartuhat kilomeetrit aasta jooksul on sõidetud. Kui ma olen maale sõitnud, olen ise bensiini ostnud. Kui mul oli õigus, nagu Riigivanemal, oma vagunit tarvitada seaduse järgi, siis olen ma ikka vagunit nõnda tarvitanud, et olen piletid maksnud omast rahast. Kui ma oma suurearvulist perekonda olen Vaivarasse viinud, siis maksin ma kõigi hingede pealt sõidupiletid välja. Seal oli üle 15 inimese vagunis, ja teised vagunid, mis kaasa sõitsid, olid tühjemad, seal ei olnud niipalju inimesi kogu tee peal vagunis, kui minul. Ja seal ei olnud salongvagniga tegemist, vaid lihtsa II klassi vagniga!

Pärast seda, ma teadsin, et hakatakse mind mõnitama, olen ma tarvitanud III klassi vagunit. Olen tellinud oma perekonna jaoks III klassi vagunija seal ikka kõik piletid välja maksnud. Seal on ka üle 16 inimese sees olnud. Olen oma raha eest sõitnud! Ja kui nüüd siin tullakse mind mõnitama, nagu oleksin mina ennast riigi kulul lautanud, siis on see inetu luiskamine, sihilik vale! (J. Uibopuu, rhvsv: Noh, Teie olete Nuustaku hertsog.) Mina olen Nuustaku hertsog, aga katsuge Teie sinna ligidalegi pääseda! Kas Teie arvate, et igaüks saab Nuustaku hertsogiks!?

M. Martna (stp): Mul on kahju, et ma veel pidin sõna võtma. See küsimus on

aga väga tähtis, ja ei ole ime, et selle küsimuse juures rohkem aega läheb, kui teiste juures. Ma ei võta ajaviiduks sõna. Aga härra Tõnisson avaldas mõtteid, mis tingimata seletust nõuavad. — Härra Tõnisson tarvitas siin sõnu, et meeoleolu on „kõetud“, et on meeoleolu „loodud“, aga ei ole töömeeleolu loodud. Austatud härra Tõnisson, kuidas Teie saate meeoleolu loomisest kõneleda, kui 23.000 riigiametnikku ja -töölisi, kes väga mitmesugustesse parteidesse kuuluvad, oma viimasel koosolekul isegi mitte üht proletaarlast oma koosoleku juhatajaks ei valinud, vaid valisid ühe kõrgema palgalise, ühe riigiasutuse direktori? Ma arvan, et ei ole mingit põhjust eeldada, et siin on riigiametnikkude ja -teenijate juures meeoleolu kõetud! Vaadake, austatud härra Tõnisson, ma saan Teie ülesastumisest aru, ma tunnen Teid juba kaua nii väga puhta idealistina. Teie olete ja jääte idealistiks. Ja idealisti üks suur puudus on see, et tema ei jaksa vaadata elu tõsiste külgede peale. Vaadake inimese elu, ka ametniku elu. Võtame selle sõna, mida Teie omalajal nii laialt tarvitanud, et sotsialistid ja majandusmehed, need on kõhuorjad. Vaadake, härra Tõnisson, kõht on niisugune asi nagu baromeeter. Nagu soojuse ja külma pärast elavhõbe baromeetris tõuseb ja langeb, nii loob kõht inimese juures meeoleolu. Kõik need kõrged ideaalid, rahva- ja rahvuspoliitika, need olenevad kõik sellest ära, kuidas inimene elab. Meie, sotsialistid, vaatame elu peale sellest küljest. Meie teame, et ideaalid on väga tihedalt seotud igapäevase eluga. Ideaalidest ei jää midagi järele, kui elada ei või. Esimene tingimus ideaalide juures on elamisvõimalus. Kui meie riigiametnikud senni kannatlikult on pealt vaadanud, kuidas valitsused 6—7 aastat on ikka lubanud riigiametniku palgaolusid parandada, aga sellest ei ole midagi välja tulnud. Kas on siin veel „kütmist“ vaja? Tühi kõht kütab ometi ise! Ja kui härra Tõnisson ütleb, et vaadake ometi ametnikud! kui meil võimalik oleks, meie annaksime teile, aga saage ometi aru, et meil ei ole raha! Väga õige, meil ei näi raha olevat. Aga meie peame sellega rehkendama, et teised inimesed sellest rahaolemisest ja üldisest olemisest selles ulatuses aru saavad, missuguses ulatuses neil võimalik on elada! Kui neil mitte enam võimalik ei ole elada, siis ei huvita neid terve see asi ometi mitte! Mis mõte on siis meie põhiseaduse § 25-dal, et riigivõim peab võimaldama kodanikkudele inimväärilise elamise? Esimesel liinil peab riik võimaldama riigiametnikkudele inimväärilise elamisvõimaluse. Kui üldse riigiparaat töötama peab, siis ilma amet-

nikkudeta ei saa ometi tööd teha. Ja kui see kindel on, et ilma ei saa, siis peab neile ametnikkudele niisugused võimalused andma, et nad tööd teha võiksid. Kui Teie, härra Tõnisson, räägite töömeeleolust, siis kõige parem töömeeleolu loomine on see, kui inimesel kõht täis on, kui tema inimvääriliselt elada võib. Kanname selle eest hoolt, siis ei tarvitse me töömeeleolu puudumise üle kaevata! Härra Tõnisson rõhutas, kust raha võtta? Kui rahaminister niisuguseid lubadusi annab, et need siis õhus ripuvad, sest tema peaks ometi teadma, et meil raha ei ole! Ma küsin, kas see on ametnikkude ja teenijate meeoleolu tõstmise? Ei ole. Ma juhin veel ühe asja peale tähelepanu. Meil muudeti omal ajal ametnikkude ja teenijate tööpäev 6 tunni pealt 7 tunni peale ja loodeti, et selle läbi väga palju võidetakse. Nüüd, vist juba paar aastat, on ametnikud tööd teinud 6 tunni asemel 7 tundi. Aga see üks tund, mis juurde pandi, on nagu vette kadunud. Ma arvan, see oleks ka töömeeleolu loomine, kui see üks tund tööliste ja ametnikkudele kingitaks, töö saaks nõndasama tehtud, nagu ta enne tehti ja nagu ta nüüd tehakse. Teie võite ju käega lüüa, kuidas Teie tahate ja võib olla, et Teie tahate sellega meeoleolu luua! Ametnikud ütlevad, et nad 6 tunniga selle töö ära teevad, mis 7 tunniga ja ütlesid seda eile, täna ja ka edaspidi, see on kindel. — Härra Tõnisson nimetas siin ka Tšehho-Slovaakia olusid. Kuid ma tuletan härra Tõnisson'ile ja ka teistele meelde, et Tšehho-Slovaakias on muude heade, ilusamate ja paremate asjade kõrval olemas ka üks komitee, mis töötab elukalliduse vastu võitlemiseks. Meie ei ole seda veel ei härra Tõnisson'i ega härra Jaakson'i suust kuulnud. Meie elame päevast-päeva edasi, meie ei valitse mitte, vaid ajame asju ühest päevast teise ja ei mõtlegi nende asjaolude ja konsekventside peale, mis selle asjaajamise tagajärjel olla võivad. Kui meie tahame Tšehho-Slovaakia enesele eeskujuks võtta ja meie peaksime võtma, siis peaksime meie seda kõikide konsekventsidega tegema. Härra Tõnisson kõneles veel Inglismaa hõbekirve-mehest, kui teda nõnda nimetada võib, see on mehest, kes käis ühest ametkonnast teise ja kärpis maha. (M. Juhkam, tõer: Keda Teie kirjemeheks paneksite?) Väga võimalik, et meil niisugust hõbekirve-meest vaja oleks, aga andke andeks mulle, kui valimine tuleks, siis ma oma häält küll Teile ei annaks! (J. Tõnisson, rhv: Ma arvan, et teisi on ka.) Jah, ma peaksin enne järele mõtlema selle üle, sest nii ruttu ei lähe see minu vana peajujuures, aga mul saab väga raske olema nii-

sugust meest leida. Mis härra Tõnisson veel kulddest kõneles või rahasaamise mitte-võimalusest, siis pean ütleva, et need abinõud, mis härra Uibopuu ette tõi, küll neid kulusid katta ei suuda. Autod ja salongvagnid on selles suunas mänguasjad. Meie kuulsime, et kui palkasid praegu vähegi tahetakse tõsta, et see iga-aasta ka mitusada miljonit välja teeb. Kuulge, härra Uibopuu, meie peame julgemad olema, kui „Valve“ meeskond on olnud ja palju julgemalt sisetuleku-allikaid otsima. (J. Uibopuu, rhvsv: Ega ma selle vastu ei ole.) See on väga hea, härra Uibopuu, kui Teie selle vastu ei ole, ja ma oleksin veel rohkem rahuldatud, kui härra Tõnisson ka selle poolt oleks. Meie andsime eile riigikassa kaudu linatööstusele toetust — 20—25 miljonit ja võtsime eile vastu, ma ei tea mitmendal lugemisel laevanduse toetamise fondi, riikliku külmetusmaja ehitamine ripub meil õhus. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Tuleb täna arutamisele.) Ah soo, tuleb juba täna! (Vahelhüüe.) No jah, Rooma keisri poeg ütles oma isale mingisuguste rahade kohta, et raha ei haise. Ma arvan, et kui meil vana raha ametnikkude palga maksmiseks tarvitatakse, et see haiseda ei tohiks ja et seda ka selleks tarvitada võib.

Andke mulle andeks, kui ma ühte asja puudutan, mis varem või hiljem ometi kõne alla peab tulema, see on meie sõjaministeeriumi kulude vähendamine. Isegi väga vanameelsetes kodanlikkudes ringkondades räägitakse sellest, et kui meie sedaviisi edasi läheme, kui sõjaministeeriumi kulud sarnasteks jäävad ja kui nad koguni kasvavad, siis meie lõõg kinni jääb... See ongi keerdsõlm, mis lahti teha tuleb, nimelt tuleb meil riigi suurtes väljaminekutes summasid otsida, mida meie paremini kasutama peame, kui need senni kasutatud on.

Rahaminister **L. Sepp**: Austatud Riigikogu liikmed! Ma olen tänulik härra Tõnisson'ile, kes praegusel ärevil ajal raskuste peale tähelepanu juhtis, sest meeoleu on ju tõesti ärev ja praegusel aastaajal, kus meil valimised liginemas, ei ole ju erilist kütmist tarvis, et ta veel ärevamaks muutub. Sellejuures on äärmiselt kasulik meelde tuletda meie raskusi ja maa tegelikku kandejõudu. Kuid ühe asjaolu peale tahtsin mina tähelepanu juhtida, et minul kavatsust ega tahtmist ei olnud ametnikkudele pettepilli ette maalida ja lubadusi anda, mida ma ise täita ei suudaks, ja mida ka minu järeltulija täita ei jõua. Ma võiksin lühidalt selle programmiga tutvustada, mis rahaministeeriumil

on praegu palgaolude korraldamiseks. Muidugi ei ole see nii suur, nagu see oleks ametnikkude kava järgi, kuid see on umbes sarnane, mida meie hea tahtmise juures kanda suudaksime ja palgaoludesse kergendust siiski tooks. Palgaolude parandamine seisaks 3 liigist koos: 1) palkade normeerimine, 2) ametivanuse lisatasu ja 3) perekonna-abiraha. Kõigepealt kavatsesime läbi viia palkade normeerimist, kuid see ei oleks mitte üldine palkade tõstmine kui niisugune, nagu temast aru saadakse. See ei tähenda veel, et igale ametnikule tema palga juures teatav protsent juurde tuleb, vaid juurde tuleb kõigepealt alamate astmete palkade juures. Meie arvasime näiteks alama astme palkasid 4500 pealt 6000 peale tõsta. Teiseks arvasime palkade normeerimise juures läbi viia seda, et need, kes tagasihoidlikud on olnud ja rohkem peaksid palka saama, seda saaksid, ja ka nende juures palkade reguleerimine käsile võetakse. Kuid palkade reguleerimise ja normeerimise juures on täiesti võimalik, et mõnel ametnikul palk tõuseb ainult 60—80 marga võrra, see on täiesti loomulik. See on aga väga üksikasjaline töö, sest kui meil palgaastmed kindlad on, siis on väga raske kindlaks teha, et kas teatud asutuse asjaajaja kuulub kõrgemasse palgaastmesse, ja kas tuleb temale määrata 10 või 11 tuhat. Et asja selgemaks teha, kavatsesime igasugused keerulised astmed ära kaotada, nii et, nagu ma juba tähendasin, tulevad ümmarguseks tegemise juures nähtused esile, kus palkade kõrgendamine sünnib ainult mõnekümne marga võrra. Rahaministeeriumi arvestamise järgi teeks see välja 500 miljonit. See oleks teiste sõnadega, kui kuupalkadeks võtaksime 13 kuud, umbes 15 kuu palk. Muidugi saaks üks osa ametnikkudest 12 ja teine osa 16 kuu palga, nii et viimastel, see on alamate astmete ametnikkudel, tuleb koguni nelja kuu palk juurde. See üksikasjaline töö on väga pikaldane ja raske. 500 miljonit, mis ära kuluks, võiks leida, sest meil on olema juba eelarves 13 kuu paik, see on 180 miljonit ja ülejäänud 320 miljonit võiks täiendusena üles võtta. Praeguste palgaastmete kokkuseadmise juures on ülepeakaela tehtud, kui meil veel natukenegi aega jätkub, siis püüame parandada ja väikse programmi peale minna. Esiolgu vaatame, et ametlõnnad ise teatud ettepanekud teeksid, ise algust teevad, sest neil on teada, kust kohast king pigistab. Kahjuks on praegu seadus vastu võetud, missuguse halva redaktsiooni tõttu on palju tööd juurde tulnud. See seadus tuleb ümber töötada, ümber redigeerida, siis muutub töö otsekohe kergemaks ja otsustarbekohasemaks. Ja seda tööd oleks soovitav

anda ametasutuste kätte just sellepärast, et nemad ise selle töö tegijad on ja paremini teavad, mida tuleks parandada ja mida lihtsustada. Kuid siiski on esialgu kiire ülepea-kaela töötamine ka teatud tagajärgi andnud. Rahaministeerium on oma palgakrediitidega võrreldes üle 5 protsendi võinud oma tööd ümber korraldada ja lihtsustada. See annab meile, kui meie selle kätte saame, umbes 100 miljonit, ning selle järele jääks puudu veel 200 miljonit, mis oleks tarvis. Kui meie ei suuda tänava aasta lihtsustamisest tagajärgi saada, siis oleme sunnitud vähem arvestama välisprotsentidega, mida täna nimetati, ja ei pruugi neid välja maksta, kui just ei suuda.

Edasi on kavatsused järgmised: igasugused algatused, mis kokku tulnud kõigist ministeeriumidest, antakse mõne asjatundja kätte. Kuid enne katsume luua, saada hea ametniku, kes vilunud oleks, kes kõik algatused läbi vaataks, need läbi töötaks ja siis parandusi nende järele esitaks. Muidugi kestaks see üks või poolteist aastat. Sest kui võõras ametnik tuleb ametiasutusse ja tahab mingisugust ettepanekut lihtsustamise või korraldamise mõttes teha, peab tema igasuguseid peensusi tundma õppima, enne kui võib mingisuguseid ettepanekuid teha. Loomulikult peab see üks põhimõte olema ja sarnane, et teda võib igalpool ühesuguselt läbi viia. Palkade normeerimise järele tuleb küsimuse alla teenistusevanus, see on, kui palju keegi on ametis olnud. Peale selle tuleb veel tõsta perekonna-abirahasid. Kuid siin ei ole mina, pean ütlema, kellelegi mingisuguseid lubadusi andnud. Riigiametnikkude esitajaile olen öelnud, et minul ei ole praegu mingisugust võimalust ette näha, mille abil seda teostada võiksin. Perekonna-abirahad on tingimata tarvilikud, peame neid kavasid üles võtma ja esimesel võimalusel tulevikus maksma panema. Palkade normeerimisega võiksime algest teha juba 1. aprillist käesoleval aastal. Kui aga Riigikogu teisel arvamisel on, et ei ole otstarbekohane maha võtta nendest vaerahadest ühe kuu palka, siis on see rehkendamise küsimus. Sisuliselt kalkuleerime meie ikka nii, et tänavuaasta läheb palkade reguleerimiseks umbes 500 miljonit, kuid kuidas meie arvesse võtame, kas ühekordse lisapalga või väljamaksu avansina tulevase palgakõrgenduse arvel, see on puht praktiline küsimus. Igatähis võin kinnitada, et mina ei ole mingisuguseid lubadusi andnud, mis täiesti võimatud oleksid, olgugi et nad rasked, kuid raskuste peale vaatamata peab püüdma teha, mis vähegi võimalik.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Vististi asjata on see küsimus välja

kutsunud nii pikad ja ägedad vaidlused. Kõik rühmad on oma seisukohad avaldanud. Meie seisukoht oli selge. Mitte ühekordsed toetused ei ole need, mida vajatakse, vaid tuleb uue palgaseaduse väljatöötamisele ja elluviimisele asuda. Kui nüüd siit tahetakse järeldada, et sellega tahetakse teha mingisugust demagoogiat, siis on see küll asjata. Palkade lubamisega ametnikkudele ei tohi demagoogiat teha ega palka lubada, ilma et nendel lubadustel tagajärge oleks. Keegi selle vastu ei vaidle, et tuleb kokkutõmbamisele asuda. Aga kui meie vaatame nende tegevust, kes senni neid hüüdsõnu lendu on lasknud, et ametnikkude arvu tuleb vähendada, siis näeme, et selle asemel, et ametasutuste ümberkorraldamisele asuda, avaldub meil laiutamise püüe. Siis näeme, et see hüüdsõna vähe vilja on kandnud. Kui meie vaatame eelarvet, siis näeme seal just krediitide kasvamist sõja-, sise- ja kohtuministeeriumis. See tunnistab seda, et meil laiutamise püüe rohkem maad võtab. Näeme, et järkjärgult ikka rohkem ja rohkem välja antakse niisuguste asutuste peale, kus kulud õieti väiksed peaksid olema. See on tingitud ka sellest, et meil ei ole majanduselu otstarbekohaselt korraldatud. Meie sotsiaalsed puudused on õige suured ja nende kõrvaldamiseks ei võeta tarvitusele vastavaid abinõusid. Tõsi, meie seisukord on raske, aga kui meie küsimuse üles seame, miks ta nii raske on, siis sellepärast, et nende kõrvaldamiseks ei võeta vastavaid abinõusid tarvitusele, vaid loodetakse teiste abinõude peale, mis siiski tagajärgi ei anna. Tervelt mitu aastat on tegemist tehtud Eesti panga küsimusega ja alles viimasel silmapilgul tuli ta rahaasjanduse komisjoni arutamisele. Eile koosoleku ajal kanti ka rahaasjanduse komisjonis need andmed ette, asi on likvideeritud ja lõpetati sellepärast, et minnakse laiali, sellega katkestati see töö ja uus rahvaesitus peab kõik jälle otsast peale algama.

Kui meie vaatame, siis on meil põhjusi palju, mispärast seisukord nii raske on. Peame küsima, mispärast seame siis tööli- sele nõudmise üles, olgu tema see esimese- järgu patrioot. Ja tõesti, nemad kannatavad praegu kõigerohkem, eriti just tööliised. Nemad nõuavad ka palgakõrgendust. Neil on õigus seda saada, sest nemad annavad enese käest igapäev rohkem ära, kui nad vastu saavad. Nemad tegutsevad igapäev, teevad tööd, loo- vad väärtusi ja, kui meie nüüd nad niisugusesse seisukorda paigutame, kas siis ei kerki küsi- mus üles, mispärast rikkad, jõukad kihid, need, kelle kätte varandused on kogunud Eesti esimestel aastatel, Eesti panga kaudu, kus on õieti neid lootuseta võlgasid üle miljardi,

mis nüüd maha kustutada tulevad, mispärast nemad ei ole suuremad patrioodid. Meie näeme ainult seda väikest inimest, kes igapäev rasket tööd teeb. See peab nüüd vaatama pealt, kuidas tema perekond kokku langeb, kuidas tema lapsed tarviliku kasvatuse, tarviliku ülespidamise ja toidu osaliseks ei saa. Sellelt meie nõuame küll, tehku tema tööd, aga nende ringkondade käest, kelle tegevuse tagajärjel rahva suur osa kannatab, neile meie ei taha mitte näppude peale vaadata. Vaadake, siin võime etteheiteid teha kõigile neile, kes näevad, et meil olud viimasel ajal õige raskeks on muutunud.

See on õige, mida öeldi, et meil on praegu kriis, mis isegi kontisid murrab, nii et need ragisevad. Ja on õige vististi ka see, et meie seisukord lähemal ajal ei parane. Miks see nii on? Öeldakse küll, et üleilmlikud põhjused süüdi on, kuid see on siiski suuremalt osalt ka meie oma riigitegelastest ja meie oma meeste tegevusest. Kui nendel vähem omakasupüüdlikkust oleks, kui nemad vähem oma ringkonna huvisid tähele paneksid, siis näeksid nad rohkem oma rahva huvisid. Aga vaadake, mis meil praegu on: kõik on selleks väljas, et saada. Üksikud grupid tahavad saada. Nagu oleks mingisugused tumedad jõud tegutsemas Eesti majandusel. Igalpool sirutatakse nagu käed välja riigi vara järele, ja see teeb seisukorra järjest raskemaks. Peab ütleva, et senni on aetud meil, see on väga tabav sõna, karunahajamise poliitikat, nii meie riigiteenijate seisukorra hindamise ja nende palgaküsimuse otsustamise juures ja ka meie majanduspoliitikas on seda karunahajamise poliitikat aetud. Seda karunahka on jagatud ja arusaadav, et ükskord peavad näpud põhja puutama. Praegu on seisukord raske ja tema läheb kindlasti veel raskemaks, sest ei ole mitte näha, et need ringkonnad, kes sellest peaksid paremini aru saama, kuhu see välja viib, peaksid aru saama, et on vaja teisi abinõusid tarvitusele võtta, tarvilikke järeldusi teeksid.

Tühi sõnakõlks on see olnud, mida siimaani lendu on lastud kongressidel, et on tarvis lihtsustada meie riigi majandust ja riigiasutuste asjaajamist. See on võetud suureks tõmbenumbriks. Aga tegelik elu näitab ainult paarilinnavahi, paari „gorodovoi“ mahakustutamist. See on see tegelik tagajärg, mis sellega kätte saadakse.

Siin öeldakse, et rahvas murrab Riigikogu kontisid, nii et need kondid ragisevad. (J. Tõnisson, rhv: Mitte Riigikogul, vaid rühmadel.) Rühmadel ka murrab konte. Kellel ta rohkem, kellel vähem murrab, seda näitavad valimised. Aga lõpuks, kas see ei

ole siiski üks haiguse tundemärk, mis viimasel ajal nagu esile hiilib, et katsutakse Riigikogu maha teha, katsutakse kõike, mis on, maha teha. Kui tõesti meie rahva laialiste hulkade keskel tühimus ja vastolu Riigikogu vastu tekib, kes siis selle juures kõige rohkem kannatab. Kas arvate, et meie rühm? Mina kuulun tööliste keskele ja mina ei jaga kodanlikku ilmavaadet ja ei oota midagi erilist parlamendist, aga mina ütlen ainult ühte: ilma Riigikoguta ja ilma rahvaesitusega ei ole praegustes oludes, enne kui välispoliitiline seisukord ei ole muutunud meie ümber, ka Eesti iseseisvust olemas. Missugune on siit loogiline järeldus? Tehke Riigikogu maha, äsitage tema vastu ja kasvatage tema vastu ümbusaldust, kasvatage vaenu rahva keskel! See kõik läheb küll Riigikogu vastu, aga ühtlasi läheb ta ka Eesti riigi ja iseseisvuse vastu. (J. Tõnisson, rhv: Mitte Riigikogu vastu, vaid üksikute rühmade ja üksikute meetodite ja võtete vastu.) Aga need üksikud võtted ja meetodid ei tohi niisugused olla, et neist varesti aru saadakse. Kui kaugele on mindud juba selles suhtes, seda võib märkida kõnekoosolekutel. Kõnekoosolekutel kuula inimestelt, mis Riigikogust räägitakse: ei tehta tööd ja masindatakse seadusi. Aga ma ütlen, et seda etteheidet meie rühmale teha ei tohi, et siin tööd ei oleks tehtud. Mina näen, kuidas siin inimesed tööd teevad: mitte üks, kaks, vaid 12—14 tundi päevas. Aga igalpool on üksikud inimesed, kes tööd ei tee, kes ainult Riigikogus suitsetamas käivad. Aga sellepärast ei saa tervet Riigikogu maha teha. (J. Hünerson, põl: Õelge, et nad Riigikogu maha ei teeks.) Meie rühm ei tee maha, võib olla hinnatakse ainult mõne üksiku Riigikogu rühma kui poliitilise partei tegevust. (J. Hünerson, põl: Ütlevad, et see kodanlik Riigikogu ei ole midagi väärt.) Kodanlik Riigikogu ei ole midagi väärt?! Kuigi ta väärt ei oleks, siiski on ta selle kodanliku riigikorra juures tarvilik.

Meil on maksev valimiseadus, mille põhjal saab rahvas valida ja oma tahtmist avaldada. Kui see rahvas paremat ei vali ja annab oma hääled parempoolsetele rühmadele, kui riigiametnikkude suurem enamus annab oma hääle vast parempoolsetele ja ise seal nimekirjas kandideerivad, kes seal siis süüdi on? See on teatud arenemise küsimus. (A. Jürman, põl: Noh, vaat' nüüd hakkate püüdma jälle! — J. Hünerson, põl: Juba valimise kõne läks lahti!) See on arenemise küsimus, need inimesed ei ole arusaamisele tulnud, ja need inimesed ei ole aru saanud oma huvidest, kui nad niiviisi

talitavad. Ega meie sellepärast ei saa Riigikogu täiesti eitada, see oleks täiesti võimatu.

Juhataja **A. Rei**: Teil on 2 minutit veel aega.

L. Johanson (stp): Siin on kõneldud, et ametnikkude ja riigiteenijate palka kõrgendatakse. Töölised on nõudnud, et ka nende palkasid kõrgendatakse, töölistel on selle järele suur tarvidus, viimane silmapilk on nende palkade kõrgendamiseks. Kahjuks aga meie valitsusvõim ei pööra tarvilikku tähelepanu meie tööliste seisukorra peale, kuigi selle tagajärjel, et tööliste palgad madalad on, elav tööjõud riigis otsa saab, ja need tagajärjed, mis praeguste olude tõttu saadakse, annavad tunda ka järgmistele põlvedele. Kui tööliste perekonnad halbade elutingimiste tõttu nälgivad ning seal haiguste alus pannakse juba lapsepõlves, siis kahtlemata see generatsioon, mis praeguste tööliste järele tuleb, on rohkem läbi puretud haigustest ja selle tõttu nõrgem. Ja see on ka riiklikult kahjulik, sest inimene on lõppude-lõpuks kõige suurem väärtus, sest inimese läbi luuakse väärtusi. Ja kui nüüd seda elavat tööjõudu raisatakse ja priisatakse, siis on see ka väärtuste hävitamine, ja sellepärast palkade kõrgendamine töölistele ja teenijatele on abinõu, millega meie oma majanduselu parandame, oma tööstuselu tõstame ja millega meie rohkem väärtusi loome.

A. Kerem (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Eesti rahvaerakonna rühma liige on siin isiklikult sõna võtnud, kuid ka need mõtted, mis siin isiklikult ette toodud, ei ole võõrad Eesti rahvaerakonna rühmale. (L. Johanson, stp: Ei tohigi olla, need on juhi sõnad.) Eesti rahvaerakonna rühma liige tähendas, et tema praegu ainsa võimalusena näeb, et esitatud seadus vastu võetakse, sellepärast juba, et selle seaduse tulekuks on lootust kuude kaupa ette antud, kuude kaupa on teda oodatud, ja kui ta lõpuks 12. tunnil tuleb ja vast eile alles ootamata seaduseelnõuna Vabariigi Valitsuse poolt esitati, siis vähemalt ajutiselt aitab ta pinevat palgavõitluse õhkkonda lahendada. Kuid meil oli tähtis, mis tulevikus saab ja tähtis, mis sihis palga reguleerimine tulevikus ette tahetakse võtta, kust selleks leida vastavaid summasid, vastavaid abinõusid, ilma et meie oma riigikassat või rahvast koormaks, kui seda enam kanda ei suudetaks.

Härra rahaminister omas seletuses on teatud selguse toonud, kuid kui neid seletusigi arvesse võtta, siis minul isiklikult ja minu

rühma tegelastel jääb kaunis kahtlane lootus tuleviku lubaduste täitmise kohta. Härra rahaminister näitas küll, et palgakõrgenduseks valitsuse kava järgi umbes 500 miljonit ära kulub, sellest 180 miljonit pidi olema 13. kuupalga arvel. Vähenduste tõttu, mis ette kavatseti võtta, tuleb väga väikene summa — härra rahaminister rääkis 5% — see tähendab, vist mitte üle 100 miljoni ei suudeta sealt saada. Järelikult paarsada miljonit jääb kindlasti puudu, mille kohta väljavaadet ei ole. Ainult sellega antud lubadusi välja lunastada, et olemasolevate võlgade protsendid maksmata jätta teisel ja kolmandal aastal, siis peab küsima, et kui kaugele meie niiviisi jõuame. Sellepärast arvan mina, kui valitsus oma lubadust tõsiselt võtab, siis täna või homme tulevad need abinõud leida, mis vastavad summad riigikassasse annaksid, mille abil palkasid võidakse tõsta. Kui need leitud on, siis võib meie rühm uskuda, et valitsus oma lubadusi ja neid vekslid välja lunastada suudab ja tõsiselt ka kavatseb.

Kui rkl. härra Martna eriti mõne asjaolu peale tähendas, kust ehk summasid oleks võimalik saada ja operatsiooni fondisid ja külmetusmaja eriti nimetas, siis ma ei kahtle, et meie leiaksime terve rea sellelaadilisi summasid eelarvest, vahest 300—400 miljonit, võib olla 500—600 miljonit. Kuid mina leian, et kui meie sellele teele asume, elame meie küll ühepäeva elu. (M. Martna, stp: Sellele teele ei või küll jääda, et meie maksu maksjate kulul teatud fonde loome.) Minul tuleb selle juures meelde üks päev ja koosolek Vene enamlaste elust Kaasanis, kus soldatid koos olid ja otsustasid, kuidas elu juhtida; arutati, kui palju lähematest küladest leiba rekvireerida. Seal tõusid üles mõned soldatid, nähtavasti olid maamehed, ja panid ette, et siiski seemet ei tohi ära võtta, et kui seemne ära võtame, ei ole midagi maha külvata. See mees karjuti maha ja öeldi, et mis sellest kasu on, kui seeme küll alles jääb, aga jaanipäevaks meie kõik surnud oleme. Kui eelarves kõik need summad, mis produktiivsete ülesannete peale määratud, kulutada riigiteenijate palkade tõstmiseks, siis teeme just nende Kaasani meeste meeoleolu järele. (M. Martna, stp: See näide kirjeldab küll meie riigimeeste tarkust.)

Juhataja **A. Rei**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **B. Oja**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele võtta I ja II lugemise vahel 3-päevalist vaheaega pidamata.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Riigikogu asub vahelejäänud päevakorrapunkti juurde.

10. Omavalitsuste liitude seadus—redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Omavalitsuste liitude seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul ilma muudatusteta.

11. Kütide seadus—I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Krass:** Vabariigi Valitsuse poolt esitati Riigikogule 26. jaanuaril 1926. aastal kütide määrase § 6. muutmise seadus. Esitatud seaduseelnõu oli põhjendatud asjaoludele, et 29. juunil 1922. aastal Riigikogu poolt vastuvõetud kütidaksid enam praeguseaja normaal sõidu hindadele kaugeltki ei vasta. (L. Johanson, stp: Mis siis vastavad praegu?) Vabariigi Valitsuse seletuskirjas selle asjaolu kohta ettetoodud motiivid leidis rahaasjanduse komisjon põhjendatud olevat. Kuid võttis põhjalikuma kaalumise alla, kas mitte aeg ei ole kütidikoormatust täies ulatuses ära kaotada, või selle tarvidust miinimumini kitsendada. Andmeid kogudes ja kaaludes, kas võimalik ei oleks kütidikoormatust täiel määral postijaamade peale panna, selgus, et see täiel määral praegu veel sunduslikku kütiditarvidust rahuldada ei suuda. Kuid leiti, et kütidikoormatust on võimalik kergendada ja kitsendada. Sellel põhimõttel töötas välja rahaasjanduse komisjon, Vabariigi Valitsuse, linnade ja maakondade omavalitsuste liidu esitajate seisukohti ära kuulates ja arvesse võttes, käesoleva seaduseelnõu, võttes aluseks raamina Vabariigi Valitsuse poolt 8. juulil 1919. aastal vastuvõetud „määrus kütide kohta“ ja Vabariigi Valitsuse poolt 26. jaanuaril 1926. aastal esitatud „kütide määrase § 6. muutmise seaduseelnõu“. Kitsendus on sennimaksva kütide määrasega võrreldes selles, et kütüti võib tarvitada ainult riigi julgeoleku kuritegevuse jälgimise ja tervishoiu aladel. Sellejuures on lähema korra, ning kes nimelt kütüti tarvitada ja nõuda võib, äramääramine jäetud Vabariigi Valitsuse hooleks.

Kindlaks on määratud tunnistusi väljaandvad asutused ning kord, et kütüti võib nõuda

ainult selles seaduses näidatud tunnistusi väljaandvate asutuste poolt väljaantud tunnistuste ettenäitamisel, ilma et tunnistuse omanik oma õigusi kolmandale edasi volitada võiks. Sunduslikku kütüti on sennise 35 klm. pealt vähendatud 20 klm. peale, kuid kui lähema linna-, alevi- või vallavalitsuse asukoht peaks kaugem olema, siis selleni. Tasu kütüdi eest on kõrgem määratud Vabariigi Valitsuse ettepanekul, kui posthobuste taks, põhjendusega, et kütüdikohuslane tasu mitte oma kodust väljasõidul ei saa, nagu postijaamad, vaid tihti tuleb ette, et kütüdikohuslane, kelle kord on kütüti minna, vallamajast 10—15 klm. või veel enam eemal elab, kuna kütüti algab vallamajast. Tuleb viia kütüditav, oletame 5 klm. peale, — nii tuleb kütüdikohuslasel ilma tasuta kodust 15 klm. eemale sõita, siis kütüditav peale võtta ning 5 klm. kaugusele viia; selle tasuks saab ta 5.30 = 150 mk. Kui tegelikult on ta ära sõitnud 20 klm., mis tasu 150:20 = 7½ mk. klm. peale annab. Kui veel 20 klm. tagasisõitu juurde arvata, siis oleks kütüdikohuslane saanud 3 mk. 75 pn. tasu iga ärasõidetud kilomeetri pealt.

Peale selle on ka postijaamadel tasuta maa ja hooned kasutada. Sõidumäära alandati kahe inimese pealt üheni ja veomäära 25 pd. pealt 20 pd. peale, sest teada on, et sunduslikku kütüti tarvitatakse siis, kui seda vabal kokkuleppel võimalik ei ole saada, — seega rohkem halvemate teede ajal, kevadise ja sügise pooriga ning talvel tuiskudega.

Kaalumisel oli ka valdade sisemiste vedude ja tarviduste selle seaduse alla toomine, kuid leiti, et soovitatav ei ole selle seaduse laiendamine selles suunas, sest valdade sisemisteks tarvidusteks vallaelanikkude kohustused põhjenevad koormatuste seaduse — устав земск. повинности — alusel vallanõukogude sisemisel korraldusel ja elanikkude vastastikusel vabal kokkuleppel.

L. Johanson (stp): Kuna siin täna rahalised küsimused arutamisel olid, seati nimelt küsimus üles, kust raha tuleb võtta, oleks ka soovitatav, kui aruandja näitaks, kuipalju see eelnõu riigile tooks väljaminekuid. Siin on ette nähtud õige suur kilomeetri tasu, nimelt makstakse 30 marka kilomeetri pealt, see tähendab, kui 10 kilomeetrit tunnis ära on sõidetud, makstakse 300 marka ja jalamehele 18 marka kilomeetri pealt. Oleks huvitav, kui suured summad see kõik välja teeb ja kuidas mõeldakse seda katta.

Siseminister **K. Einbund:** Kütidekohustus on selle seadusega piiratud ja kütide tarvitamise õigus ametnikkude poolt on samuti piiratud. Üksikasjaline normeerimine

on jätud veel valitsuse võimkonda, mispärast valitsus võib ka pärast sellele piire tõmmata, nõnda et meil võib kindel arvamine olla, et iga asutus senniste eelarve-summadega välja tuleb. Mis aga puutub neisse normidesse, siis peab ütleva, et nad on väga vanad ja nüüd on arusaadavalt kokku seatud praegusaja nõuetele vastavalt. Kui naturaalkohustus meil sisse on seatud küüdikohustuse näol, siis peame meie selle eest ka korraliku turuhinna maksma. Iseasi oleks, kui meie erakorralistel ajajärkudel küüdikohustust tarvitaksime harilikkudele sõjakuludele vastavate normide alusel. Praegusel ajal on see aga arusaadav, kui riik tahab tarvitada seda kohustust oma julgeoleku, korra või tervishoiu huvides, siis peab tema ka selle eest hoolt kandma, et see kohustus korralikult tasutaks.

L. Johanson (stp): Nagu nüüd härra siseministri ja aruandja seletustest oletada võib, on see seadus jälle üks neist, mis on välja antud teatud kihi huvides, ja sellepärast on ka see hind siin võetud nii kõrge — 30 marka kilomeeter. See on seitsme hobuse jõulise auto taks Tallinnas, kõige kallimas linnas, ja nüüd tahetakse seda autotaksi maksma panna ka küüdikohustuste alla käivate hobuste kohta. Mulle näib, et see siiski vast natuke liig on, muidugi mitte härra siseministri seisukohast, sest tema kuulub ka nende erakonda, kuhu need, kelle need hobused on, kuuluvad ja kes küüdikohustusi täidavad. Nii on tõesti arusaadav, kui katsutakse selle erakonna seljagusele rohkem soodustusi luua. (J. Sepp, mo: Võtke need kohustused oma peale.) Noh, andke võimalus popsidele hobuseid pidama hakata ja ärge neid kohtadelt välja heitke ja teie võite julged olla, et need popsid niisugust tasu ei nõua. 30 marka ikka nõuda maal praegu kilomeetri pealt, on liialdus ja nii võib välja tulla ainult teatava kihi huvides. Kuna see seadus aga hädavajalik ei ole, teen ettepaneku, küütide seadus täna arutamisel ära võtta. Muidu ei saa meie edasi.

Juhataja A. Rei: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek, seaduseelnõu täna arutamisel ära võtta. Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja J. Krass: Härra Johanson tõi ette, et küüdi kilomeetri pealt tuleb maksta 30 marka, ja et see on Tallinna kõige kallima auto taks. Pean ütleva, et auto tarvitamisel taksihind hakkab maksma kohe pärast seda, kui auto liikuma hakkab, kuna see, kes küüdi läheb, hakkab tasu saama alles sealt, kust ta küüditarvitaja peale võtab. Tuleb siinjuures meele pidada, et küüdikohuslane tihti teisel

pool valla ääres elab ja tal enne 10—15 kilomeetrit ära tuleb sõita, kui ta vallamaja juurde jõuab, kust küüditarvitaja peale võtab. Selle sõidetud maa pealt küüdikohuslane mingisugust tasu ei saa. Oletame, et tuleb küüditavat sõita 20 kilomeetrit, siis peab küüdikohuslane ära sõitma 35 kilomeetrit, kuna ainult 20 kilomeetri pealt ta tasutud saab. Aga küüdikohuslane peab ka tagasi tulema. Ja kui ta oma kodukohta tagasi jõuab, on ta edasi-tagasi 70 kilomeetrit ära sõitnud, kuna tasu on saadud ainult 20 kilomeetri pealt 600 marka. Minu härrad, kas see on palju! Kordan rahaasjanduse komisjoni nimel ettepanekut, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek, käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta. Selle ettepaneku panem kõige enne hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panem seaduseelnõu I lugemisel hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja J. Krass: Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele võtta ilma kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

12. Kalameeste riikliku laenufondi seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **P. Baranin:** Kalameeste riikliku laenufondi seaduseelnõu esitati 11. novembril 1923. a. rkl. Veberman'i poolt. 29. novembril 1923. a. saadeti seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni poolt Vabariigi Valitsusele seisukoha võtmiseks. Kahe aasta pärast jõudis ainult praegune valitsus selle seaduseelnõu kohta seisukohta võtta ja sellest rahaasjanduse komisjonile teatada. Rahaasjanduse komisjon vaatas seaduseelnõu läbi ja võttis selle vastu järgmistel põhjustel:

Meie kalaasjandus on sõdade ja erakorraliste aegade tõttu langemisel, sellepärast kui meie tahame tõesti meie kalaasjandust kas või ainult ennesõjaaegse tasapinnani tõsta, siis peame paratamata korraldama sellekohast erikrediiti. Teistel tööstusettevõtetel on võimalus laenu saada erapankadest, aga kalameestel on see peaaegu võimatu ja selle tõttu kalamehed, kel oma raha tarvilikus summas puudub, on sunnitud läbi ajama viletsa paadiga, vanade võrkudega, rääkimata mootori või uute

võrkude ostmisest. Viimased, võrreldes praeguste kalahindadega, on ülikallid. Selle tõttu peab põline kalamees sagedasti oma ameti maha jätma, et minna maale tööd otsima, suurendades seega töötatöölise hulka.

Neid asjaolusid tähele pannes ja kui tahame kalaasjanduse edenemist näha, ja et kalapüük Eestis tõesti edeneks, peame kalameestele võimaluse andma ka paremat kalapaati, uusi võrke ja ka mootorit muretsema. Ja selleks peame laenu korraldama igale kalamehele, kes oma tööd tunneb ja oma tegevust arendada tahab. Seda peab riik tegema, sest kalapüügi arendamine on riigi huvides.

Kõigil mail, kus kalaasjandus hästi arenenud, on riik korraldanud krediiti kalaasjanduse toetamiseks. Seal, kus võimaldatud kalameestele erikrediit, on kalaasjandus teinud edusamme, näiteks Norras on muutunud koguni tähtsamaks rahva majandusalaks.

Neid asjaolusid arvesse võttes tunnustas rahaasjanduse komisjon kalameeste riikliku laenufondi asutamise tarvilikuks. Komisjon, seaduseelnõu läbi vaadates, asus aga seisukohale, et laenufondi summa ei või suurem olla, kui eelarve piirides ette nähtud. Vastavalt sellele seisukohale on fondi üldsumma vähendatud 60 miljoni marga võrra ja vastu võetud ainult 40 miljonit. Sealjuures kustutatud 1 miljon, mis töö-hoolekandeministriumi kaudu 1922. a. Petseri maakonna puuduskannatavatele kalameestele välja antud. Nii tähendab rahaasjanduse komisjoni poolt vastuvõetud kalameeste riikliku laenufondi seadus ära, 1) mis otstarbeks laenu antakse, 2) laenufondi summa 40 miljonit ja 3) annab Vabariigi Valitsusele õiguse lähemaid määrusi laenufondi tarvitamise kohta välja anda.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja P. Baranin: Teen ettepaneku, seaduseelnõu II lugemisele võtta ilma kolmepäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

13. Tolli-põhitariffide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman:** See seadus on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt hilja, ja Riigikogu rahaasjanduse komisjon ei ole suutnud tervet seadust läbi

vaadata, sellepärast on valitsusega kokku lepidest ainult üks osa sellest seadusest vastu võetud ja siin praegu Riigikogule esitatud, nimelt see osa, mis rahaasjanduse komisjonis ilma vaidlusteta ühel meelil vastu võeti. See osa puudutab nimelt karusnahkade tolli ärajätmist, see on tooresnahkade, mis meie töötuses tarvitame ja siis veel korgi ning korgipuru tolli vähendamist, mis tarvilik külmetus-aparaadi valmistamiseks. Teine osa sellest seadusest näeb ette morfiumi, oopiumi ja teiste narkootiliste ainete väljavedu. See seadus on tingitud oopiumi konventsioonist, ning välisministeerium on palunud selle seaduse veel sel istungjärgul vastu võtta. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seadus esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja J. Zimmerman: Teen ettepaneku, I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest tähtajast mitte kinni pidada.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Kaitseliidu heaks võetava maksu seaduse täiendamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja:** Käesolev seadus on rahaasjanduse komisjoni olnud ja temale on Riigikogu poolt tähtaega juba kaks korda pikendatud.

Rahaasjanduse komisjon ei ole seda seaduseelnõu saanud üksikasjaliselt läbi vaadata, sellepärast et puuduvad andmed, kui palju see seadus muudatusi tooks kaitseliidu maksu sissetulekutes. Kaitseliidu eelarve praegumaksvates piirides on kokku seatud, ja ilma et nüüd teataks, kui palju käesolev seadus muudatusi toob, ei saa rahaasjanduse komisjon seda seadust sisuliselt arutada. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta.

O. Gustavson (stp): Oleks olnud palju ausam otsekohe tulla ja öelda, et käesolev seadus tahetakse tagasi lükata. Ma ei taipa päris hästi, milleks see kaudne tee ettepanekuga — seadus arutamisel ära võtta. Arutamisel võidakse võtta sarnased seaduseelnõud, mis niisuguse iseloomuga, et III Riigikogu neid arutada võib. Käesolev seadus on aga sarnane, mille arutamisest kolmandas Riigikogus ei saa enam juttu olla. Nii siis enamusrühmad on

leidnud, et see kõige otstarbekohasem viis on kaitseliidu heaks maksustada kodanikke labasel nõndanimetatud ninamaksu süsteemi alusel. Selle süsteemi alusel tahetakse võtta kaitseliidu maksu igahihelt, selle peale vaatamata, kuipalju tal sissetulekut on.

Kõrvalt oli kuulda — aruandja ei ole kahjuks tarvilikuks pidanud seda öelda, — et käesolev seaduseelnõu tahetakse ära võtta arutamisel sellepärast, et kardetakse: kui vastu võtta seadus esitatud kujul, siis ei saa kinnisvara maksu alusel kuigi palju maksu kaitseliidu heaks sisse kasseerida. Praegu maksvat kinnisvarade valdajad linnades ja alevites naeruväärt väikeseid summasid. Ja sellepärast arvatakse, et see on õige, kui kodanik maksab 7 marka kinnisvara maksu — kas see maks kõrge või madal on, selle jätan härrade majaomanikkude ja nende sõprade otsustada, — siis selle 7 marga pealt tuleb maksta 200 marka kaitseliidu maksu. Ehk võtame ümmarguselt — 5 marga kinnisvara maksu pealt peab maksma 200 marka kaitseliidu heaks. See on — 4.000%. Suuremate kinnisvarade valdajad maksavad aga ainult 10%. Niis siis: rikas 10%, kehv aga 2.000—4.000%. Ma küsin: miks peavad kehvemad kodanikud maksma protsentuaalselt kunni 400 korda rohkem? (M. Martna, stp: Mis ajast saadik nad seda mitte ei ole?) Peaks maksma sarnane põhimõte, et neil, kellel suuremad sissetulekud, ka suuremad kohustused kodumaa vastu on. Meil pole aga see ainukene juhtumine, kus õigus pea peale pöördakse.

Siis on riigil raha küll, kui kõiksugu fonde just nagu käiksest puistatakse; sajad miljonid muudkui lendavad. Aga kui on tarvis kulutada kehvemate huvides, siis on puudus suur. Siis tulevad härrad rahvaerakonnast ja teistest rühmadest ning hädaldavad, et ei saa ametnikudele ega tööliste palka tõsta — raha ei olla. Siin tulla küsimust kaaluda riiklikult. Ma küsin Teilt, härra Tõnisson, kus olid need kaalumised siis, kui läinud aastal tuldi ja ühe pauguga 200 miljonit marka uusi makse kodanikkudele peale pandi kaitseliidu kasuks? Kas siis ka küsiti, kas Eesti rahvas seda uut koorimat kanda jaksab või mitte. Ma küsin Teilt, härra Tõnisson, kui võrd viljakalt on ära kasutatud need 200 miljonit marka, mis kaitseliidu jaoks anti? Kas on see viljakas töö, kui nüüd üle maa terved staabid ninapidi koos istuvad? Istuvad ja vahivad üksteise otsa: kõigil on tööd, aga neil ei ole. (J. Tõnisson, rhv: Mis Teie siis rääkisite, kui kaitseliit sisse seati?) Kodumaa kaitseks pidi ta olema. Ma olen kindel: neil päevil ei tulnud kellelegi mõttesegi kaitseliidust teha sisse-

tulekuallikat. Aga kuhu oleme tänapäev oma kaitseliiduga välja jõudnud? Härra Tõnisson'i oma leht kirjutab: vaadake, milleks kõigeaks meil raha jätkub: Kaitsevael on oma häälekandja „Sõdur“, aga sellega kõrvuti pannakse käima kaitseliidu erihäälekandja „Kaitse Kodu“ luksuspaberil. Ma küsin, kas see on riigi raha kokkuhoidmine või on see otse raiskav kulu-tamine kõige lubamatul kombel? (Vahel-hüie M. Laarman'i, põl poolt.) Ma usun, et Teiegi seda teadma peaksite, et selle ajakirja väljaandmiseks ei saada riigilt mitte pennigi toetust — töölised ise on need, kes seda välja annavad oma veeringutega. Seda näidet tuues peaksite Teie otsekohe häbenema: kehv kiht peab oma ajakirja omal kulul ülal, aga rikkamate ringkonnad, nagu börsikomitee ja teised, need oskavad oma ajakirjade hinge sees hoida ainult riigi abirahadega. (J. Tõnisson, rhv: Kas Teie arvate, et see haige-kassa maks ei lasu minu peal?)

Või kuidas oli lugu kaitseliidu mundriga? Tuli Tallinnas kellelegi pähe: tore oleks oma mundriga käia, muretsetigi mundrid, ja pärast tuldi ja määrati 8000 marka igale mundrikulude katteks. Kui palju see löbu kokku maksma läks, see on mulle teadmata. (Aruandja B. Oja: Pole kellelegi makstud.) Maksti küll! Ma küsin, kas siis see oli sarnane hädavajalik asi, milleta võimatu läbi saada? Ei olnud.

Samuti tuletaksin ma meelde Tallinnas kaitseliidule maja ostmist, millest oli ka ühes meie arupärimises jutt. Ja mis öeldi? Kas oli see maja selleks muretsetud, et kaitseliit ilma selleta läbi ei saanud? Ei, tähendatud arupärimise põhjendaja rõhutas otsekohe, et seal olid kõrvalmotiivid: oli tarvilik üht põhjakkõrbenud ärimeest uuesti jalule upitada. Riigi raha nõnda uisapäisa kulutades leitakse ikkagi, see olla õige. Sarnaseid summasid ei panda aga kellegi muu kui kehva peale. 10% maksab tänavu tulumaksult kaitseliidu heaks maksu see, kellel sissetulek suur, aga kehvemad maksu kunni 100%. Ma oleksin väga tänulik, kui härra rahaminister või aruandja tuleks ja ütleks, missugune kõlbline õigus siis on maksustada kodanikke kaitseliidu heaks nõnda, et ühed maksvad 10%, aga teised 100%—4.000%. Ma arvan, siin peaksid juba kivid kisendama. Maksab see, kellel tõesti maksta on, kuid mis peab tegema kehv kodanik, kellel kõige paremal tahtmisel maksta ei ole. Ma sain eile kirja Jäärja vallast, — ma olen sarnaseid kirju mitmeid saanud, — kus kirjutatakse ühest perekonnast. Isa oli 74 aastat vana, ema 71 aastat, tütar ligi 50. Ainukene varandus, mis neil olemas, on väikene maatükk, mida nad mõisatöolistena on saanud. Neile

on peale pandud tulumaksu 200 marka, kaitse-
liidu maksu 200 marka, ole hea ja mksa.
(Aruandja B. Oja: Sarnastelt ei võeta
maksu.) Teadaanne on juba käes. Samuti
kirjutab mulle sealt keegi teine kodanik, et
talle on määratud 209 marka tulumaksu ja
kaitseliidu maksu 200 marka.

Riigikogu enamuse võib ju sarnaseid koda-
nikke sarnaselt maksustada. Võidakse tõesti
maksu panna peale kehvale oma 4000% ja
rikastele ainult 10%. Aga ma paluksin aru-
andjalt vähemalt seletust selle kohta, millega
sarnast ülekohut tahetakse põhjendada. Ol-
dagu otsekohene ja öeldagu salgamatult: kaitse-
liidu heaks tuleb maksta igal Eesti kodanikul
oma 200 marka, siis on asi põhimõttelt selge,
las maksab, sellest küsimata, kas maksjal sisse-
tulekut on või mitte. Ja õieti öelda sarnasel
kujul ei olegi see maks muud, kui isikumaks.
(J. Tõnisson, rhv: Tulumaks on ka
isikumaks.) Jah, härra Tõnisson, ainult selle
vahega, et seda võetakse selle järgi, kuidas
kellelgi sissetulekut on. Aga siin võetakse
kõigilt väiksemailtki maksjalt 200 marka, küsi-
mata sellest, kui suur alusmaks on. Ja selles
ongi see häda. (P. Luiga, rhv poolt se-
gane vahelhüüe.) Kuidas, härra Luiga,
ma ei kuule kahjuks mitte. (P. Luiga, rhv:
On vabastatud.) Olge nõnda lahke ja
näidake mulle üks tulumaksu maksja kodanik
kogu Eesti vabariigis, kes oleks vabastatud
kaitseliidu maksust. Iga kodanik, kes maksab
liikumata varanduse maksu, olgu 5 olgu 7 mar-
ka, kes maksab tulumaksu, olgu või ainult
200 marka, pangu oma 200 marka kaitseliidu
maksu lauale. Ja kui ta seda ei tee, siis tulla-
kse ja riisutakse see sisse trahviprotsentidega. Nõn-
da on lugu tegelikult. Kui asi Teie meelest
teisiti, siis näitab see, et Teie selle värgiga kur-
sis ei ole.

Meie rühm on käesoleva seaduseelnõu esi-
tanud eeldades, et Riigikogu enamusel on
ausat tahtmist ja arusaamist, tehtud viga pa-
randada. Tahab aga see enamuse teisiti, tahab
ta kehvale rohkem maksu peale panna kui
rikkale, siis võib ta seda ju teha. Aga et see
tuleks kaitseliidugi kasuks, selle juures lubage,
härrad, kahelda.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aru-
andjal.

Aruandja B. Oja: Härra Gustavson
tähenas, et maal peavad ka need kehvad, kellel
paar vakamaad maad, kaitseliidu maksu mak-
sma. See ei ole õige. Praeguse seaduse järgi,
mis maksev, on maal kaitseliidu maksust va-
bastatud kõik need, kes maksavad kinnisvara
maksu alla 500 marga. Kui seda seadust lin-

nade peale laiendada, siis maksaksid ka lin-
nades kaitseliidu maksu ainult need, kes kin-
nisvara maksu maksavad alla 500 marga, kuid
selle järgi vabastate linnades kaitseliidu mak-
sust üldse kõik kinnisvara omanikud. Kui
härra Gustavson küsib moraalse põhjuse järele,
siis on see siin igatahes olemas. Praegu on
linnades majaomanikkudel kõigil majad alles
jäänud ja sellepärast võivad nemad kaitseliidu
maksu maksta. Ning suuremalt jaolt on kaitse-
liidu organisatsioon rohkem linnades kui
maal. Nii et kui esinete selle 4000%, siis tu-
lete eesotsas kaitsma neid linna maju, mis alles
jäänud ja mille pealt maksetakse kinnisvara
maksu: endine Vene rubla 1 Emk. Kui ette
toodi, et kaitseliit olevat kaitseliidu maksust
sissetulnud raha mundrite muretsemiseks ära
tarvitanud, siis ei ole see õige. Ükski kaitse-
liitlane ei ole senni veel kaitseliidu summadest
mundrit saanud. (L. Johanson, stp: Kas
Teie ei mäleta, mis Luur rääkis?) Ma ei tea, mis rkl. härra Luur rääkis, aga mina
räägin sellest, et kui keegi kaitseliitlane mund-
rit kannab, siis on see temal isikliku raha eest
muretsetud. (J. Vain, stp: Kõigi kohta
ei ole see õige!)

Mis puutub tulumaksu alusel võetavasse
kaitseliidu maksusse, siis nii palju kui võrd-
lemisi puudulikke andmeid rahaasjanduse kom-
misjonis oli, näitasid need, et 1924. aastal on
maksnud üle 200 tuhande isiku tulumaksu.
Lainud aastal vähenes tulumaksu-seaduse
muutmise tulumaksu maksjate arv 95 tu-
hande peale. Pealegi maksavad uue seaduse
järgi tulumaksu need, kelle sissetulek on suu-
rem kui 100 tuhat marka. Ja need, kellel aast-
tane sissetulek üle 100 tuhande marga, võivad
ka kaitseliidu maksu 200 marka ära maksta.
Tähendan veel seda, et need andmed, mis
rahaasjanduse komisjonis olid, olid puudu-
likud, sellepärast ei saanud rahaasjanduse
komisjon käesoleva seaduseelnõu kohta
seisukohta võtta. Komisjoni nimel teen ette-
paneku, käesolev seaduseelnõu arutamisel ära
võtta.

Juhataja A. Rei: Aruandja poolt on
ettepanek tehtud, käesolev seaduseelnõu aruta-
miselt ära võtta. (Hääletatakse.) Näh-
tava enamusega on ettepanek vastu
võetud.

15. Maaseaduse Maaseaduse komis-
täiendamise ja joni aruandja O. Lii-
muutmise sea- gand kannab ette ja
dus nr. 2 — II eraldi hääletamisel võe-
lugemisel. takse vastu nähtava
enamusega seaduseel-
nõu pealkiri, § 1 ja § 2.

Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr. 2.

§ 1. Maaseadusega („Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919. a.) võõrandatud varandustest antakse endistele omanikkudele tagasi:

1) tööstuslike ettevõtete ehitused ja sisseseaded, kui need ettevõtted ei olnud otsekoheste maksude seaduse § 453 (V. s. k. V köide — 1914. a. väljaanne) põhjal maksustamisest vabastatud. Ühes ettevõtetele antakse tagasi ettevõtetele tarvilik maa-ala, mille suuruse kindlaks määrab Vabariigi Valitsus põllutööstusministri ettepanekul;

2) mõisa rentnikkude päralt olevad ettevõtete sisseseaded sel juhtumisel, kui vastava rentniku päralt olev vastava mõisa inventaar maaseaduse § 1. märkus 1. p. 4-da põhjal ei kuulunud võõrandamisele.

§ 2. Vahekord, mis põllutööstusministeri omanikkudega tekkinud nende tööstus-ettevõtete suhtes, missugused ühes maaseaduse põhjal võõrandatud maadega põllutööstusministeri poolt üle võetud, kuid hiljem põllutööstusministeri korraldusel või kohtuotsuse põhjal võõrandamisele mittekuuluvateks tunnistatud ja nende omanikkudele tagasi antud, — lahendatakse käesoleva seaduse § 1. ja Riigikogu poolt 26. mail 1925. a. vastuvõetud maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 95/96 — 1925. a.) § 6-das ning järgnevat esetenähtud korras.

A. Kärner (stp): Väga austatud rahva-saadikud! Läänud aastal maikuus maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse arutamisel Riigikogus võeti vastu väikese häälteenamusega kristlikku rahvaerakonda kuuluva rkl. Luur'i ettepanek, mis märkusena selle seaduse § 3. punkt 2. juurde pandi, selleks, et kogudustele antakse tagasi kõik nõndanimetatud armuadra-maad, ilma et niisugune tähtis ja kaugeleulatav ettepanek oleks komisjonis kaalumisel ja arutamisel olnud. Ettepaneku vastuvõtmine oli tingitud sellest, et paljudel Riigikogu liikmetel küllalt selge polnud, mis need armuadra-maad õieti on. Käesoleva maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse nr. 2 arutamise puhul maakomisjonis võeti armuadra-maade küsimus selgitamisele. Põllutööstusministeri olevate andmete järgi saame armuadra-maadest järgmise pildi: need maad on antud vististi Rootsi valitsuse poolt evangeeliumi-luteriusu kiriku pastorite leskedele prouadele kasutada, nagu kõik kirikumaad kogudustele kasutada anti. Armuadra-maid on olemas üksikute kogudustel, ja kus need on, siis lähevad nad oma suuruse poolest väga lahku. Täielikud andmed armuadra-maade suuruse üle on põllutööstusministeri olemas ainult Saaremaa

kohta, kus kõigil 13. evangeeliumi-luteriusu kirikul niisuguseid maid või mõisaid olemas järgmises suuruses:

Muhu — 116,98 tiinu, Põide — 78,08 tiinu, Jaani — 150,66, Valjala — 66,95, Kaarma — 219, Karja — umb. 150, Püha — 103,8, Kär-la — 197,34, Kihelkonna — 287,89, Mustjala — 154,03, Anseküla — 81,21, Jamaja — 124,49, Ruhno — 119, 20 tiinu. Nendest maadest on planeeritud, asunikkuudele välja antud 1921—23. a. Anseküla, Jamaja ja Kaarma, — viimases on 35,54 tiinu alles jäetud. Suurema osa asunikkuude kruntidele on hooned peale ehitatud, mitmed riikliku chituslaenu abil. Mullu vastuvõetud „märkuse“ põhjal peaksid asunikud maa vabastama ja krundidelt ära kolima. Püha, Kär-la ja Mustjala armuadra-maad on ühes teiste söötijäetud kirikumaadega 1919. a. hoolekande alla võetud ja ümbruskonna vabadikkudele ja maatameestele maaharivate ühisuste näol rendile antud. Tänavu kevadel peavad selle tõttu mitmed perekonnad kohtadelt lahkuma.

Kuidas pastorid nendel maadel peremeest mängivad, toon sellest paar näidet.

Niipea kui teatavaks sai, et armuadra-maad Riigikogus läbi läinud, asus Karja kiriku pastor seisukohale, et armuadra-maal asuv koolimaja peab kohalt lahkuma, milleks anti kirjalik korraldus, et koolimaja olgu 1926. a. alates kaotatud armuadra-maa pealt. Põide armuadra-maa on pastori lese proua Sitska käes, ja kui vana eluaegne köster, kes 50 aastat kirikut teeninud, küsis omale harimiseks lapikese maad, mida ka lubas koguduse nõukogu ja ka täiskogu, siis sai nõukogu praosti käest suure noomituse, et kirikunõukogu kohus ei ole pahandusseemet külvata, vaid õiguse teed käia. (O. Gustavson, stp: Kes see oli?) Praost tegi noomituse selle eest, et vanale eluaegsele köstrile oli lubatud tükike maad. (L. Johanson, stp: Sinna kuluks piits ilma Kristusetagi ära.) Minu arvates on 1925. a. maikuus vastuvõetud seadus armuadra-maade tagasiandmise kohta vastolus Asutava Kogu poolt vastuvõetud maaseadusega. Tegelikult maaharimisest armuadra-mõisates ei saa juttu olla, sest pastorite lesed, kus neid olemas, ise maad ei hari ega suuda harida, vaid maa renditakse puudustkannatajaile ränga rendiga välja. Kui nüüd leskedele ja vaestlastele on tarvis abi ja toetajat kätt, siis sündigu see samuti kui teistelegi puudustkannatajaile hoolekande- ja teiste seaduste järgi või planeeritagu neile armuadra-maast harilik asunikukoht. Minu arvates ei ole see õige, kui ühe usu kirikuteenijate leskede ülevalpidamiseks suured maatükid antakse ja teistele mitte. See näitab küll seda, et üks usutunnistus on

meil saanud eesõigustatud seisukoha, mida teistel usutunnistustel ei ole. (J. Tõnisson, rhv: See on omal ajal just selleks annetatud maa, ja õpetaja ise on majad sinna ehitanud.) Majad on tema omad. (J. Tõnisson, rhv: Lesk on koguduse käest selle maa saanud, sest mees on pensioni välja teeninud. Ja et popse toetada, selleks tahate lese käest majad ära võtta. — L. Johanson, stp: Palju seal popse on?) Seal on popse umbes 80 perekonda, kus juba maa välja antud, kuid maid on veel välja andmata. (L. Johanson, stp: Üks lesk kaalub 80 popsiperekonda.) Ma tähendan veel, et sellega tahetakse panna ainult üks usutunnistus, praegusel juhtumisel evangeeliumi luteriusu kirik, eesõigustatud seisukorda, kuna teistel kirikutel ei ole niisuguseid maid. Minu arvates ei ole see aga õige, sellepärast teen siin järgmise ettepaneku: „Juurde võtta uus § 3 järgmiselt: „§ 3. Riigikogu poolt 26. mail 1925. a. vastuvõetud maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 95/96 — 1925. a., sead. 33) § 3. p. 2. märkus tühistatakse“.

H. Anniko (krst): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse juures on rkl. Kärner ühe täiesti uue ettepanekuga valmis saanud. Ta on küsimuse üles tõstnud, mis küll maakommisjonis härra Vain'i poolt kord puudutati, aga maakommisjoni enamus lükkas selle tagasi. Nüüd tuleb härra Kärner ja tahab siin armuadra-maid, mis Riigikogu poolt möödunud aastal kogudustele tagasi anti, uuesti ära võtta. Ma tutvustaksin teid nende oludega, mis pärast maakommisjon selle tagasi lükkas. (J. Vain, stp: Ei ole tagasi lükanud.) Lükkas tagasi just sellepärast, et põllutöministeeriumi esitaja seal seletas, et Vabariigi Valitsus on ülestõstetud küsimuses eitavale seisukohale asunud, ning on terve selle armuadra-maade küsimuse andnud erikommisjoni kätte, et erikommisjon seda põhjalikult järele uuriks, ja kui ta leiab, et parandusi tarvis, siis esitab valitsus need parandused. Sellepärast lükkaski maakommisjon selle asja tagasi, et ära oodata, kunni valitsus oma parandused esitab. Aga härra Kärner tahab ühe ropsuga jälle midagi uut ette tuua. See ei ole aga sugugi vastuvõetav. Ühtlasi peab ka seda arvesse võtma, et siin on lihtsalt Riigikogu prestiishi kõigutamine, kui meie niisugusel viisil oma seadustega toimetame, nagu siin härra Kärner soovib, et mõne kuu eest vastuvõetud seadus jälle tagasi võetakse või ümber muudetakse. See ei ole Riigikogu auga kooskõlas. Niisugune teguviis ei ole meie Riigikogule sünnis,

see alandab täiesti Riigikogu autoriteeti rahva silmis. Isegi küla põllumeesteselts ei talita oma koosolekul nii, et ta ühe koosoleku otsusega teise tagasi võtab. Seda ei tohiks ka Riigikogu teha, ja sellepärast loodan, et Riigikogu härra Kärner'i ettepaneku tagasi lükkab.

J. Uibopuu (rhvsv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev küsimus oli maakommisjonis arutamisel, ja maakommisjon leidis, et ebasüüdsal viisil on tulnud 1925. a. eelnõu arutusel ettepanek Riigikogus, et eelnõusse võtta, et armuadra-maad antakse tagasi kirikunõukogudele põhjustel, et sissetulekud lähevad kirikuametnikkude leskedele. Seega läksid isegi juba planeeritud maad tagasi kirikunõukogule. Nüüd on selgunud, et kirikunõukogu võib neile peale määrata maksusid, kui palju ta iganes tahab, ja maakasutajad ei ole millegagi kindlustatud. Need asunikud ja isikud, kes armuadra-maid kasutavad, soovivad, et nad põlise maatarvitamise seaduse alla käiksid, sest neile võidakse väga kergesti suuri makse peale panna ja kui nad maksusid maksta ei suuda, aetakse minema. Sellepärast oli paljusoovaldusi ja minul oli paar kirja, kus pooldati seda seisukohta, et nendel maadel asuvad isikud võiksid oma kohti korraldada põlise maatarvitamise seaduse alusel, aga mitte kirikunõukogude alla jääda. Mina omalt poolt soovitasin, et meie võiksime muuta seadust ja sisse võtta niisuguse määra, et sissetulekud, mis armuadra-maadest saadakse, lähevad kirikunõukogule kirikuametnikkude leskede toetuseks. Minu arvates on see õige ja ka tõenäoline, kui inimestele ükskord on määratud toetus, siis peavad nad seda saama, ja sellepärast peaksid maa realiseerimisest saadud summad kirikule minema — tehku sarnane parandus. (K. Virma, stp: Kes seda sissetulekut määrab?) Maa planeeritakse ära ja antakse praegustele pidajatele välja, ja sissetulek läheb asundustalu fondi, kust kohalt ka kirikunõukogu raha kätte saab. Minu arvates tuleks käesoleval juhtumisel härra Kärner'i ettepanekut toetada ja anda võimalust armuadra-maadelt elavatele isikutele põlise maatarvitamise seaduse alusel oma majapidamist korraldada. Ja sel juhtumisel, kui see vastu võetakse, lähevad need sissetulekud, mis armuadra-maadelt saadakse, kirikunõukogude kasuks. Siis oleme selle kätte saanud, mida eriti kiriklased tahavad, et see sissetulek läheks nende leskedele, kellele see maa oli määratud.

Juhataja **A. Rei**: Faktiliseks märkuks on sõna rkl. Vain'il.

J. Vain (stp): Faktilise märkusena härra Anniko kõne puhul pean järgmist tähendama:

1) Eelnõu esimesel lugemisel käsitati armuadra-maade küsimust sisuliselt, aga ei ole mitte ükski puudutatud. Vabariigi Valitsusele esitati seaduseelnõu seisukoha võtmiseks ka nende küsimuste osas, mis esimesel lugemisel üles tõsteti. Pärast teatas Vabariigi Valitsus, et ta näeks, et seadus saaks vastu võetud ainult selles raamis, mis eelnõus juba üles võetud ja teisi küsimusi selle seadusega mitte lahendada. Järelikult ei saanud sellega ka vastava komisjoni otsuse põhjal, kes asus Vabariigi Valitsuse seisukohale, armuatrade küsimus hääletamisele tulla, ega ei saa rääkida ettepaneku tagasilükkamisest. Kuidas aga Vabariigi Valitsus neid küsimusi komisjonis arutab, mis ta kord eitavalt on otsustanud, seda maakomisjon ei teadnud.

O. Gustavson (stp): On väga kahju, et rkl. härra Anniko'l Riigikogu prestiish liig hilja kalliks on saanud. Härra Anniko, ma arvan, et sellest prestiishist oleks palju paremini lugu peetud, kui ei oleks nii umbropsu ja ülepeolve omal ajal tulnud selle märkusega, mille kaotamisest praegu jutt. Kui maaseaduse muutmise ja täiendamise seadus kevadel vastu võeti, siis esitati tähendatud märkus härra Luur'i poolt, ilma et see ettepanek oleks maakomisjonis, rahaasjanduse komisjonis, või kuskil mujal komisjonis enne kõne all olnud. Ma imestasin juba tol korral, et põllutöministeeriumi esitaja, kes ometi juba siis pidi aimama, missugused tagajärjed sellel ettepanekul olema saavad, ei nõudnud, et see parandus antakse maakomisjoni läbivaatamiseks.

Kuidas siis nüüd lugu on? Kirikumaad antakse tagasi, aga tagasiantavast maast eraldatakse igal tingimisel teatud üksused, mis kolmandate isikute käes kasutada.

Härra Luur on osanud, ma ei tea, kas jumala või kuradi armust — oma ettepaneku teha nõnda, et paragrahvis endas leiduv kitsendus tema poolt esitatud märkuse kohta ei käi. Mis siis selle tagajärg? Aga see, et kõik need elamud, mis asuvad armuadra-maadel, antakse täiesti kirikunõukogu võimu alla. Kirikunõukogu võib nõuda nende majapidamiste lõhkumist, ta võib asetada ükskõik millised tingimused rentnikkudele, kes on ehitanud oma elamud sinna maa peale selles teadmises, et need on riigimaad, ja et nad on rendi vahekorras riigiga.

Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus näeb ette, et kõik valdajate ja põllutöministeeriumi vahelised maa põliseks pidamiseks andmise lepingud jäävad maksma, ainult selle vahega, et põllutöministeeriumi asemele astub tema õigustesse endine maaomanik.

Aga kõik need kohad Saaremaal, mis asuvad armuadra-mail, on välja antud mitte maaseaduse § 15. põhjal põlise pidamise otstarbeks, vaid ajutiselt maakasutajate ühingutele. Nende suhtes ei maksa maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduses ettenähtud põhimõtte, et renditingimused endiseks jäävad. Järelikult on kõik need pealt 80 väikekohapidaja jäetud ilma mingisuguse kaitseta. Kirikunõukogu võib nendega teha, mis ta tahab. Ta võib öelda: lõhkuge oma elumajad jalamaid maha... (Vahelhüüe kristliku rahvaerakonna poolt: Missugune kirikunõukogu see on?) Ja ma tulen ka selle juurde, missugune see kirikunõukogu on, kannatage ainult natukene! Ta võib panna elanikkudele renti juurde, niipalju kui iganes tahab.

Ma arvan, kui Riigikogu vastu võttis härra Kerem'i poolt esitatud ettepanekul nelja Uulu-Surju rentniku paigutamiseks vastava krediidi, siis ei tohiks Riigikogu ükskõikne olla selleski suhtes, mis saab 80 Saaremaa väikekohapidajast, kes armuadra-mail elavad. Ühed vabariigi kodanikud on nad ju kõik. Ma kardan ometi, et rahvaerakonna rahva-riiklikud huvid siin jällegi kahte harru lähevad, nagu alati. Uulu-Surjus loodetakse saada veidi parteipoliitilist profiiti, sellepärast see ettepanek krediidi määramiseks. Aga Saaremaa väikerentnikkude suhtes ütles härra Tõnisson oma seisukohad juba ära: seal on kaks pastori leske, kelle mehed midagi ikka ära teinud, sellepärast tuleb neid leski toetada väikerentnikkude vastu. Meid need haralised seisukohad imestama ei pane: sealtpoolt oleme meie ennegi näinud seesugust kaheotsaga poliitikat.

Ma leian, et Riigikogu peaks rkl. Kärner'i poolt tehtud ettepaneku vastu võtma. Ma ei kujuta endale ette, et Riigikogu enamus võiks 80 Saaremaa väikekohapidajat täiesti saatuse hooleks jätta.

Kristlased on väga kurjad ja ütlevad; kes läheb neid rentnikke sealt ära ajama. Eks härrad kristlased tunne pühakirja ja käi selle järgi. Aga, härra Bauer, teie õnnetus just selles seisabki, et teie pühakirja alati vastukarvu täidate. Pühakiri käsib küll: ära võta palukest lesenaise ja vaeselapse käest ära. Meie kristlased on aga just seesuguse äravõtmise peale väga maiad. Härra Bauer, ma ei ole küll suur jumala austaja, aga seda ma ütlen Teile küll, et ma jumalast paremas arvamisest olen kui Teie. Ma arvan, jumalale ei ole see tõesti mitte armas, kui Teie 80 inimese eluaseme lõhute ära selleks, et kahele lesele headmeelt teha. Jumalale seisavad need 80 kehva kodaniku niisama lähedal, tema ei õnnista teid mitte, kui teie nende 2 lese pärast lähete 80-le haiget

tegema. See siin ei ole ainukene juhus, kus kehva leib kistakse ning rikka kätte antakse. Mul oli juhus umbes nädal aega tagasi Valgemaal kuulda, kuidas keegi kirikumaade rentnik, kelle kohakene kõigest 30 Riia vakamaad suur, maksab selle eest 32.000 marka aastas renti kirikunõukogule. Ega see, härra Bauer, palju ole? Teie jumal armastab ju lahkeid andjaid ja suure rendi maksjaid. Mul on meeles, kuidas rkl. Martna omal ajal siit kõnetoolilt kord tähendas, et kirikuvalla küla võib juba eemalt ära tunda: seal on talud, kui varesepesad. Mispärast? Aga sellepärast, et neis rentnike koorides viimane välja pinniti ja parunilegi oma 100 silma ette visati. (Vahelhüüe M. Laarman'i, põl poolt.) Ei maksa vist nende sotside juurde minnagi, — vaatame parem põllumeeste keskseltsi, kuidas see Jänedal ise maksab riigile veski eest 75.000, aga nõuab rentnikult 280.000 marka aastas renti. Meil on olnud juhus siit kõnetoolilt tähendada, kuidas kirikunõukogud Suure-Jaanis ja mujal on osanud võtta õige kristlikke rente. Nii Türi oma kõigist 18.000 mrk. tiinult. Ega sedagi, härra Bauer, palju ole. Mul on siin üks palve, mille Nõo kirikumees saatnud põllutöoministriumile, paludes endale planeeritavaist kirikumaist vähemalt nõnda palju maad, et kahte lehma ja hobust pidada, mitte rohkem. See kodanik kirjutab, et tema 20 aastat järgimööda Nõos kirikumehega teeninud, kõik oma tervise ja jõu sinna ära kulutanud. Aga mis talle kirikunõukogu poolt öeldakse? Aga lihtsalt seda, et sellest maast, mis pastorile ja köstrile peab minema, midagi tema jaoks võtta ei saa. Kirikumees katsugu ise, kuidas ta oma vanaduses nüüd läbi saab. Võtke, härrad kristlased, piibel kätte ja vaadake, kuidas seal sarnast halastamatust hinnatakse. Härrad kristlased, see on üks näide. Aga ma olen päris kindel, et sarnaseid veel palju on. Oleks ülim aeg Kristuse teiseks tulemiseks, ja see kohtumõistja peaks siis võtma mitte ühe, vaid kolm piitsa ning need härrad, kes Kristuse nimega nõndaviisi sahkerdavad, välja peksma jumalakodadest ja siit. Issandal on palju jumalavallatuid lapsi, aga kristlased, need on need kõige julmimad, kes kõige hullemale jumalavallatule julgesti oma sada silma ette viskavad.

Härrad kristlased, mis meie siis vaidleme, käime pühakirja järgi: inimesi ei tunta mitte nende sõnadest, vaid nende tegudest. Meie poolt on tehtud ettepanek, kindlustada 80 inimesele Saaremaal nende väike elamine ja muud mitte midagi. Härrad kristlased, kui teie tõesti mitte ainult sõnadega pühakirja järele ei käi, siis ei jää teil muud üle, kui rkl. Kärner'i ettepanek vastu võtta. See on jumala

ja inimeste meele pärast. Ma olen aga kindel selles, et härrad kristlased esimesed on, kes oma tugevad käed tõstavad üles selle ettepaneku vastu. See näitab meile siis liigne kord, missuguste härradega meil Riigikogu kristlaste rühmas tegemist. Neil ei ole midagi tegemist selle Kalilea kalamehega, kes ütles: tulge minu juurde kõik, kes teie olete vaevatud ja koormatud, nende lipule on kirjutatud: tulge meie juurde kõik, kes teie olete rikkad ja rõhujad.

J. Tõnisson (rhy): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on rkl. Gustavson tarvilikuks arvanud suure paatosega kõnelema hakata rahvaerakonna kahepaiksest seisukohast ... (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) ... Kuulge, mina teiega lõõpima ei hakka! — (Naer.) ... kahepaiksest seisukohast ja mitmesugusest mõödust sel puhul, kui ma vahele hüüdsin ühe eelkõneleja seletuse puhul. Ei või nii uisapäisa neid küsimusi otsustada! — Siin on näiteks kõneldud Saaremaa üksikute koguduste armuadra-maadest, ja seal ma tähendasin, et Põide õpetaja lesel on armuadramaade peale mees omal ajal oma kulul hooned ehitanud, mida nüüd tahetakse ilma pikema jututa võõrandada. Nõnda loome meie siin küll lihtsalt võimatu seisukorra! Selle juurde pean ma jääma. Kirikumaade korraldamisest on niipalju kõneldud, Riigikogu on oma seisukoha võtnud seadusandlikus korras. Armuadra-maade võõrandamine on aga nüüd uuesti päevakorradele toodud. Kõik komisjonist osavõtjad seletavad, et neil õieti täit selgust ei ole selle küsimuse kohta. Meil ei ole siin mingisuguseid ligemaid ettepanekuid selle kohta, kuidas siis nende õigustega jääb, kes on korralikus teenistuses teatavad õigused omandanud pensionisaamise või oma perekonna toetuse poolest. Kui meie sedaviisi lihtsalt tühistame need õigused, siis peab ometi mõeldama, et meie mitte ainult nende seisukohalt ei või talitada, kes soovivad maad saada, vaid meie peame arvesse võtma ka neid, kes maa peale õigused on omandanud ausa teenistuse läbi. Kui maid armuadra-maade all liig palju, siis võidakse ülearuseid maid võõrandada. Siis on aga ometi loomulik, et eriülesannetega maid ei võõrandata riigimaade hinnaga, vaid võimaldatagu, et kirikud ja kogudused saaksid nende maade eest tarvilikku tasu, et sellest tasust läheks tarvilik osa leskedele ja väljateeninud kirikuametnikkudele kellameestest saadik! Selle vastu ei saa vist midagi olla, ja mina arvan, et siis ei ole ka koguduste ringkondades sellel tõsist vastuseismist. Sedaviisi asja korraldades rahuldame kõiki, ka maasaajaid. Ega siis see loomulik ei ole, kui üksikute inimeste käes rohkem maad seisab, kui nad seda suuda-

vad harida, kuid kõiki õigusi, mis selle maa-
pidamisega või valdamisega ühenduses, ei
tohita ka uisapäisa murda. Meie ise kõneleme
ühtepuhku õiguseriigist ja saame ometi sellega
toime, et silmapilgul, kus tõsiselt asja ei saa
otsustada, ühekorraga suuri otsuseid tehakse.
Siin kõneldakse 80 popsist Saaremaal ja kiriku
adramaadest, nagu oleks kogu Saaremaal
ainult nendest 80 popsist jutt, või nendest ini-
mestest, kes seal armuadra-maade peal istuvad.
Siin anti mõista, nagu asuks selle lese maadel
nii suur hulk popse. Sedaviisi kõneldi ja saadi
aru. See näitab, kui uisapäisa seda küsimust
käsitatakse. Sedaviisi ometi meie oma seadus-
andlikku võimu ei tohi tarvitada! Kui meie
tahame asja põhjalikult lahendada, siis valmis-
tatagu ometi niisugune seaduseelnõu, mis
kommisjonis vastu võetakse — misjaoks need
kommisjonid siis istuvad. Seaduseelnõu olgu
aga niisugune, mis põhjalikult läbi on töötatud
ja mida tõesti puhta südamega võib vastu võtta.
Kui teil on iha Suure-Jaani maadest või kuskilt
maad saada, siis teie kõnelete oma huvides, aga
kas meie tohime teie seisukohalt otsustada?!
Igaüks, kes tahab saada, sel on suur himu asja
lahendada oma seisukohast, aga meie ei tohi
siin otsustada üksinda selle järele, kuidas kel-
legi isu on, vaid meie vaatame, kuipalju õigust
on kellelgi! Sellelt seisukohalt arvan mina,
armuadra-maade küsimust võib ainult nõnda
lahendada, et mitte jälle olukordi ei looda, mis
ülekohtused on. Kui meie saame selle mää-
ruse nõnda läbi viia, et need maad võõranda-
takse õiglase tasu eest, ja see tasu läheb kogu-
dustele selleks, et neid summasid võib ära
kasutada seaduslike ülesannete peale, siis
ma arvan, meil ei ole midagi selle vastu. Rahva-
erakonna rühm on sarnasel korral ikka selle
poolt olnud. Siis võetagu ja pandagu meile
sarnane seaduseelnõu ette, ja meie võime siis
kohe selle poolt hääletada. Niikaua, kui seda
ei tehta, ei tohi meile kõiksuguseid inetusi
kaela luuletada, nagu peaksime meie kartma
lööma! (Vahelhüüded pahemalt poolt. —
O. Gustavson, stp: Eks iga mees näe
asja nii, nagu ta ise on.) ...Teie ärge arvake,
et see kellegisse mõjub, — kõik see demagoogia
on tühine! (Vahelhüüded pahemalt poolt.)
Mina olen tööd teinud, aga teie olete sõnu
teinud! Ärge tulge teie minule sedaviisi kõne-
lema, teie jätke mind rahule! (Vahelhüüded
pahemalt poolt.) ...Ärge nii väga suurus-
tage! (J. Vain, stp: Teie suurus on väga
küsitav. Vahelhüüded pahemalt poolt.)

Juhataja **A. Rei**: Palun rahu!

H. Anniko (krst): Rkl. härra Gustavson
ja härra Kärner on siin mõlemad seletanud, et

tegemist olla maal 80 perekonnaga, keda nüüd
tahetakse kohtadelt välja tõsta. Meie võime
endistest aegadest võtta näiteid, sest kiriku-
maade peal on ikka elanud popsised ja väikseid
rentnikke, ja keegi ei ole neid välja ajanud, ja
misparast tahetakse seda nüüd Saaremaal teha.
Siis härra Kärner kandis veel seda ette, et
Saaremaal olla üks koolimaja, ja seal olla käsk
antud, et kool peab välja kolima. Härra Kär-
ner, Teie käsitate siin ebaõigeid andmeid.
Mina olen Saaremaalt järele pärinud, kuidas
see asi tõesti on, seal on küsimus selle kooli-
maja omandamise õiguse juures käimas. Praost
Võhrman on selle maja omandanud ostuteel, ja
nüüd nõuavad tema pärijad vist seda maja
enesele. Aga Saaremaa maakonnavalitsus oli
selle maja omal ajal üle võtnud ja arwab, et tema
on nüüd selle maja peremees. Nagu ma kuul-
nud olen, on selle maja küsimus kohtu käes
lahendada. Mis nüüd Nõo kirikumaaadesse
puutub, siis võin öelda, et nõnda palju, kui
mina sealt kuulnud olen, on need maad lõpu-
likult välja andmata ja võib väga võimalik olla,
et maade planeerimisel kirikumees võib 3-4
lehma pidamiseks maad saada. Siit näeme, et
kõik need andmed, mis siin on ette kantud, ei
vasta täpselt tõele.

O. Gustavson (stp): Ma võin ainult
tervitada, et härra Anniko on lubanud seista
selle eest, et Nõo vaesele kirikumehel maad
antaks nõnda palju, et ta ära elada võib. Ma
usun, et kristlaste erakond ei jää rahule enne, kui
kirikumehel lubatud maa käes. Kui tänaste
sõnavõtmiste tagajärjel vähemalt üks isik oma
eluaegse töö eest tasu saab, siis on see kõnelus
enese tasunud.

Härra Tõnisson, kõik need asjad, millistest
Teie kõnelesite, oleksite võinud juba varemalt
härra Kerem'iga läbi arutada. Härra Kerem,
kes kuulub rahvaerakonda, oli tol ajal põllutöö-
minister, kui maaseaduse täiendamise ja muut-
mise seadus esitati. Ja imelikul kombel ei
võetud seaduseelnõusse neid armuadra-maid
ei põllutööministri kui algataja ega valitsuse
poolt mitte sisse. Kuidas siis on, härra Tõni-
sson, kas töötas põllutööministeerium härra
Kerem'i juhatusel uisa-päisa, või tegi seda Riigi-
kogu, kes nagu taevast kukkudes härra Luur'i
ettepanekul paugupealt selle nii tähtsa küsi-
muse otsustas. (J. Tõnisson, rhv: See on
ju Riigikogu asi.) Jah, härra Tõnisson, aga
ei maksa siis tulla ega teha suuri sõnu riik-
likust kaalumisest ning kavakindlast tööst.
(J. Tõnisson, rhv: Noh igatahes rohkem
kaalunud, kui viimasel silmapilgul!)
Mina arvan, et kui see küsimus nii eksprompt
otsustati, mis siis katki läheb, kui eksprompt
jälle heaks tehakse see, mis enne viltu aetud.

Nüüd on seda Kärner'i parandust vähemalt maakomisjon kaalunud. Aga härra Luur'i ettepanek ei olnud varem mitte kuskil arutamisel. Kui rkl. Kärner'i ettepanek vastu võetakse, mis oleks siis selle tagajärg? Aga see, et küsimus selgeks saaks. Arusaadav, et kirikumaade tasuküsimus eriseadusega lahendatakse ja et selle juures otsustada võidakse, et sissetulekud armuadra-maade müügist lähevad leskede ja vaestelaste ülespidamiseks. Aga on ometi selge, et riik ei saa mingisuguseid tasutingimisi teha kolmanda isiku päraltoleva maa kohta. Enne tuleb öelda, et riik uuesti omandab selle maa, mis maaseaduse täiendamise ja uuendamise seaduse põhjal tagasi antud, ja kui siis kord tasumaksmise seadus tuleb, siis nähakse selles ette, kuidas tähendatud maa eest saadud tasuga talitatakse. Siin pooldan mina härrade kristlaste ja Tõnisson'i arvamist, et need sissetulekud siis anda Saaremaa pastorite leskede ja vaestelaste äraelamise võimaldamiseks. Ei saa teha nõnda, et ühele head tehes teisele kurja tehtakse. Põllutöoministerium on praegu kahtlemata väga raskesse seisukorda pandud. Meil oli alles hilja aja eest küsimus kõne all, Uulu-Surjus nelja rendikohapidaja saatuse küsimus. Aga kahtlemata on palju raskem küsimus see, kui 1. maist 1926. aastast on põllutöoministerium dilemmi ees, mis teha 83 rentnikuga, kes siis enam sellest ajast riigirentnikud ei ole. Põllutöoministerium ei salga, et temal juba praegu selle küsimusega on palju raskusi. Ma ei saa aru, miks peaks selle küsimuse lahendamine veelgi raskemaks tehtama. Ei ole teist teed kui see: on tarvis heaks teha see viga, mis omalajal härra Luur'i ettepanekut vastu võttes tehti. Selleks on tarvis rkl. Kärner'i ettepanek vastu võtta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! On selge, et tuleb see viga parandada, mis omal ajal tehti, kui härra Anniko ja härra Luur armuadra-maade asjus siin oma ettepanekud tegid. Riigikogu ei saanud seda küllalt läbi kaaluda, nüüd on aga tegelik elu näidanud, et see nii jääda ei või. Härra Anniko ütleb küll, et kui maad ära võeti nii kogudustelt kui ka mõisnikkudelt, on seda tehtud revolutsiooni tuhinas, sellepärast tuleksid maad tagasi anda. Kui siit järeldusi teha, siis tulete otsusele, et terve Eesti riik on loodud revolutsiooni tuhinas ja tema tuleks tagasi anda Vene riigile. See on järeldus, mis siin teha võib. Minnakse tagasiandmises juba liig kaugele. Meil on kirikutele antud suured maalahmakad tagasi. Selle vastu ei olnud asunikkude esitajad. Nende esitaja härra Laretei hakkab nüüd isegi seda tagasiandmist teostama. Asjata ootavad inimesed praegu, et ülearused maad, mis siiski kirikumaa-

dest võiks välja anda, maatahtjatele kätte antaks. Isegi nende küsimuste peale ei pea asunikust minister tarvilikuks vastata. Tagasi antakse aktsiaid, tagasi tahetakse anda isegi hooneid, isegi tehnikum tahetakse välja visata, et anda hoone ühele era-organisatsioonile, nimelt kaubandus-tööstuskojale, kellel mingisuguseid õigusi selleks ei ole. Samal ajal pannakse rahvale suuri maksusid peale, nende varal luuakse kõiksuguseid фонде. Nii raskendatakse rahva seisukorda. Vaadake, ühelt poolt katsutakse varandused, mis riigi omad peaksid olema, tagasi anda üksikute inimeste kätte, teiselt poolt laotakse rahvale maksusid peale, katsutakse rahva käest välja võtta, mis võimalik on, ja sedagi veel lisaks anda sinna, kus teda juba isegi on. Kuhu see lõpuks niiviisi välja viib? Härra Tõnisson ütleb, et ei tohi mitte isu järgi käia. Aga see on praegu täiesti üksikute isu järgi käimine. Ei hoolitseta mitte selle eest, et selle all suur hulk kannatab. Nüüd on mängus üks või kaks leske pastori-prouat. Kogudustel on oma pensionikassad olemas. Ja kus seda ei ole, tuleb asutada. Mis teie kirikukongressid muud siis teevad, kas ei ole nende ülesanne kindlustada koguduste teenijate majanduslikku seisukorda. Looge pensionikassad. Et nüüd nende pensionide asemel tuleksid anda suured maalahmakad üksikutele inimestele riigi arvel, vaadake, see on ülekohtune nõudmine. Teie rääkisite ka Riigikogu prestiihi küsimusest. Kui Riigikogu niisugused otsused teeb, et rahva varandused lähevad üksikute inimeste kätte, nagu tema armuadra-maade kohta tegi, nagu tema tegi kirikutele maade tagasiandmises, nagu tema tegi isegi sellega, kui tema asunikkude toetusel maaseaduse põhjal võõrandatud maadest 75 hektaari suurused maad üksikute isikute kätte andis... (R. Penno, as: Ärge valetage.) Teie toetasite seda ettepanekut. Kelle toetusel läks 75 hektaari läbi? Vaadake, kui niisuguseid tagasiandmise otsuseid on tehtud, siis on alati Riigikogu prestiihi rikutud, sest sel puhul ei ole mitte küsitud rahva huvidest, vaid on just üksikute inimeste isu järgi käidud. Nende üksikute inimeste isul ei ole kunagi piiri. Ainuke võimalus on, kui tahetakse seda prestiihi jälle jalule seada, millest ka härra Anniko väga huvitatud oli, siis tuleb see ebanormaalsel tingimistel tehtud otsus annulleerida.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Kärner'il.

A. Kärner (stp): Ma vastaksin paari sõnaga härra Anniko'le selle koolimaa kohta. Kui kooli hoolekogu küsis järele, siis vastas selle peale Saaremaa koolivalitsus: „Saaremaa

maakonna koolivalitsus teatab, et kool asub Karja kiriku armuadra-maal, mis maaseaduse muutmise seaduse alusel võõrandamise alt vabastatud on, ja et koolile tarvisminevat maad muretseda eralepingu põhjal, või kui see võimata ja koolihuvide seisukohalt ei ole soovitav kooli teisele kohale üle viia, kust maad võib saada, siis haridusministeeriumi kaudu esineda sooviavaldusega Vabariigi Valitsusele, et ta koolile tarviliku osa maad sunduslikult võõrandaks". Kirja number on 5340, septembrikuust. Hoone asi on kohtus.

Juhataja **A. Rei**: Palun rahu, et võimaldada kõnelejale kõneleda. Kellel erajuttusid rääkida, neid palun saalist lahkuda ja seal omad asjad ära õiendada.

Th. Pool (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina loen tarvilikuks siin väikese õienduse teha härra Anniko seletuste kohta maakommisjoni seisukoha asjus. Siin tähendati, et maakommisjon on selle ettepaneku vastu. Sellest võis paista seda, nagu oleks maakommisjon seda sisuliselt arutanud ja siis otsustava seisukoha võtnud. Mina tahan selle peale tähelepanu juhtida, kuidas lugu maakommisjonis oli, et Riigikogu valesti seda ei tõlgitseks. Küsimus tõsteti, kui ma ei eksi, härra Vain'i poolt üles. Põllutöoministeeriumi esitaja seletas, et adramaade tagasiandmine tõesti on väga palju raskusi toonud. Teiselt poolt pooldas selle küsimuse käsitlemist härra Uibopuu, sest tema olla ettepaneku poolt, mis uisapäisa tehtud, hääletanud, ilma et küsimust oleks saanud läbi kaaluda. Härra Ostrat tähendas sedasama. Kuid otsust ja parandust ei võetud komisjonis just vormalsetel põhjustel vastu. Nimelt arvati osa esitajate poolt, et soovitamam oleks seda parandust valitsuse poolt esitada ja teiseks loeti ebakohaseks, et Riigikogu nii kiirelt oma otsused muudaks. Riigikogu maakommisjon soovis, et see parandus valitsuse poolt välja läheks.

Nii oli lugu, nagu mina sellest aru saan. Maakommisjon eitavale seisukohale paranduse kohta ei asunud, vaid enamus pooldas parandust. Vormilistel põhjustel arvas komisjon paremaks, et valitsus seda teeks. (H. Anniko, krst: Kas need takistused on kõrvaldatud?) Riigikogu ei ole uisapäisa otsusetegija, tal on tegemist nende ebapäistustega ja uisapäisa talituste likvideerimisega, millele kahjuks härra Luur ja kristliku erakonna esitajad omal ajal alguse panid.

Juhataja **A. Rei**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Köster'il.

O. Köster (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina võtan sõna ainult faktiliseks

märkuseks. Omal ajal, kui käesolev küsimus Riigikogus arutamisel oli, hääletas meie rühm armuadra-maade kui niisuguste vastu, ja nõudis nende likvideerimist, eriti arvesse võttes seisukorda, missuguses on armuadra-maadel asujad rentnikud Saaremaal. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Mul ei pruugi seda teile korrata, sest ma ei loe tarvilikuks teile seda seletada. (L. Johanson, stp: Mis Teie siis räägite. — J. Tiks, stp: Härra Ostrat ütles, et maakommisjonis on poolt hääletatud.) Riigikogus hääletas meie rühm tervelt selle vastu, soovides parandada armuadra-maadel rentnikkude olukorda ja viia neid asuniku tingimustesse. Möödunud suvel oli mul võimalus käia Saaremaal ja näha seda seisukorda, Ansekülas, Sõrvemaal, ja ka teistes kihelkondades, kus armuadra-maad on. Peab ütleva, et suur ülekoos on kristlaste poolt, rentnikke niisugusesse õiguslikult ja sisuliselt nii viletsasse seisukorda panna, et nad kohtade peal peavad nälgima või kohtadelt ära minema. Neid on kaitsnud meie rühm, ja kui käesolev küsimus arutamisel oli, siis väljendasid meie rühma esitajad selgesti oma seisukohta armuadra-maade kohta Riigikogus. Täna aga, nagu näha, tahavad sotsialistid provotseerida ja asja niikaugele viia, et armuadra-maid ei peaks ära võetama. See on karuteene, ja kahju on, kui valimise demagoogia armust nii kaugele läheb, et armuadra-maid ära ei võeta. Kuid meie rühm ennast teist eksitada ei lase ja jääb sellele seisukohale, kus ta ennegi on olnud. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Teie rühmal ei ole tähtsust.) Meie rühmal ikka see tähtsus on, nagu näha teie pealetungist meile. Teil on pahameel, et teie seltsimehe rkl. Vomm'i resolutsioonid asunikkude kongressil läbi ei läinud, aga mis mina sinna parata saan, et asunikud pole sotsialistid. Meie rühm asub alati oma seljataguse, valijate, seisukohal ja nende huvide kaitsel.

Kui kaugele on mindud demagoogia tuhinna, seda näitas härra Johanson'i märkus. Meie rühm ei ole 75 tiinu normi poolt hääletanud ühelgi juhtumisel, vaid 75 tiinu vastu Riigikogus, kui ka komisjonis. Meie oleme kindla seisukoha võtnud. (L. Johanson, stp: Missuguse seaduse juures, kas võõrandatud maade seaduse juures?) Põlise maa-tarvitamise seaduse ja kirikumaade küsimuse juures. Mu härrad, ma juhin lõpuks tähelepanu sellele, kui kaugele minnakse valimise-eelses demagoogia tuhinna, — kella 10. peale kunni praegu $\frac{1}{4}$ on tehtud pahema tiiva poolt erilisel äärmist demagoogiat. Kas see on Riigikogu töö! Ei ole tähtsad enam riigi ja rahva huvid, vaid tähtis on, valimisel kaks-kolm kohta võita viletsa hinna eest! Vaadake,

niikaugale ei tohi minna ja talitada, kui teie tahate aumehed olla, ja silmas pidada, et peaksite seisma riiklikul alusel kui Eesti sotsialistid. Kui aga niimoodi edasi talitate, siis ei ole teie koht küll siin, Eesti seadusandlikus asutuses.

A. Vomm (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina ei oleks muidu sõna võtnud, kui härra Köster poleks ebaõigeid andmeid ette toonud. Riigikogus armuadra-maade küsimuse juures, kui see küsimus arutamisel oli, hääletas asunikkude rühm armuadra-maade tagasiandmise vastu. Rkl. Johanson kõneles siin aga riigimaade tagasiandmisest. Mis puutub aga kirikumaade tagasiandmisesse, siis oli üks osa asunikkude rühmast selle poolt, et kirikumaadest 75 tiinu kirikule tagasi antakse ja samuti oli ka maakommisjonis asunik Ostrat selle poolt. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse puhul hääletas terve asunikkude rühm selle poolt, et 75 tiinu võib asundustalusid kokku osta. Härra Köster motiveeris erateel seda sellega, et neil oli põllumeestega kokkulepe: nemad hääletavad 75 tiinu poolt ja põllumehed toetavad madalamat maahinda. Kumb selles asjas tüsata sai, seda teavad Riigikogu liikmed ise.

Juhataja **A. Rei**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Köster'il.

O. Köster (as): Faktilise märkusena pean tähendama veel kord, et meie rühm 75 tiinu poolt ei ole hääletanud. Vast tuletavad härrad sotsialistid meelde, et see võis härra Martna olla, kes ütles, et 75-tiinune talu olla veel väike!

Mingisugust kokkulepet meil põllumeestega ei ole olnud, ka maahinna asjus mitte ja ei saanudki olla. Kuid tuletan veel kord meelde, et teil ehk midagi kihelemas oli, sest teie ei julgenud tol korral nimelist hääletamist toetada. Ja kui mõned toetasid, siis kamandas härra Gustavson nende toetajad käed maha. Sellega viisite maa hinna kõrgele, ja patt on selles teie peal, aga mitte meie pool.

O. Gustavson (stp): Tahaksin ainult väikese märkuse teha. Need härrad nimetavad end asunikkude esitajateks...

Juhataja **A. Rei**: Teil ei ole enam sõnaõigust, sest Teie olete juba kaks korda sõna saanud. (O. Gustavson, stp: Faktiliseks märkuseks!) Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Gustavson'il.

O. Gustavson (stp): Härra Köster on nimetanud demagoogiaks selle, mis siin on räägitud armuadra-maade tagasiandmise kohta.

83 väikeasuniku eluküsimus Saaremaal on kõne all, ja on väga omapärane kuulda, et asunikkude esitajad leiavad nende kaitse demagoogia olevat.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Väga austatud Riigikogu liikmed! Märkus armuadra-maade tagasiandmise kohta, missugune küsimus siin niipalju aega on ära võtnud, võeti, nagu Riigikogu liikmed mäletavad, 26. mail 1925. a. Riigikogu poolt vastuvõetud maaseaduse täiendamise ja muutmise seadusesse rkl. Luur'i ettepanekul. Hiljem kui Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitati maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus, ja see maakommisjonis arutamisel oli, esineti seal ühe osa komisjoni liikmete poolt ettepanekutega, armuadra-maade kohta läinud kevadel maaseadusesse sissevõetud märkuse tühistamise kohta. Peale selle tehti maakommisjonis ka teisi muudatus-ettepanekuid maaseaduse täiendamise kohta.

Pärast esialgset sisulist arutamist anti kõik komisjoni liikmete poolt tehtud parandused seisukoha võtmiseks Vabariigi Valitsusele. Vabariigi Valitsus ei võtnud sisuliselt seisukohta nende paranduste kohta, vaid esines maakommisjonis ettepanekuga, käesolevast seadusest kõik kaugemaleminevad parandused ja täiendused kõrvale jätta ja leppida ainult ettepanekuga neis piirides, nagu seaduseelnõu Vabariigi Valitsuse poolt oli esitatud, just nii nagu rkl. Vain ja rkl. Pool siin seletasid.

Maakommisjon leppiski selle Vabariigi Valitsuse seisukohaga, jättis kõik parandused kõrvale ja ühines ettepanekuga, esitada Riigikogule käesolev seaduseelnõu sel kujul, nagu ta valitsuse poolt esitatud oli, ainult mõne redaktsioonilise parandusega.

Nii ei ole täpne rkl. Anniko seletus, nagu oleks Vabariigi Valitsus sisuliselt eitava seisukoha võtnud armuadra-maade küsimuse kohta. (H. Anniko, krst: Ma ütlesin, et pidi erikomisjoni antama.) Peale selle ei ole sisuliselt õige ka härra Kärner'i oletus, et armuadra-maad on kõik Rootsi valitsuse poolt kingitud. Neid maid on kingitud ka hiljem, näiteks Laiuses. See küsimus on maakommisjonis otsustatud ilma pikemate sisuliste arutusteta, ja sellepärast ei saa ma siin komisjoni nimel toetada mingisuguseid kaugemaleminevaid parandus-ettepanekuid, vaid toetan seaduseelnõu vastuvõtmist sel kujul, nagu ta esitatud, ilma mingisuguste lisandusteta.

Juhataja **A. Rei**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Kerem'il.

A. Kerem (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Rahvaerakonna Riigikogu rühma nimel on mul au järgmist teatada. Meie ei poolda seisukohti, et tarvis oleks kirikumaa-delt väikeasunikke välja tõsta, kuid ühtlasi on Riigikogu omalajal otsustanud, et armuadra-maade pealt saadavad sissetulekud jäävad kiriku kasutada. Sellepärast ei saa meie pooldada seisukohti, mis ümber otsustavad selle küsi-muse, enne kui ära oleks otsustatud, mis kiri-kutele selle asemele, mis neilt ära võetakse, antakse. Sellepärast ei saa ka meie ettepanek-ut, mis selles mõttes tehtud, toetada. Kui aga see ettepanek peaks läbi minema, siis on meil eriti kavatsusel veel täiendavate ette-panekutega tulla, mis lahendaksid selle küsi-muse, mis armuadra-maade asemele kiriku-tele anda tuleb, kui need kirikute käest siiski ära võetakse.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Kärner'i poolt on ette pandud uus paragrahv, § 3. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Mulle pais-tab, et enamus on poolt. (Vahelhüüe pare-malt poolt: Ei ole.) Hääletan uuesti. (Hääletatakse.) Poolt on 39 häält, vastu 33, seega on rkl. Kärner'i ettepanek vastu võetud.

Sõna on täiendavaks ettepanekuks rkl. Kerem'il.

A. Kerem (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Kuna vastuvõetud otsusega para-grahv või märkus, mis armuadra-maid käsi-tas, ja mis neid kiriku kasutada jättis, maha on kustutatud, siis on selge, et kogudus ka tule-vikus ka armuadra-maade tulused enam ei saa. Leian, et see seisukord loomulik ei ole. Peale selle on ka nende tulude küsimus, mis riik saab kirikumaa-delt, senni lahtiseks jäe-tud. See ei ole loomulik, kuna meil tasuküsi-mus teiste maade kohta on ära otsustatud. Niipalju kui ma mäletan, teeb kirikumaa-de hulk välja tervest võõrandatud maapinnast 2%. Kirikute ümber on koondunud vähemalt $\frac{9}{10}$ meie rahvast. Järelikult, kui kiriku varan-dusi riigile üle võetakse, siis õieti on siin ühest taskust teise panemisega tegemist. Et aga kirik võiks edukalt tegutseda, vajavad kogudused kindlasti vastavaid toetusi, ja mina arvan, et meie rahvas ei ole sedavõrd kirikuvaenuline, et tema neid toetusi kirikule keelaks. Kuid selge on, et neid toetusi kirikule ei saa mitte tarvitajate kulul teha, eriti nende uute asuniku-de kulul, kes juhuslikult kirikumaa-dele on asunud. Sellepärast arvan, et riik peab ka siin nii toimima, kui kõigi teiste asunikku-de suhtes, kes riigimaa-dele asetatud. Aga mis mõttes siis riik kirikule võiks vastu tulla? Ta saaks

vastu tulla selles mõttes, et riik kõik kiriku-maadest saadava tulu kogudustele toetuse näol tagasi annaks. (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) Minule paistab, härra Gustavson, et see ei ole nii hiigla suur summa, millest rääkida ei või, kui eriti arvesse võtta just seda, et siin on umbes 2% maadest tegemist. Neil motiividel teengi ettepaneku, juurde võtta § 4, mis järgmise sisuga: „Kõik tulud, mis riik saab maaseaduse alusel võõrandatud kiriku-maadest, antakse kogudustele tagasi, kellelt maa võõrandatud, ülesannete teostamiseks, mis enne maaseadust võõrandatud kiriku-maade peal lasusid.

Vabariigi Valitsuse määramisel võidakse iga-aastaste tulude asemele välja maksta nende tulude kapitaali väärtust, aluseks võttes kesk-mist viimase viie aasta jooksul olnud aasta-tulused.

Teises lõikes tähendatud kapitaali välja-maksmine sünnib 5%-listes väärtpaberites, mis 36 aasta jooksul kustutatakse.

O. Gustavson (stp): See võib ju väga sümpaatlik ettepanek olla, kes seda teab, kahju on ainult sellest, et selle sümpaatliku ette-panekuga ei ole saanud Riigikogu liikmed tutvuneda. Tasuseaduse küsimust otsustati ka kiirelt, aga seal siiski oli Vabariigi Valitsuse seisukoht, oli maakommissjoni seisukoht. Siin aga tahetakse, istudes maha, ettepanek paberile panna, millega kogu kirikumaa-de küsimus on otsustatud. Härra Tõnisson on täna meile rääkinud Riigikogu pillapalla tööst. Härra Tõnisson, mina arvasin küll, et Teie sellest teistsugused järeldused teete ja sel ajal, kui teistele etteheiteid teete pillapalla töötegemise kohta, siis vähemalt sarnase ettepanekuga oma väite püstitamiseks ei võiks mitte tulla. Aga on tuldud, sest siin maksab ju ka see, et ärge meie tegusid tähele pange, vaid meie sõnu. (J. Tõnisson, rhv: Teie ärge mõnitage!) Ma ei mõnita, vaid arvan, et Riigikogu tõesti mitte niiviisi pillapalla töötada ei tohiks. Teie soovitate teistele mitte ülepeakaela tööd teha, kuna nüüd tahate kirikumaa-de tasumaksmise küsimust otsustada, ilma et seda ükski kom-misjoni kaalunud oleks. Ma küsiks sin Teilt, härra Tõnisson, kuidas seda töötamisviisi võime atesteerida?

A. Anderkopp (töer): Meie ei saa kui-dagi toetada seda ettepanekut, mis rahvaera-konna rühma nimel härra Kerem esitas. Küll aga leiame, et päris loomulik on, kui armu-adra-maadest vastavad tulud lähevad vasta-vate koguduste kasutada, kes siis neid tarvi-tavad selle otstarbe järgi, nagu armuadra-

maade tuludega ette ära nähtud, kus nad lähivad heategevateks otstarveteks. Selle põhjal teen ettepaneku, vastu võtta uus paragrahv, mis analoogiline härra Kerem'i ettepanekule, järgmisel kujul: „Armudra-maadest saadavad tulud lähivad vastavate koguduste käsutusse.“

A. Kerem (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Mulle paistab, et ühes asjas on saadud kokku leppida, et see osa tuludest, mis armudra-maadest saadakse, kirikule tagasi tuleb anda. Minu teada on nii armudra-maad, kui ka kirikumaad Balti eraseaduses kõik ühe paragrahvi alla viidud. Neid lahutatakse ainult peensustes, kuna üldiseloому poolt need maad kõik olid koguduste tarvitada, nende ülesannete teostamisel. (O. Gustavson, stp: Kui need ühesugused on, miks siis kõiki kirikumõisaid ei või tagasi anda?) Kirikumõisaid anti juba osalt tagasi, ja kui teie arvate, et seda vähe on, siis võib ju veel ettepanekuid teha ja muuta. Mul aga ei ole selleks kavatsusi ja minul ei ole mingit põhjust haiget teha kirikumaade rentnikkudele, sest minu arvates peavad kirikumaade kasutajad samavõrd soodustatud tingimustel elama, kui teised, kes mõisamaadele on asunud. Ja ma arvan, kui siin tahetakse kirikumaade küsimus otsustada, siis tuleb seda teha täies ulatuses, aga mitte ühes väikeses osas, et suurem osa jätta veel otsustada III Riigikogule.

Juhataja A. Rei: Sõna on rkl. Laarman'il.

M. Laarman (põl): Ei tarvita.

Th. Pool (töer): Ma pean õienduseks härra Kerem'i seletusele tähendama, et kogudusemaade ja armudra-maade vahel on vahe. Nimelt armudra-maad, kui neid otsekohesteks ülesanneteks ei tarvitatud, võisid tagasi võetud saada, kuna aga kogudusemaade kohta seda õigust kellelgi ei olnud. Minu arvates, kui meie parandust pooldaksime, siis kalduksime seadusest õige kaugele kõrvale. Kuigi koguduste varanduste eest tasumaksimise küsimus otsustatud saab härra Kerem'i ettepanekuga, võib nii tulla, et võetakse läbikaalumata küsimused üles ja tehakse otsused, ilma et teatakse, missugused kombinatsioonid võivad tekkida.

Härra Anderkopp'i ettepanekus tahetakse küsimust just sel kujul lahendada, mille vastu ka valitsuse esitajad ei vaielnud. Need tulud kasutatakse sel määral ja sel kujul, nagu nad

ülevõtmise ajajärgul saadakse. Muudatusi ei tule, ainult võetakse ära võimalus armudra-maadest asuvaid rentnikke ebakindlale seisukorrale asetada.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Ei tarvita.

Juhataja A. Rei: On tehtud kaks ettepanekut, esiteks rkl. Kerem'i poolt: „Teen ettepaneku, vastu võtta järgmine paragrahv: „Kõik tulud, mis riik saab maaseaduse alusel võõrandatud kirikumaadest, antakse kogudustele tagasi, kellelt maa võõrandatud, ülesannete teostamiseks, mis enne maaseadust võõrandatud kiriku maade peal lasusid.“

Vabariigi Valitsuse määramisel võidakse iga-aastaste tulude asemele välja maksta nende tulude kapitaali väärtust, aluseks võttes keskmist viimase aasta jooksul olnud aasta tulusid.

Teises lõikes tähendatud kapitaali väljamaksmine sünnib 5-protsendilistes väärtpaberites, mis 36 aasta jooksul kustutatakse.“

Teiseks, rkl. Anderkopp'i poolt: „Teen ettepaneku, vastu võtta uus paragrahv: „Armudra-maadest saadavad tulud lähivad vastavate koguduste käsutusse.“

Kuna need on kaks paralleel-ettepanekut, siis panen nad esiteks „poolt“ hääletamisele, ja kui kumbki ettepanek ei saa nõutavat enamust, siis asun „poolt“ ja „vastu“ hääletamisele.

Hääletamisele tuleb rkl. Kerem'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nüüd panen hääletamisele rkl. Anderkopp'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Rkl. Kerem'i ettepaneku poolt on 27 häält, rkl. Anderkopp'i — 21 häält. Kuna kumbki ettepanek ei ole saanud absoluutset enamust, siis asun „poolt“ ja „vastu“ hääletamisele. Rkl. Kerem'i ettepaneku poolt on rohkem hääli, sellepärast panen ta esimeses järjekorras hääletamisele. (Hääletatakse.) Panen hääletamisele rkl. Anderkopp'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Rkl. Kerem'i ettepaneku poolt on 29 häält, vastu 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Rkl. Anderkopp'i ettepaneku poolt on 30 häält, vastu 23 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Ühtlasi on ka käesolev eelnõu II lugemisel vastu võetud.

Korra kohta on sõna rkl. Virma'l.

K. Virma (stp): Teen ettepaneku, ühe-tunniline vaheaeg määrata, kunni kella 5-ni. Sest tuleb silmas pidada, et protokoll kirjutamises võib takistusi tulla, kui inimesed ei saa lõunale minna.

Juhataja **A. Rei**: On ettepanek tehtud, vaheaeg määrata kella 5-ni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Kuulutan vaheaja kella 5-ni.

Vaheaeg algab kell 4 p. 1.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 5 p. 1.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Kuna rahaasjanduse komisjoni aruandja Laarman puudub, jääb vahele linatööstuse laenu seadus — II lugemisel.

16. Eesti ja Helveetsia vahelise kaubalepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1 ja 2.

Eesti ja Helveetsia vahelise kaubalepingu kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Helveetsia vaheline kaubaleping, mis alla kirjutatud Bernis 14. oktoobril 1925. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge sellest avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

17. Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1 ja 2.

Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti-Briti kauba- ja laevandusleping, mis alla kirjutatud Tallinnas, 18. jaanuaril 1926. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu kui ka selle kohta käiva deklaratsiooni ingliskeelne algtekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

18. Eesti vabariigi ja Ameerika Ühisriikide vahel 28. oktoobril 1925. aastal sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna**: Seaduse pealkirjas on aruandja nõusolekul redaktsiooni komisjoni liikmete poolt väikene redaktsiooniline muudatus tehtud ja kõlab seaduse pealkiri selle muudatusega järgmiselt: „Eesti vabariigi ja Ameerika Ühisriikide vahel võla korraldamise kohta sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus.“

Juhataja **A. Jürman**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **M. Martna** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § § 1 ja 2.

§ 1. Eesti vabariigi ja Ameerika Ühisriikide vahel Washingtonis 28. oktoobril 1925. a. sõlmitud kokkuleppe võla fundeerimise kohta tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu tekst ühes eestikeelse tõlgega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **A. Jürman**: Kuna rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Oja puudub, jääb vahele omavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — II lugemisel.

19. Papiniidu-Sindi-Eidapere Lelle raudtee ja harutee Viluvere-Vana-Vändra ehitamise ja krediidi määramise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1—4.

Papiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee ja harutee Viluvere-Vana-Vändra ehitamise ja krediidi määramise seadus.

§ 1. Ehitada Papiniidust üle Reiu ja Pärnu jõe Sindi kohal läbi riigi päralt oleva Taali metsa ja Pärnu linna päralt oleva Viluvere metsa ning riigi päralt oleva Kõnnu metsa üle Eidapere jaama kunni Lelle jaamani uut raudteeliini haruteega Viluvere-Vana-Vändra üldise pikkusega 84 km., kusjuures ära kasutada tuleb osa olemasolevat raudteeliini Eidapere-Lelle.

§ 2. Uus raudtee ehitada 75 sm. rööpa-vahega majanduslikul teel teedeministeriumi arvel üldiseks tarvitamiseks.

§ 3. Selle raudtee ehitamise kulud mää-

ratakse kindlaks 249 miljonit marka, missugused kulud kaetakse 1925. a., 1926./27. a. ja 1927./28. a. teedeministeeriumi erakorralistest eelarvetest.

§ 4. Papiniidu-Lelle kitsarööpeline raudtee ühes Viluvere-Vana-Vändra haruga ühendatakse kasutamise mõttes Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudteega ja kasutamist teostatakse „Üldiste juurdeveo raudteede seaduste“ alusel teedeministeeriumi kaudu.

20. Papiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus — II lugemisel. Juhataja **A. Jürman:** Kuna üldkommisjoni aruandja Kana puudub, on sõna aruandjana üldkommisjoni esimehel rkl. Jõeäär'il.

Üldkommisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Papiniidu-Lelle raudtee ehitamiseks maade ja ehituste võõrandamise seadus.

§ 1. Papiniidu-Sindi-Eidapere-Lelle raudtee ja Viluvere-Vana-Vändra harutee ehitamiseks võõrandatakse Pärnu maakonnas tarvisminev maa-ala kogupinnaga kunni 400 ha ühes päraldustega teedeministri poolt kinnitatava plaani järgi.

§ 2. Võõrandatud maade, ehituste ja päralduste eest maksetakse sennistele omanikkudele tasu teedeministeeriumi poolt uute raudteede ehitussummadest maksvate seaduste järgi.

§ 3. Teedeministeeriumile antakse õigus kohe peale käesoleva seaduse maksmahakkamist võõrandatavate maa-alade ülevõtmisele asuda.

21. Nuhtl. seaduse §§ 354., 358., 359. ja sõjaväe nuhtl. seaduse §§ 232., 234. ning 240. muutmise seadus — II lugemisel. Juhataja **A. Jürman:** Kuna üldkommisjoni aruandja Kornel puudub, on sõna üldkommisjoni esimehel rkl. Jõeäär'il.

Üldkommisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Nuhtl. seaduse §§ 354., 358., 359. ja sõjaväe nuhtl. seaduse §§ 232., 234. ning 240. muutmise seadus.

I.

Nuhtl. seaduse §§ 354, 358 ja 359 muudetakse järgmiselt:

§ 354. Ametnikku või teenijat, kelle käes või valitsemisel on teenistuse alal temale usaldatud riigi-, omavalitsuse või eravarandus, ja kes süüdlane selles, et ta seesugust varandust või sellest saadud sissetulekuid omastas või raiskas, karistatakse:

kui ta enne kuritarvituse avalikukstulemist omastatud või raisatud varanduse täielikult ära tasus — vangistusega § 38. esimese astme järgi;

kui ta pärast kuritarvituse avalikukstulemist omastatud või raisatud varanduse ära tasus, siis karistatakse teda: vangirooduga § 31. neljanda astme järgi.

Kui süüdlane pärast kuritarvituse avalikukstulemist omastatud või raisatud varandust täielikult ära ei tasanud, siis karistatakse teda:

kui omastatud või raisatud varanduse väärtus ei ulata üle 100.000 marga — vangirooduga § 31. teise astme järgi;

kui omastatud või raisatud varanduse väärtus ulatab üle 100.000 marga — sunnitööga § 19. viienda astme järgi;

iseäranis tähtsatel kordadel — sunnitööga § 19. neljanda astme järgi.

Omastatud või raisatud varandus nõutakse süüdlaselt sisse n. s. § 59. üldmääruste järgi.

§ 358. Ametnikku või teenijat, kes süüdlane selles, et ta tema valitsemisel olevates tulude ja kulude asjus ametlikku tuluderaamatusse tõelikult saadud tulust meelega vähem sisse kandis või sugugi sisse ei kandnud, või et ta kulude-raamatusse tõelikult tehtud kulust meelega rohkem sisse kandis, karistatakse:

rahatrahviga sissekandmatajäänud tulu või ülemäära sissekantud kulu kahekordses suuruses ja peale selle veel sunnitööga § 19. viienda astme järgi.

§ 359. Kui ametnik või teenija, kes süüdlane tema kätte teenistuse alal usaldatud riigi-, omavalitsuse- või eravaranduse omastamises või raiskamises, kohtu eest kõrvalehoidmise sihiga ära jookseb või oma kuriteo varjamiseks dokumente võltsib, siis karistatakse teda: sunnitööga § 19. neljanda astme järgi.

Peale selle nõutakse süüdlaselt sisse omastatud või raisatud varanduse väärtus.

II.

Sõjaväe nuhtl. seaduse §§ 232, 234 ja 240 muudetakse järgmiselt:

§ 232. Sõjaväeteenistuses seisvat isikut, kelle käes või valitsemisel on teenistuse alal temale usaldatud riigi-, omavalitsuse- või eravarandus ja kes süüdlane selles, et ta

seesugust varandust või sellest saadud sissetulekuid omastas või raiskas, karistatakse:

kui ta enne selle kuritarvituse avalikukstulemist omastatud või raisatud varanduse täielikult ära tasus — kodanliku vangistusega n. s. § 38. esimese astme järgi;

kui ta pärast kuritarvituse avalikukstulemist omastatud või raisatud varanduse täielikult ära tasus, siis karistatakse teda:

kodanliku vangirooduga n. s. § 31. neljanda astme järgi.

Kui süüdlane pärast kuritarvituse avalikukstulemist omastatud või raisatud varandust täielikult ära ei tasunud, siis karistatakse teda:

kui omastatud või raisatud varanduse väärtus ei ulata üle 100.000 marga — kodanliku vangirooduga n. s. § 31. teise astme järgi;

kui omastatud või raisatud varanduse väärtus ulatab üle 100.000 marga — sunnitööga n. s. § 19. viienda astme järgi;

iseäranis tähtsatel kordadel — sunnitööga n. s. § 19. neljanda astme järgi.

Omastatud või raisatud varandus nõutakse süüdlaselt sisse n. s. § 62. üldmääruste järgi.

§ 234. Kui isik, kes süüdlane tema kätte teenistuse alal usaldatud riigi-, omavalitsuse- või eravaranduse omastamises või raiskamises, kohtu eest kõrvalehoidmise sihiga ära jookseb või oma kuriteo varjamiseks dokumente võltsib, siis karistatakse teda:

sunnitööga n. s. § 19. neljanda astme järgi.

Peale selle nõutakse süüdlaselt sisse omastatud või raisatud varanduse väärtus.

§ 240. Süüdlast selles, et ta tema valitsemisel olevates tulude ja kulude asjus ametlikusse tulude-raamatusse tõelikult saadud tulust meelega vähem sisse kandis või sugugi sisse ei kandnud või et ta kulude-raamatusse tõelikult tehtud kulust meelega rohkem sisse kandis, karistatakse:

rahatrahviga sissekandmata jäänud tulu või ülemäära sissekantud kulu kahekordses suuruses ja peale selle veel sunnitööga n. s. § 19. viienda astme järgi.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu asub vahelejäänud päevakorra-punkti juurde.

22. Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Omavalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus.

I.

Valla- ja maakonnavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse muutmise ja täiendamise seadus („R. T.“ nr. 3 — 1921. a., sead. nr. 19) muudetakse järgmiselt:

Punkt 15. Maakonna- ja vallanõukogude poolt vastuvõetud maksude määrad kuuluvad rahaministri kinnitusele.

II.

Vene ajutise valitsuse poolt 29. septembril 1917. a. antud linnade sissetulekute ja väljaminekute seaduse muutmise ja täiendamise seadus („R. T.“ nr. 3 — 1921. a., sead. nr. 20) muudetakse järgmiselt:

§ 12. §§ 71. 74. 79. 80. 88. 92. 97. 98. 102. ja 105. ettenähtud maksude ülemmäärad kaotatakse, kusjuures nende paragrahvide alusel linnavolikogude poolt vastuvõetud maksude määrad kuuluvad rahaministri kinnitusele.

Juhataja **A. Jürman**: Kuna maakommissjoni aruandja rkl. Pool puudub, jääb praegu vahele peremeheta-maade tarvitamise seadus — II lugemisel.

23. Laevasõidu Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Masik** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § § 1—16.

Laevasõidu riikliku laenufondi seadus.

§ 1. Kaubalaevade ehitamiseks või kapital-ümberehitamiseks kodumaal ja ostmiseks välismailt asutatakse riiklik laenufond, mille tarvitamine sünnib käesoleva seaduse alusel.

§ 2. Laenufond moodustatakse ja täiendatakse riigi eelarve korras määratavatest krediitidest.

§ 3. Laenu määramiseks moodustatakse Vabariigi Valitsuse poolt vastav komitee kaubandus-tööstusministeeriumi juurde. Komitee otsused astuvad jõusse peale kinnitamist kaubandus-tööstusministri poolt.

Laenude väljaandmist ja arvepidamist toimetatakse kaubandus-tööstusministeeriumi poolt.

§ 4. Laenusid antakse Eesti kodanikkudele, ühisustele ja seltsidele, kelle laevad Eesti lipu all sõidavad.

§ 5. Laenusaamiseks tuleb esitada § 15. põhjal väljaantavates määrustes ettenähtud korras kaubandus-tööstusministrile palvekiri.

§ 6. Kui laen kindlustatakse laevaga, ei või laenusumma tõusta üle 50% laeva hinnast.

Laenu kindlustuseks tuleb sellel juhtumisel kaubandus-tööstusministeeriumile anda laeva esimene hüpoteek ja kinnituse poliis; viimane summa peab olema vähemalt 25% kõrgem kui laenusumma. Kinnituse mitte-uuendamise juhusel teeb seda enne tähtaja kättejäudmist kaubandus-tööstusministeerium laenusaaja kuulul.

§ 7. Kui kahe kuu jooksul pärast komitee otsuse kinnitamist kaubandus-tööstusministri poolt laenusaamise õigus kasutatud ei ole, kaotab laenusaaja sellekordse laenusaamise õiguse.

§ 8. Antud laenu pealt maksab laenusaaja 6% aastas. Alates 4-da aastaga, peab laenusaaja iga aasta tagasi maksma $\frac{4}{7}$ laenust, nii et 10 aasta järele, laenusaamise päevast arvates, terve laenu summa täielikult tasutud oleks. Protsendid kui ka tagasimaksused sünnivad kaks korda aastas, igal aastal mitte hiljem 30. juuni ja 31. detsembril.

§ 9. Kui laenusaaja laenu tähtjaks ära ei maksa või teisi laenutingimusi ei täida, on kaubandus-tööstusministril õigus laenu kindlustuseks antud laevu või teisi varandusi avalikul enampakkumisel ära müüa.

Kui § 8. ettenähtud laenuosa sama paragrahvis tähendatud tähtjaks ära ei makseta, võetakse selle laenuosa pealt 6% asemel Eesti panga diskonto-protsent kunni maksmise päevani.

§ 10. Kui laenuaja vältel kaubandus-tööstusminister tunnistab mitterahuloldavaks ennem esitatud kindlustused, peab neid antud tähtjaks uute vastuvõetavate vastu ümber vahetama.

§ 11. Laenusaaja peab kaubandus-tööstusministri poolt kindlaksmääratud tähtjal ning kujul iga aasta aru andma selle kohta, missuguses ulatuses ja tagajärgedega tegutseb laenusaaja laevasõidu ettevõtte. Samuti peab laenuvõtja aru andma laevade seisukorra kohta, mis laenu kindlustuseks panditud.

§ 12. Kui laenu kestuse ajal laevasõidu ettevõtte peaks kokku tõmmatama, võib kaubandus-tööstusminister laenu kas vastavalt vähendada, ehk koguni üles öelda, missugusel juhtumisel laen ministri poolt määratud tähtjaks peab tasutama.

§ 13. Laenude protsendid ja tagasimaksetavad summad lähevad laenufondi suurendamiseks, kunni see kasvanud 500 miljoni margani. Sellest momendist peale kantakse sissetulevad summad riigi sissetulekuteks.

§ 14. Enne 10 aastat, arvates laenamise päevast, võib selle seaduse põhjal ehitatud, ostetud või remonteeritud laevu müüa Eesti kaubandus-tööstusministri loal, väljamaale — Vabariigi Valitsuse loal.

§ 15. Täiendavad määrused laevasõidu laenufondi asutamise, hoidmise, laenu nõutamise ja kasutamise kohta antakse Vabariigi Valitsuse poolt, kaubandus-tööstusministri ettepanekul ning avaldatakse „Riigi Teatajas.“

§ 16. Selle seaduse jõusseastumisel kaotab oma maksvuse kaubandusseaduse § 149. märkuse juurde lisa (S. k. XI k. 2 j. 1912. a. järg) määrused laenude andmise kohta Venemaal Vene materjalist uuesti ehitatud puust ja metallist merekaubalaevade muretsemiseks.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu läheb tagasi vahelejäädud päevakorra-punkti juurde.

24. Peremehe- ja Maakomisjoni aruand- ta maade tar- ja asemel on sõna maa- vitamise sea- komisjoni esimehel, rkl. dus — II luge- Sepp'al. misel. Maakomisjoni aru- andja J. Sepp kannab

ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Peremehe ta maade tarvitamise seadus.

Aruandja **J. Sepp** (loeb):

§ 1. Riiklikku maatagavarasse arvatakse maad, mille viimasteks omanikkudeks enne Eesti-Vene rahulepingu sõlmimist olid külakogukonnad, maaühisused, asutused, juriidilised ehk eraisikud, kes ei ole Eesti kodanikud või mis ei asu Eesti vabariigi piirides ja kui nad ei ole asunud tähendatud maade valdamisele — eraisikud 1-seks maiks 1927. a., teised 1. maiks 1926. a. Peale nimetatud täht-aegu lähevad tähendatud maad põllutööstusministeeriumi korraldusse.

Juhataja **A. Jürman**: § 1-se kohta on põllutööstusministri poolt tulnud kirjalik ettepanek: „Teen ettepaneku, § 1. vastu võtta järgmises redaktsioonis: § 1. Riiklikku maatagavarasse arvatakse Eesti-Vene rahulepingu põhjal Eesti vabariigi piiridesse tulnud maa- alasse kuuluvad maad, mille viimasteks era- omanikkudeks enne rahulepingu sõlmimist olid külakogukonnad, maaühisused, asutus- ed või teised juriidilised isikud, mis ei asu vabariigi piirides, või isikud, kes ei ole Eesti kodanikud ja kui nad ei ole asunud tä- hendatud maade valdamisele — eraisikud 1. maiks 1927. aastaks, teised 1. maiks 1926.

aastaks. Peale nimetatud tähtaegu lähevad tähendatud maad põllutöoministeeriumi korraldusse.“

Kohtuminister T. Kalbus: Et põllutöoministrit siin ei ole, siis võiksin ma niipalju selle uue redaktsiooni kohta teatada, et see ei ole sisuliselt muudetud, on täpsemalt redigeeritud nii, et mingisugust kahtlust ei oleks, see seadus käib ainult nende maaosade kohta, mis Petseri- ja Naroova-taguselt maalt meie riigi külge on tulnud. Praegune redaktsioon, mis komisjoni poolt esitatud, ei ole sedavõrd selge, kuna põllutöoministri poolt esitatud redaktsioon on kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna poolt läbi vaadatud, ja sellepärast võin ma seda redaktsiooni teatada. Just eksituse ärahoidmiseks on uus redaktsioon esitatud.

Aruandja J. Sepp: Komisjoni nimel võin ühineda tehtud ettepanekuga, sellepärast et komisjonil oli igatahes seisukoht see, et maad, mis redaktsioonis tähendatud, piiriäärsete maade alla kuuluvad.

Juhataja A. Jürman: Aruandja on põllutöoministri poolt esitatud ettepanekuga ühinenud. Panen § 1-se hääletamisele põllutöoministri poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja J. Sepp (loeb):

§ 2. § 1. tähendatud maadest lahutatakse maakohad põllumajapidamiseks ja antakse kasutamiseks riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses ettenähtud alustel. Maakohtade väljaandmise korra määrab kindlaks Vabariigi Valitsus, kusjuures eestkätt maaga võimalikult tuleb rahuldada külakogukondi ja maaihisusi, kelle maad piirijamisel poolitati.

V. Grigorjev (vn): Я вношу поправку к § 2. Поправка заключается в том, что из земельного запаса безхозяйных земель, в первую очередь и бесплатно дается земля приграничным крестьянам, у которых остались их земли по ту сторону проволоки.

J. Vain (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle põhimõtte vastu, mida rkl. Grigorjev'i parandus sisaldab, ei ole midagi vaielda, kuid ainult põhimõtte deklareerimisest vast ei ole küllalt, tarvis on kindlalt ära määrata, et külakogukonnad ja maaihisused

oma maa väärtusele vastava maa saaksid. Sellepärast peaks siin ütleva, et neile esimeses järjekorras antakse, et samaväärtuslikku maad andma peaks. Meie ei saa öelda, et maad, mida deklaratsiooni järgi antakse, saaks samapalju olema. Väga võimalik, et maa, mis siia jäi, parem oli, või jälle halvem sellest, mis piiri taha jäi, siis oleks sama palju tiinusid saada ühedale ülekohtune, teistele aga jälle kasulik. „Põllumajandusliku väärtuse ja otstarbe poolest üldiselt vastab“, see mõiste on meil juba kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korralduse seadusesse võetud, on järelikult juriidiline mõiste. (B. Oja, tões: Kes kindlaks teeb, kuipalju piiri taha jäi?) Kui palju piiri taha jäi, see on põllutöoministeeriumil teada. On samuti teada, et siia poole võõrast maad vähem jäi, kui siinsélt inimestelt ja asutustelt sinna poole. Kui tahaksime eraisikutele maad andma hakata, seisaksime küsitava ülesande ees. Peaks ära tähendama, kui kaugele see maa piiri taha jäi, vastasel korral tuleks, kel siin oli mõisa ja teises, kolmandas kubermangus teine, maad anda. Üldse peab arvama, et kui eraisikul maad on siin ja seal, siis ta niivõrd õigustatud pole maad saama, liiategi, kui maad siia poole piiri vähem jäi. Sest kui sinna jäänud talu oleks ainukene varandus olnud, siis olles põlluharija ei oleks ta sellest lahkunud, vaid piiri taha elama jäänud. Jäi ta siia, siis on temal siin teine maatükk või mõni muu varandus eraomanduseks. Teisest küljest, arvesse võttes, et arusaamatused võivad tekkida, peaks selgesti ära öeldama, missuguse nende maa asemel nad maad saavad, ja nimelt selle asemel, mis senni nende eraomanduseks oli. Eesti-Vene rahulepingu sõlmimiseni võis neil rohkem maad olla, teatavasti haarati revolutsiooni järele suur hulk maid kasutamisele, mida juriidiliselt ei võidud omanduseks kinnistada. Tõuseksid suured vaidlused esile, kui meie ära ei fikseeriks, missuguse maa asemele tuleb neile maad anda.

Sellepärast teen ettepaneku, § 2. tekst vastu võtta järgmisel kujul: „§ 2. Paragrahv 1-ga loodud maatagavarast antakse külakogukondadele ja maaihisustele, kelle maa võõra riigi piiridesse jäi, maa, mis oma põllumajandusliku väärtuse ja otstarbe poolest üldiselt vastab enne rahulepingut nende omanduseks olnud kuid piiri taha jäänud maale. Ülejäänud maadest lahutatakse... (end. tekst)“ ja viimane lause välja jätta.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Sepp: Komisjoni nimel ei saa mina ühineda ei härra Grigorjev'i

ega härra Vain'i ettepanekuga. Härra Grigorjev'i ettepanek näeb ette, et maad antakse tasuta, nagu § 1. tähendatud, neile asutustele ja isikutele, kelle maad teisele poole piiri jäänud. Härra Vain'i ettepanek näeb ette, et maad antakse umbes samas väärtuses tasuta, kui maid üle piiri jäi. Komisjon seda küsimust ei otsustanud, vaid puudutas seda ainult mööda minnes, kuid arvamised olid mitmesugused. Üks asi on kindel, tasuküsimus tuleks otsustada üldiselt ja ühtlaselt kogu riigi piiride suhtes eriseadusega.

Niihästi põllutöoministeeriumi kui ka kohtuministeeriumi poolt tähendatakse, et kõigepealt tuleb kindlaks teha see asjaolu, kui suur on selle maa väärtus, mis teisele poole piiri jäänud. Seda on aga dokumentaalselt väga raske kindlaks teha. Mina arvan, nagu seda ka komisjonis arvati, et vahekorrad tuleksid õiendada ühe üldise seaduse läbi, kuid praeguse seadusega seda õiendada ei saa.

Juhataja **A. Jürman**: Rkl. Grigorjev'i poolt on ettepanek tehtud, § 2. teine lõige vastu võtta järgmiselt: „Maakohtade väljaandmise korra määrab kindlaks Vabariigi Valitsus, kusjuures eestkätt rahuldatakse maaga tasuta külakogukondi ja maaühisusi, kelle maad piirijamisel poolitati.“

Rkl. Vain'i poolt on esitatud § 2. uues redaktsioonis, mis oleks paralleelne komisjoni redaktsioonile, ja mis käib järgmiselt, „§ 2. Paragrahv 1-ga loodud maatagavarast antakse külakogukondadele ja maaühisustele, kelle maa võõra riigi piiridesse jäi, maa, mis oma põllumajandusliku väärtuse ja otstarbe poolest üldiselt vastab enne rahulepingut nende omanduseks olnud, kuid piiri taha jäänud maale. Ülejäänud maadest lahutatakse... (end. tekst)“ ja viimase lause välja jätta.

Panen rkl. Grigorjev'i parandus-ettepaneku § 2. juurde hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 20 häält, vastu 13 häält, seega on parandus-ettepanek vastu võetud.

Nüüd tulevad hääletamisele kaks paralleel-ettepanekut, esmalt § 2. komisjoni redaktsioonis ühes rkl. Grigorjev'i parandusega ja siis rkl. Vain'i poolt esitatud § 2.

Esmalt panen hääletamisele rkl. Vain'i poolt esitatud § 2. (Hääletatakse.)

Panen hääletamisele § 2. komisjoni redaktsioonis ühes rkl. Grigorjev'i parandusega. (Hääletatakse.)

Kuna kumbki ettepanek pole absoluutset enamust saanud — rkl. Vain'i ettepaneku poolt

on 21 häält, komisjoni ettepaneku poolt ühes rkl. Grigorjev'i parandusega 30 häält — tulevad mõlemad ettepanekud „poolt“ ja „vastu“ hääletamisele.

Panen § 2. komisjoni redaktsioonis ühes rkl. Grigorjev'i parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.)

Panen hääletamisele § 2. rkl. Vain'i poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) § 2. komisjoni redaktsioonis ühes rkl. Grigorjev'i parandusega on saanud poolt 19, vastu 19 häält, seega tagasi lükatud.

Rkl. Vain'i poolt esitatud § 2. on saanud poolt 19, vastu 34 häält, seega tagasi lükatud.

K. Virma (stp), kohalt: Palun § 2. komisjoni redaktsioonis ühes rkl. Grigorjev'i parandusega sedelitega hääletada.

Juhataja **A. Jürman**: Hääletamisele tuleb komisjoni ettepanek ühes rkl. Grigorjev'i parandusega § 2. juurde. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 33 häält, vastu 26 häält, erapooletuid — 3, seega vastu võetud.

Aruandja **J. Sepp** (loeb):

§ 3. Vabariigi Valitsusel on õigus käesoleva seaduse elluviimiseks tarvilikke määrusi anda.

S. Shtsherbakov (töer): Господа народные представители. Так как за 5 лет аренды за безхозяйственные земли выплачено несколько миллионов арендных денег, которые хранятся в депозите почетельного суда, я предлагаю пожелание, капиталы полученные за аренду безхозяйственных земель, истрасходовать на культуру, выяснение границ и приведения в порядок безхозяйственных пограничных земель.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Sepp**: Komisjonis ei ole seda küsimust arutatud, nii et komisjoni nimel ma ühineda ei saa.

Juhataja **A. Jürman**: Mingisuguseid parandus-ettepanekuid ei ole tehtud. Panen § 3. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3. ja seega terve seadus II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb tagasi vahelejäädud päevakorra-punkti juurde.

25. Linatööstuse laenu seadus misjoni aruandja **M. — II lugemisel. Laarman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—7.

Linatööstuse laenu seadus.

§ 1. Ühistegelistele asutustele antakse linavarte ja linaseemnete ümbertöötamise tehaste ehitamiseks ning tarviliku sisseade muretsemiseks laenu krediitidest, mis põllutöoministeriumile selleks otstarbeks Riigikogu poolt lubatud eelarve korras.

§ 2. Käesoleva seaduse alla kuuluvad:

a) põllutöoministeriumile ühistegelistele linatööstustele laenu andmiseks eelarve korras lubatud summad: 1925. a. lisaeelarves nr. 2 Mk. 20.000.000.—

b) edaspidi samaks otstarbeks eelarve korras lubatavad summad;

d) ning käesoleva seaduse põhjal väljaantavate laenude pealt saadavad võla- ja viivitusprotsendid ning tagasimaksetavad summad.

Märkus. Vabariigi Valitsusel on õigus tarviduse korral lit. d tähendatud summasid kanda riigi sissetulekutesse.

§ 3. Väljaantava laenu kogusumma ei või tõusta üle 75% hoonete ja sisseadete koguväärtusest, mille peale laen antud.

§ 4. Laenu võib anda kunni 10 aasta peale. Laenu pealt võetakse 4 protsenti aastas.

Märkus. Laenusajal on õigus laenu enne tähtaega tervelt või osaliselt tasuda.

§ 5. Tähtjaks mitte makstud summad loetakse võlaks ja nende pealt arvatakse 1% kuus trahvi, poolikud kuud terveks lugedes. Kui võlgnevad summad ½ aasta jooksul pärast tähtaega ei ole tasutud, nõutakse need sisse vastuvaidlemata maksude sissenõudmise korras.

§ 6. Kui laenusaja on laenu ära tarvitanud teiseks otstarbeks kui see määratud, nõutakse laen vastuvaidlemata korras sisse ühes intressidega ja trahviga, arvates laenusaaamise päevast kunni tasumise päevani 2% kuus.

§ 7. Vabariigi Valitsusel on õigus määrusi anda laenude valitsemise, väljaandmise, kindlustuse ja tasumise korra kohta.

26. Hoolekandeseaduse muutmise seadus — II lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Hoolekande seaduse muutmise seadus.

Riigikogu poolt 19. juunil 1925. aastal vastuvõetud hoolekande seadus („R. T.“ nr. 120/121 — 1925. a.) muudetakse järgmiselt:

I.

§ 44. Väljaspool sündinud maja ja varjupaika asuvad puudustkannatavad emad, kes toidavad rinnapiimaga oma kunni kuuekuuseid lapsi, samuti üheksandat kuud raskejalgsed puudustkannatavad naisterahvad on õigustatud saama arsti ettekirjutuse põhjal maksuta arstirohte ja sidumismaterjaale, samuti toiduaineid, nagu piima, suhkrut, jahu, tangu jne., hoolekandenõukogu poolt kindlaksmääratud arvul nende eest hoolt kandma kohustatud valla-, alevi- või linnavalitsuse kulul, kuid nende elukoha valla-, alevi- või linnavalitsuselt.

§ 129. Looduslikkude õnnetuste läbi, nagu tulikahju, veeuputus, kannatanud ja selle tõttu peavarju kaotanud isikutele on kahjukannataja elukoha valla, alevi või linna omavalitsus kohustatud andma esialgset peavarju, kunni nad ise korteri leiavad või valla-, alevi- või linnavalitsus selle neile kätte juhatab.

Õnnetuse läbi varanduse ja eluüalpidamise võimalused kaotanud isikute ja perekondade eest peavad hoolitsema valla, alevi või linna omavalitsused, kunni nad ise leiavad ülalpidamist võimaldava teenistuse, või sarnase teenistuse neile kätte juhatab maakonna-, valla-, alevi- või linnavalitsus. Abiandmisest tekkinud kulud tasub vallavalitsusele maakonnavalitsus.

§ 210. punkt 3. muudetakse järgmiselt:

3) käesolevas seaduses ettenähtud hoolekandeseadused, nagu lastekodud, vanadekodud, vigastekodud, rinnalaste- ja emadekodud jne. kutsutakse ellu kümne aasta jooksul arvates 1. jaanuarist 1926. a., kusjuures omavalitsuse asutused kokku seavad kavad 1. jaanuariks 1927. aastaks nende asutuste ellukutumise järjekorra kohta ja saadavad need teadmiseks töö- ja hoolekandeministeriumile; töö- ja hoolekandeministerium kutsub asutusi ellu ja teostab käesoleva seadusega riigi kohuseks tehtud hoolekande ülesannete ülevõtmist omavalitsuse asutustelt töö- ja hoolekandeministri poolt maksmapandud ja Riigikogu poolt lubatud krediitidega kooskõlasolevate määruste ulatuses.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma tema väljakuulutamise ja „Riigi Teatajas“.

27. Kohtualluvuse ja rahatrahvide asendamise muutmise seaduse salajase sisse- ja väljaveo ning salaja-veetud piirituse varjamise asjus — II lugemisel.

Üldkommisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I, II ja III osa. Kohtualluvuse ja rahatrahvide asendamise muutmise seaduse piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salaja-veetud piirituse varjamise asjus.

I.

Kriminaal kohtupidamise seaduse § 33, märkus I täiendatakse järgmise teise lõikega:
Erandina alluvad rahukohtunikudele piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salaja-veetud piirituse varjamise asjad, kui rahatrahvi summa (Kr. kp. s. § 1127) ei ulata üle 500.000 marga.

II.

Tolliseadustiku § 422 p. 3. täiendatakse järgmise teise lõikega:

Erandina asendatakse rahatrahvi piirituse salajases sisse- ja väljaveo ning salaja-veetud piirituse varjamises süüdlasele tema maksujõuetuse korral isikliku karistusega järgmiselt: kunni 1.000.000 margani uue nuhtl. sead. § 59. põhjal; 1.000.000—2.000.000 margani türmikiristusega ühest kunni poolteise aastani, ja üle 2.000.000 marga türmikiristusega poolteisest kunni kahe aastani.

III.

Piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salaja-veetud piirituse varjamise asjad, mis käesoleva seaduse järgi rahukohtunikudele alluvad ja selle seaduse maksamahakkamisel veel pooleli, antakse alluvuse järgi üle, välja arvatud need asjad, mis prokuratuuri poolt süüdistusaktiga rahukogule juba edasi on antud.

28. Mõnesuguste kadumaläinud väärtpaberite hävinenuks tunnustamise seadus — II lugemisel.

Üldkommisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Mõnesuguste kadumaläinud väärtpaberite hävinenuks tunnustamise seadus.

Aruandja **V. Hasselblatt** (loeb):

„§ 1. Kohtu kutse korras võidakse hävinenuks tunnustada nimeta väärtpaberid, mis

nende valdajate poolt peale 1. augusti 1914. a. kunni käesoleva seaduse maksamahakkamiseni ära on kaotatud ja mis välja antud kunni 7. novembrini 1917. a. Vene valitsuse, krediitasutuste, omavalitsuste ja nende kassade ning Eesti aktsiaseltside ja osäühisuste poolt.

Kohtu kutse korda toimetatakse ts. kp. s. §§ 2054—2071 järgi käesolevas seaduses ettenähtud muudatuste ja täiendustega.

Kohtu kutse korda ei või alustada: 1) kuponžite ja 2) Eesti Vene rahulepingu põhjal Vene valitsuse poolt Eesti valitsusele üleantud aktsiate, osatähtede ja teiste väärtpaberite peale.“

Ma teeksin siin ettepaneku, mis rohkem redaktsioonilist laadi, nimelt § 1. I lõike lõppu juurde lisada: „... samuti aktsiaseltside ja osäühisuste poolt, mille varandused kohtu kutse korra algamise ajal Eesti riigis hoolekande, administratsiooni või sekvestri all on.“ See redaktsioon on võetud valitsuse eelnõust, ja on sellepärast tarvis juurde lisada, et aktsiaseltsideks ja osäühisusteks võiks arvata praegu niisugused seltsid, mis registreeritud on, kuna aga hoolekande all olevaid sellise registreeritustuks lugeda ei saa.

Juhataja **A. Jürman**: Aruandja poolt on ettepanek, I lõike lõppu juurde lisada sõnad: „Samuti aktsiaseltside ja osäühisuste poolt, mille varandused kohtu kutse korra algamise ajal Eesti riigis hoolekande, administratsiooni või sekvestri all on.“ Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen parandus-ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen hääletamisele § 1. ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1. vastu võetud.

Aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 2—10.

§ 2. Paragrahv 1. nimetatud väärtpaberite kohta, mis krediitasutustes arvetel, on viimastel õigus kohtu kutse korda alustada, kui väärtpaberid selles asutuses kaduma on läinud.

§ 3. Palved nimeta väärtpaberite hävinenuks tunnustamise asjus antakse Tallinna-Haapsalu rahukogule ühe aasta jooksul, arvates käesoleva seaduse maksamahakkamise päevast.

§ 4. Palvele lisatakse juurde väärtpaberite ärakiri, on see aga võimata, siis kõik andmed, mis on vajalikud väärtpaberi sisu ja tarvilikkude tundemärkide selgitamiseks.

§ 5. Tsiviil kohtupidamise seaduse § 2059. ettenähtud juhtumisel määrab kohus peale väärtpaberipidaja ja huvitatud isikute väljakutsumise veel:

1) maksvusetaks tunnustada kõik „Riigi Teatajas“ väljakuulutatud väärtpaberiga ettevõetud operatsioonid, kui need ette võetakse peale kuulutamise ilmumist;

2) ära keelata asutusele, kes väärtpaberi välja andnud, maksmist ehk mingisugust muud täitmist selle väärtpaberi järgi toimetada, niisama ka uusi kupongilehti ehk dividendi saamise lehti välja anda, kui niisugused selle juurde kuuluvad, ja tähendatud asutusi kohustada kinni pidada ettenäidatud väärtpaberit, ettenäitajale sellekohast kviitungi andes, ja väärtpaberit rahukogule üle andma ühes teadete ettenäitaja ees-, isa- ja perekonnanime, kodakondsuse ja elukoha kohta.

Oma määruse saadab kohus „Riigi Teatajale“ avaldamiseks.

§ 6. Uute aktsiate väljaandmise korral

§ 1. nimetatud aktsiaseltside või osäühisuste poolt on isikul, kes kohtus niisuguse aktsiaseltsi või osäühisuse aktsiate asjus kutse korra alustas, õigus pärast väljakutsumise kuulutuse ilmumist „Riigi Teatajas“ osa võtta uutest väljaannetest ühesugustel alustel teiste aktsionääridega. Tema poolt väljamakstud uue väljaande aktsiaid võib ta kätte saada, samuti ka dividendi saada nende järgi ja aktsionääride peakoosolekust osa võtta ainult siis, kui pärast kutsetoimetuse tähtaega kohus otsustab vana aktsiat hävinenuks tunnustada.

Ei tunnusta kohus vana aktsiat hävinenuks, siis on aktsiaseltsi või osäühisuse juhatusel õigus peakoosoleku sellekohase otsuse põhjal ettetellijale uute aktsiate eest väljamakstud raha tagasi maksta, arvates väljamaksmise päevast, aktsiaid aga oma äranägemise järele realiseerida tingimustel, mis peakoosoleku poolt kinnitatakse.

§ 7. Isikud, kelle palvel kohtu kutse toimetuse ette võeti, peavad peale väljakutsumise tähtaja lõppu, aga enne kohtuotsuse tegemist,

kohtule esitama tunnistuse sellest asutusest, kes välja andis kadumaläinud väärtpaberi, et vahepeal kunni väljakutsumise tähtaja lõpuni keegi ei ole oma õigusi kadumaläinud väärtpaberite kohta selles asutuses üles andnud.

§ 8. Ts. kp. s. § 2066. ettenähtud korral otsustab kohus, kui ta leiab nõudmise põhjendatud olevat, väärtpaberit hävinenuks ja kõik avaldamata õigused kustunuks tunnustada. Vastasel korral aga lükkab kohus nõudmise tagasi.

Omast seadusjõusse astunud otsusest kuulutab kohus „Riigi Teatajas“ ja teatab kaubandus-tööstusministeeriumile.

§ 9. Väärtpaberi hävinenuks tunnustamine kohtu poolt annab isikule, kelle palvel kohtu kutse toimetuse ette võeti, õiguse nõuda asutselt, kes väärtpaberi välja andis:

1) kas kapitaali väljamaksmist, kui kaotatud väärtpaber väljaostmisele määratud, või
2) uue väärtpaberi väljaandmist hävinenuks tunnustatud väärtpaberi asemel ühes märkusega väärtpaberil väljaandja poolt, et see on dublikaadina välja antud.

Dublikaadiga on seotud kõik hävinenuks tunnustatud väärtpaberi õigused ja kohustused, kusjuures aktsiad antakse välja kupongidega esimese kupongilehe järgneva tähtaja peale.

Uue väärtpaberi väljaandmise kulud kannab paluja.

§ 10. Seadusejõusse astunud kohtuotsusega hävinenuks tunnustatud väärtpaberi pidaja võib kahjutasu nõuda üldistel alustel ainult isikult, kes kohut palus väärtpaberit hävinenuks tunnustada.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 6.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **A. Jürman**.

Abisekretäär **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.